

UNIVERZITA KARLOVA

Právnická fakulta

Martin Karim

Hromadné žaloby

Diplomová práce

Vedoucí diplomové práce: JUDr. Miroslav Sedláček, LL.M., Ph.D.

Katedra: Katedra občanského práva

Datum vypracování práce (uzavření rukopisu): 28. 06. 2020

Prohlašuji, že jsem předkládanou diplomovou práci vypracoval/a samostatně, že všechny použité zdroje byly řádně uvedeny a že práce nebyla využita k získání jiného nebo stejného titulu.

Dále prohlašuji, že vlastní text této práce včetně poznámek pod čarou má 193 384 znaků včetně mezer.

[Vlastnoruční podpis]

Martin Karim

V Praze dne 28. 06. 2020

Poděkování

Rád bych poděkoval svému vedoucímu práce JUDr. Miroslavu Sedláčkovi, LL.M., Ph.D. za odborné vedení práce, podnětné diskuse a úžasnou flexibilitu při domlouvání konzultací během mého studijního pobytu v Leidenu v Nizozemí v rámci programu Erasmus+. Také bych chtěl poděkovat touto cestou prof. Willemu Van Boomovi z Leidenské Univerzity, který mi ochotně poskytl konzultace k nizozemské úpravě hromadných žalob. V neposlední řadě chci takto poděkovat také rodině a přátelům za psychickou podporu a mnohaměsíční trpělivé naslouchání náhodným faktům o hromadných žalobách.

Martin Karim

Obsah

Úvod	1
1. Obecný úvod do problematiky hromadných žalob	3
1.1. Opt-in řízení	4
1.2. Opt-out řízení	5
1.3. Další způsoby řízení.....	7
2. Historie hromadných žalob.....	8
3. Současná tuzemská právní úprava a praxe kolektivního uplatňování nároků	11
3.1. Spotřebitelská reprezentativní žaloba	11
3.2. Kumulace nároků či plných mocí a další způsoby výslovně neupravené zákonem 17	
3.3. Doktrína kvaziprecedentu a její vliv na kolektivní uplatňování nároků.....	18
4. Věcný záměr zákona o hromadných žalobách.....	21
4.1. Důvody pro přijetí úpravy.....	21
4.2. Zhodnocení současné úpravy	27
5. Návrh paragrafového znění zákona o hromadném řízení.....	32
5.1. Koncepce zákona v rámci právního řádu.....	32
5.2. Podoba řízení a zásadní body návrhu	33
5.2.1. Zahájení řízení a aktivní legitimace.....	33
5.2.2. Řízení opt-in a opt-out	35
5.2.3. Pravomoc a příslušnost soudu	39

5.2.4.	Zvláštní subjekty hromadného řízení, zastoupení	40
5.2.5.	Přihlašovací řízení v prvním stupni	45
5.2.6.	Odhlašovací řízení v prvním stupni	50
5.2.7.	Prostředky nápravy a hromadný výkon rozhodnutí.....	55
5.3.	Praktická použitelnost hromadné žaloby	56
6.	Zahraniční a nadnárodní úpravy hromadných žalob	58
6.1.	USA	58
6.1.1.	Průběh řízení o class action	63
6.1.2.	Problémy americké class action.....	72
6.2.	Nizozemí	74
6.3.	Legislativa na úrovni EU	84
7.	Hodnocení de lege ferenda	86
7.1.	První alternativa – (víceméně) jednotný režim v rámci EU.....	86
7.2.	Druhá alternativa – důsledná aplikace doktríny kvaziprecedentu	87
7.3.	Třetí alternativa – kumulace procesního zastoupení či společenství účastníků ..	89
7.4.	Úvaha de lege ferenda ve vztahu k NZHŘ.....	89
	Závěr.....	91
Přílohy		
Seznam použitých zkratk		
Seznam použitých zdrojů		
Seznam použité literatury		

Seznam použitých internetových zdrojů

Seznam použitých právních předpisů

Seznam použité judikatury

Seznam ostatních zdrojů

Hromadné žaloby Abstrakt

Class Actions Abstract

Úvod

Hromadné žaloby jsou v současné době velice diskutovaným tématem. Je tomu tak zejména proto, že Ministerstvo spravedlnosti připravuje návrh zákona o hromadném řízení, který má tento institut do českého právního řádu zavést. Návrh není přijímán většinou odborné veřejnosti s otevřenou náručí, je tomu spíše naopak. I tato skepse značí, že návrh zákona a možnou roli hromadných žalob v našem civilním procesu je na místě důkladně prozkoumat. Autor si v této práci klade za cíl komplexně prozkoumat otázku vhodnosti přijetí navrhované právní úpravy hromadných žalob (ve znění návrhu paragrafového znění z 6. 3. 2020) a přispět do odborné diskuse.

Nejprve bude v první kapitole této práce představen obecný úvod do problematiky hromadných žalob. Pozornost bude věnována metodám vedení řízení jako jsou opt-in, opt-out a další. Dále práce ve druhé kapitole stručně shrne globální historii tohoto procesního institutu, jeho vznik a vývoj. Ve třetí kapitole se autor zaměří na nynější právní úpravu a praxi kolektivního uplatňování nároků, která funguje namísto hromadných žalob. Právní praxe je kreativní a rozmanitá, a proto byly některé typy nároků uplatňovány způsobem, který nemá výslovnou oporu v dikci zákona. Tato kreativní řešení a jejich právní přípustnost budou rovněž zkoumána.

Čtvrtá kapitola se zaměří na věcný záměr a zejména na důvody pro přijetí zákona. Pátá kapitola se pak věnuje návrhu zákona o hromadném řízení, který bude kriticky zhodnocen. Ministerstvo spravedlnosti reagovalo na některé připomínky ze stran připomínkových míst i odborné veřejnosti. Tento návrh bude podrobně zkoumán z hlediska jeho zásadních či kontroverzních bodů a podoby procesu řízení o hromadné žalobě, kterou má zavést, problémů, které vyvolává, a praktické použitelnosti hromadné žaloby. Zejména poslednímu bodu není dle názoru autora ke škodě věci věnována patřičná pozornost.

Následně budou v šesté kapitole představeny a komparovány zahraniční právní úpravy a také praxe v těchto jurisdikcích. Zvláštní pozornost bude věnována úpravě Spojených států amerických, jelikož je tamní úpravou návrh Ministerstva spravedlnosti značně inspirován. Představeny však budou také Nizozemská právní úprava, jelikož se jí současný návrh v některých aspektech podobá, a úprava na úrovni EU.

Nakonec v sedmé a poslední kapitole bude provedeno hodnocení *de lege ferenda*. Autor se zde zaměří zejména na možné méně alternativy dané úpravy, které by byly pro žalované (a potažmo i soudy) méně zatěžující, a dosahovaly by účelů proklamovaných v návrhu zákona. Dále zde budou komentovány koncepční otázky návrhu.

Z hlediska metodologie budou nejprve analyzovány právní předpisy, odborná literatura a judikatura. Bude popsána právní úprava hromadných žalob, a to jak aktuální tuzemská úprava, tak i navrhovaná tuzemská úprava a zahraniční úpravy. Pomocí metody dedukce a analýzy budou rozebrány dílčí prvky právních úprav, doktríny a aplikační praxe. Tyto poznatky budou kriticky zhodnoceny a s pomocí komparativní metody autor srovná návrh zákona o hromadných žalobách se zahraničními úpravami.

V neposlední řadě bude pomocí normativní metody v rámci úvahy *de lege ferenda* zkoumáno, zda je navrhovaná právní úprava potřebná a vhodná a nabízeny její alternativy. V části *de lege ferenda* a závěru práce budou zásadní dílčí poznatky pomocí syntézy prezentovány jako ucelený celek a uvedeny do kontextu.

1. Obecný úvod do problematiky hromadných žalob

Řízení o hromadné žalobě je řízením, v němž stojí na jedné straně větší množství subjektů. Může tomu tak obecně být jak na straně žalobce (aktivní kumulace), tak na straně žalované (pasivní kumulace).¹ Častější jsou aktivní kumulace, kdy na jedné straně mohou stát například zákazníci velké korporace jakožto žalobci, kteří žalují tuto korporaci. Tato řízení jsou populární ve Spojených státech amerických, kde se nazývají „class action”.

Pro vedení řízení o hromadné žalobě jsou zpravidla stanoveny určité podmínky, které jeho vedení umožňují a odůvodňují. Mezi ně často spadá: (i) taková početnost skupiny, že by vedení standardního řízení s aktivní kumulací bylo těžce proveditelné (numerosity); (ii) sdílení skutkových či právních otázek (commonality); (iii) nároky nebo obrany zástupců skupiny jsou typické pro skupiny jako takovou (typicality); a (iv) spravedlivé a adekvátní ochrany zájmů členů skupiny jejím zástupcem (adequacy).²

Kolektivní uplatňování nároků, jak také můžeme uplatňování nároků pomocí hromadné žaloby nazývat, se dělí na dvě hlavní větve. Existují skupinové řízení (kterému se věnuje tato kapitola) a reprezentativní řízení (kterému se blíže věnuje kapitola 3. Současná tuzemská právní úprava a praxe kolektivního uplatňování nároků). Ve skupinovém řízení vystupuje skupina fyzických osob zastoupená zástupcem skupiny, který je vybrán z jejího středu, nemusí však být zároveň žalobcem. Musí náležitě zastupovat zájmy této skupiny, nadřazovat je zájmům vlastním a disponovat dostatečným materiálním a odborným zázemím.

Obecně můžeme sledovat dvě hlavní metody vedení skupinového řízení – opt-in a opt-out. Kterou metodu vedení řízení soudy používají záleží na procesní úpravě toho kterého státu, která určuje pravidla vedení řízení o hromadné žalobě. V podstatě je možné, aby tato úprava umožňovala v určitých případech vedení obou řízení. Praktičtější je však příklon k jedné z variant. Jelikož jsou v těchto řízeních často angažováni spotřebitelé, měla by být jejich úprava

¹ Pasivní kumulaci umožňuje také úprava ve Spojených státech amerických, konkrétně Rule 23(a) Federal Rules of Civil Procedure.

² Tyto podmínky vyplývají z právní úpravy ve Spojených státech amerických, konkrétně z ustanovení Rule 23(a) Federal Rules of Civil Procedure.

co možná nejjednodušší. V opačném případě budou spotřebitelé, kteří jsou většinou právní laici, zmatení, a tak bude znemožněno efektivní uplatnění jejich subjektivních práv.

Jelikož je v obou těchto metodách esenciální včasné procesněprávní jednání členů skupiny, tj. jejich procesní aktivita, je stěžejní dostatečně kvalitní úprava pravidel o informování o probíhajících hromadných žalobách. Pro řádné zapojení členů skupiny či potenciálních členů skupiny je nejprve zapotřebí, aby se vůbec o zahájeném řízení dozvěděli. Jako ideální se jeví kombinace hromadných sdělovacích prostředků, adresné informování známých členů či potenciálních členů a databáze probíhajících řízení spravované Ministerstvem spravedlnosti či soudem, který tato řízení vede.

1.1. Opt-in řízení

Opt-in je metodou řízení, která spočívá v tom, že je zapotřebí, aby se účastníci řízení do tohoto řízení přihlásili. Jeho výhodou lze spatřovat v tom, že žádná osoba není „nucena“ či „nabádána“ k tomu, aby stála v daném případě na straně žalobce a účastnila se soudního sporu. Přihlášení je aktivním projevem vůle dané osoby a z právního hlediska komisivním právním jednáním.

Přihlášením je také zjištěn v určité fázi na začátku soudního procesu skutečný počet údajně poškozených osob³ a není třeba jej odhadovat. Přihlášené osoby jsou již určitou měrou ve sporu angažované a nehrozí riziko, že se v případě přiznání nároku skupině žalobců nepřihlásí. V případě opt-out řízení není výjimkou, že v úschově zůstávají a následně propadají značné částky.⁴

³ Hromadné žaloby se nejčastěji uplatní ve sporech o náhradu škody, proto bylo užito slovo „poškozených“.

⁴ HENSLER, Deborah R. a kol, *Class Action Dilemmas: Pursuing Public Goals for Private Gain (Executive Summary)* [přeloženo] [online]. 1999 [cit. 2020-05-13]. Dostupné z: http://www.rand.org/content/dam/rand/pubs/monograph_reports/2005/MR969.1.pdf.

1.2. Opt-out řízení

Opt-out řízení je opakem řízení opt-in. Jako takové spočívá na principu, že se osoba stává členem skupiny automaticky na základě toho, že má totožný či alespoň kompatibilní nárok. Míra podobnosti nároku, která je pro členství ve skupině zapotřebí, záleží na konkrétní procesní úpravě. Zastánci opt-out řízení jej zdůvodňují tzv. racionální apatii. K ní má údajně docházet v případech, když je potenciálním žalobcem spotřebitel, avšak jeho nárok je příliš nízký na to, aby odůvodňoval vynaložení energie a prostředků na vedení soudního sporu. Tento fenomén je tedy spojován se spotřebitelskými bagatelními pohledávkami.

Nicméně proti racionální apatii (pokud připustíme její existenci) lze protiargumentovat tím, že na racionální apatii spotřebitelů, jak ji popisují zastánci hromadných žalob a zvláště opt-out řízení, je do jisté míry postaveno fungování moderní ekonomiky. Společnost orientovaná na spotřebu a konzum tlačí ceny zboží dolů a množství nahoru. Tím vyvíjí tlak na výrobce, aby vyráběli masově, levně a méně kvalitně.

Je známým faktem, že např. bílá nebo spotřební elektronika jsou vyráběny se zcela jiným přístupem k výdrži než před několika desítkami let. Se spotřebním zbožím je tento princip doveden ještě dále. Spotřebitelé jsou spokojeni a nakupují dříve než v minulosti, což žene vpřed jak ekonomiku, tak technologický vývoj.

Podnikatelé ve svých cenových politikách samozřejmě kalkulují také s chováním spotřebitelů. Berou v potaz počet reklamací a případně také počet obran proti zamítnutým reklamacím. V případě masového nárůstu tohoto chování mezi spotřebiteli lze s vysokou měrou pravděpodobnosti předpokládat reakci ze strany podnikatelů spočívající v přenesení nově vzniklých nákladů na spotřebitele a odpovídajícím zvýšením cen. Ke shodnému závěru došla také Svěřepová.⁵ Je otázkou, zda je tento vývoj společensky žádoucí.

⁵ ŠVEŘEPOVÁ, Kateřina. Fenomén hromadné žaloby jako projev proměny vnímání role práva v moderní společnosti. *Bulletin advokacie: stavovský časopis české advokacie*. Praha: [Ústředí české advokacie], 1971-, 2019(4), 18–24.

S mechanismem opt-out jsou spojeny kontroverze ve vztahu k právu na spravedlivý proces. Existuje riziko nežádoucí situace, kdy si člen skupiny ani není vědom, že je její součástí a je mu znemožněno brát se o svá práva.⁶ V některých případech se ani spotřebitelé nedozvědí, že jim náleží poměrná část prisouzeného nároku či mimosoudního vypořádání a nepřihlásí se o její vyplacení. Takové případy nastaly například ve Spojených státech amerických, a následkem propadala státu opakovaně velká část peněz určených pro členy skupiny.⁷

Je zřejmé, že tato situace není žádoucí. Výsledkem řízení o hromadné žalobě by neměla být „pokuta“ ve prospěch státu, nýbrž restituce způsobené újmy ve prospěch zasažených osob (členů skupiny). Lze uvažovat také o ponuré možnosti, že stát v případě úpravy, která umožňuje propadnutí nevyplacené části prisouzené částky či mimosoudního vyrovnání bude skrytě sabotovat informování spotřebitelů (či se o něj alespoň nebude dostatečně snažit). Protože se může v těchto řízeních jednat o velké sumy (zejména v závislosti na výši újmy a velikosti skupiny), stát může být motivován z těchto prostředků sanovat rozpočtové schodky.

Proti této metodě vedení řízení stojí také argumentace, že právo na soudní ochranu je v našem právním systému skutečně právem, a nikoli povinností. Je tedy nezadatelnou svobodou každého, zda zahájí soudní spor či se jej bude účastnit na straně žalobce a zda se bude domáhat soudní ochrany svého nároku.

V případě, že si člen skupiny přeje tuto skupinu opustit a již se nadále řízení neúčastnit, je třeba, aby tuto vůli projevil relevantním procesněprávním jednáním, tj. odhlášením se ze skupiny. Toto jednání nemá účinky hmotněprávní, tj. vzdání se nároku. Osobě, která se odhlásila ze skupiny v rámci řízení o hromadné žalobě, tedy zpravidla zůstává možnost domáhat se svého nároku individuální cestou nebo dokonce založit skupinu vlastní a vést paralelní řízení o hromadné žalobě.

⁶ Shodně viz Ibid.

⁷ HENSLER, Deborah R. a kol. Op. cit. sub. 4.

1.3. Další způsoby řízení

Dalším z možných způsobů vedení řízení o hromadné žalobě je tzv. mandatorní skupinové řízení. Ve své podstatě se jedná o modifikaci režimu opt-out. Úprava spočívá v tom, že se z řízení nelze odhlásit. V tomto typu řízení je tedy ještě výraznější potenciál pro rozpor s právem na soudní ochranu a právem na spravedlivý proces.

Na žádné osobě by nemělo být vynucováno, aby se účastnila řízení ve skupině na kterékoli ze stran řízení a byla závislá na ostatních členech skupiny. Pokud člen skupiny věří, že bude lépe hájit svá práva v individuálním řízení, mělo by mu to být vždy umožněno. V oblasti moderního procesu si takřka nelze představit případ, kdy by okolnosti natolik závažně odůvodňovaly skupinové řízení, aby členům skupiny bylo znemožněno se z něho odhlásit.

2. Historie hromadných žalob

Běžně je v odborné literatuře uváděno, že prvopočátkem hromadné žaloby a jejím předobrazem byla římská *actio popularis*. K jejímu podání byl aktivně legitimován jakýkoli občan Říma. Bylo tomu tak proto, že účelem *actio popularis* byla ochrana veřejného zájmu.⁸ Nicméně se nejednalo o hromadnou žalobu v dnešním pojetí, a už vůbec ne o skupinovou žalobu.

Žaloby k ochraně veřejného zájmu zažily návrat v 19. a 20. století, kdy došlo v některých státech k prosazení tzv. veřejných žalob. Aktivně legitimován k jejich zahájení byly však pouze státní orgány (např. státní zástupci), nikoli soukromé subjekty.⁹ Francie přijala svoji úpravu hromadných žalob rovněž v 19. století. Šlo však o velmi úzkou úpravu dle zákona o profesních společenstvech a předmětem těchto žalob byla toliko ochrana profesních zájmů.

V 19. století se však v Anglii zároveň začala prosazovat specifická podoba reprezentativního řízení, která se blížila moderní *class action*.¹⁰ Tato procesní úprava umožňovala schéma, kdy žalobce nebo žalovaný reprezentovali v řízení třetí osoby, členy skupiny. Jejich postavení bylo zásadní otázkou.¹¹

⁸ SMOLÍK, Petr. Hromadné žaloby – současnost a výhledy české právní úpravy. *Právní fórum*. 2005-2012, **2006**(11), 395-403.

⁹ ZOULÍK, František. Problematika hromadných žalob se zřetelem k českému právu. TICHÝ, Luboš, ed. Procesní ochrana kolektivních zájmů: Problematika hromadných žalob se zřetelem k českému právu. *Acta Universitatis Carolinae Iuridica*. Praha: Karolinum, 1954-, **2005**(4), s. 12.

¹⁰ Při používání cizojazyčného pojmu *class action* je odkazováno na specifický druh hromadné žaloby, který je reprezentován v procesněprávních úpravách Spojených států amerických a Velké Británie.

¹¹ BALARIN, Jan. *Kolektivní ochrana práv v civilním soudním řízení*. Praha: Centrum právní komparatistiky, Právnická fakulta Univerzity Karlovy v Praze, 2011, s. 124.

Americká class action, která je nejznámější úpravou hromadných žalob na světě, se vyvinula z judikurního pravidla Equity Rule 48 (pravidlo ekvity č. 48), které bylo přijato Nejvyšším soudem USA v roce 1842. Jelikož je ve Spojených státech judikatura soudů všeobecně závazná, umožnilo to přijetí procesních pravidel pro hromadné žaloby.¹²

Toto pravidlo zavedlo hromadnou žalobu v případech, když stálo na jedné procesní straně příliš mnoho osob. Ti vytvořili skupinu, byli reprezentováni a již se přímo nezapojovali do řízení. Dostatečnost a řádnost zastoupení byla posuzována soudem. Na počátku však rozhodnutí soudu pro členy skupiny nebylo závazné. Nehledě na to, v roce 1853 judikatura přijala výklad, že tato rozhodnutí jsou pro členy skupiny závazná. V roce 1912 pak Nejvyšší soud USA přijal pravidlo Equity Rule 38 (pravidlo ekvity č. 38), které tento soudní výklad inkorporovalo.¹³ Americká úprava byla tedy motivována primárně nesnáze při vedení řízení s vysokou kumulací procesních subjektů.

V americkém zákoně se class action poprvé objevila v roce 1937, v čl. 23 zákona Federal Rules of Civil Procedure („**FRCP**“). Dětila se na tři druhy. Uplatňovány byly jak metoda opt-in, tak metoda opt-out. FRCP však bylo v roce 1966 novelizováno a byl ponechán pouze model opt-out a zavedeny specifické procesní požadavky.¹⁴ Poznámky poradní komise (v podstatě americká varianta důvodové zprávy) hovořily o vágnosti kategorií, na které byly navázány jednotlivé metody vedení řízení, což působilo problémy.

Také bylo zmíněno, že metoda opt-in v některých případech nedosahovala očekávání zákonodárce. Soudy někdy umožnily, aby se potenciální členové skupiny přihlásili až po vynesení (příznivého) konečného rozsudku a těžili z přiznaného nároku, i když by je negativní rozsudek zřejmě neovlivnil, protože by nebyli členové skupiny.¹⁵ Toto umožnění strategického vyčkávání a následného přihlášení do řízení až po jeho konci bylo samozřejmě kontroverzní a jevílo se jako nespravedlivé. Namísto úpravy pravidel pro fungování metody opt-in však byla zvolena cesta zavedení metody opt-out.

¹² Ibid, s. 127.

¹³ Ibid.

¹⁴ Ibid.

¹⁵ Notes of Advisory Committee on 1966 Amendment of Federal Rules of Civil Procedure, Rule 23.

Předmět řízení class action nebyl nikterak omezen. To vedlo k jejímu uplatňování v rozličných oblastech práva. V minulosti byly class actions v USA využívány zejména v oblastech občanských a politických práv. V současnosti jsou však využívány zejména v oblastech obchodu s cennými papíry, ochrany spotřebitele, ochrany životního prostředí a nekalosoutěžního jednání.¹⁶ Obecně vzato se zpravidla jedná o protiprávní jednání, které svým rozsahem zasahují velké množství lidí. Některý z těchto lidí začne aktivizovat ostatní poškozené a vytvoří skupinu, často se pak stane reprezentativním žalobcem.

¹⁶ WINTEROVÁ, Alena. Hromadné žaloby (procesualistický pohled). *Bulletin advokacie: stavovský časopis české advokacie*. Praha: [Ústředí české advokacie], 1971-, 2008(10), s. 21.

3. Současná tuzemská právní úprava a praxe kolektivního uplatňování nároků

3.1. Spotřebitelská reprezentativní žaloba

V současnosti je zakotvena možnost reprezentativní žaloby, k jejímuž podání je legitimován spolek, jež se zabývá ochranou spotřebitelů. Tuto možnost upravují ustanovení § 25 odst. 2 zák. č. 634/1992 Sb., zákon o ochraně spotřebitele („ZOS”), dále § 2989 zák. č. 89/2012 Sb., občanský zákoník („OZ”), a konečně § 83 odst. 2 písm. a), b) a § 159a odst. 2 zák. č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád („OSŘ”).

Ustanovení § 83 odst. 2 písm. OSŘ stanoví, že zahájení reprezentativního řízení o nekalosoutěžním jednání či ochraně spotřebitele brání tomu, aby probíhala u soudu další řízení o žalobách jiných žalobců s týmiž nároky vyplývajícími ze stejného skutkového stavu. Je tedy založena obecná litispendence ve vztahu k nároku, nikoli k nároku a konkrétním účastníkům. Ustanovení § 159a odst. 2 OSŘ stanoví, že výrok v těchto řízeních je závazný také pro další oprávněné osoby s totožnými nároky z téhož skutkového stavu. Ve výsledku je tedy zavedena kromě obecné litispendence ještě obecná závaznost rozsudku.

Ustanovení § 159a odst. 3 OSŘ stanoví, že výrok rozsudku je závazný pro všechny orgány. Hromada v komentáři uvádí, že výrokem rozsudku je soud vázán při rozhodování o předběžné otázce mezi stejnými účastníky.¹⁷ U reprezentativních žalob nastává v případě žaloby jednotlivých spotřebitelů stejná situace, jako kdyby byli účastníky předchozího řízení. V případě neúspěchu reprezentativní žaloby nejenže spotřebitelé nemohou uspět s negatorní žalobou, ale ani se žalobou na plnění, v níž by soud měl posuzovat otázku protiprávnosti jako otázku předběžnou.

¹⁷ HROMADA, Miroslav. § 135. In: SVOBODA, Karel, a kol. *Občanský soudní řád. Komentář*. 2. vydání. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2017, s. 566.

Výše uvedené vyvolává otázku, zda by se nemohly vyskytnout případy účelového žalování reprezentativními žalobci s výsledným znemožněním právní ochrany pro jednotlivé spotřebitele. Takový postup by sice mohl podnikateli ušetřit mnoho peněz, ale kdyby se dostala taková skutečnost na veřejnost, zasadilo by to obrovskou (a dost možná fatální) ránu jeho reputaci.

Další otázkou je možnost prohry, která je výsledkem nedostatečné procesní aktivity v důsledku nekompetentnosti sdružení či shodě nešťastných náhod. Je spravedlivé tuto porážku přičítat také každému jednotlivému spotřebiteli, který však řízení nemohl ovlivnit, jelikož z hlediska procesu nebyl účastníkem (navzdory tomu, že je pro něho rozsudek závazný) a často ani neměl způsob, jak by se o řízení dozvěděl? Lze sice předpokládat, že spotřebitelské organizace budou o řízeních informovat, ale není to jejich zákonná povinnost. V takových případech by soud měl v navazujícím řízení kriticky zhodnotit dané rozhodnutí, a v souladu s doktrínou kvaziprecedentu se rozhodnout, zda jej vezme za své.

Aktivně legitimované jsou dle § 25 odst. 2 ZOS organizace s oprávněným zájmem ochrany spotřebitele a subjekty uvedené v seznamu oprávněných osob vedeném Evropskou komisí. Oproti tomu aktivní legitimace pro případy nekalé soutěže v § § 2989 OZ je širší, jelikož zahrnuje organizace zabývající se ochranou zákazníků, nikoli jen spotřebitelů, a vychází již ze zák. 513/1991 Sb., obchodní zákoník, v původním znění.

Jinak jsou právní (a zejména procesní) režimy těchto dvou žalobních typů takřka totožné. Pravidla v ZOS vznikla transpozicí směrnice Evropského parlamentu a Rady 2009/22/ES ze dne 23. dubna 2009 o žalobách na zdržení se jednání v oblasti ochrany zájmů spotřebitelů („Směrnice ŽZOS”).

Tato směrnice v recitálu 3 deklaruje, že chrání kolektivní zájmy spotřebitelů, u kterých se nejedná pouze o nahromadění zájmů jednotlivců. Jak vyplývá z recitálů 4-8, důvodem přijetí směrnice nebyla ani tak potřeba chránit spotřebitele při porušení práva v jednotlivých státech, nýbrž při porušení, jež přesahují hranice mezi členskými státy.

Směrnice ŽZOS kromě organizací na ochranu spotřebitelů přiznává aktivní legitimaci také veřejnoprávním subjektům, které jsou výhradně zodpovědné za ochranu spotřebitelů, pokud v členské státě existují. Aktivní legitimace veřejnoprávního subjektu však nezapadá do kontinentálního režimu, kdy by tento veřejnoprávní subjekt spíše měl fungovat jako správní orgán a vést s podnikatelem správní řízení namísto soudního sporu.

Dokonce již od roku 2005 existovalo nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 2006/2004 ze dne 27. října 2004 o spolupráci mezi vnitrostátními orgány příslušnými pro vymáhání dodržování zákonů na ochranu zájmů spotřebitele (nařízení o spolupráci v oblasti ochrany spotřebitele), které bylo později nahrazeno nařízením Evropského parlamentu a Rady (EU) č. 2017/2394 ze dne 12. prosince 2017 o spolupráci mezi vnitrostátními orgány příslušnými pro vymáhání dodržování právních předpisů na ochranu zájmů spotřebitelů a o zrušení nařízení (ES) č. 2006/2004 („**Nařízení SOS**“) s právními účinky ke dni 17. ledna 2020.

Toto nařízení v recitálu 4 uvádí, že byla vytvořena síť příslušných veřejných donucovacích orgánů v celé Unii, mezi kterými funguje mechanismus vzájemné pomoci, a že je třeba koordinovat jejich postupy. Donucovací orgány mohou žádat o informace, donucovací opatření či vzájemnou pomoc. Článek 15 a násl. Nařízení SOS upravují koordinaci orgánů při řešení rozsáhlého protiprávního jednání. Koordinace je založena na konsenzu a společném postupu donucovacích orgánů. Nicméně čl. 16 odst. 4 Nařízení SOS stanoví, že koordinací a poskytováním nezbytné pomoci nejsou dotčeny vnitrostátní vyšetřování a donucovací pravomoci, pokud jde o totéž protiprávní jednání téhož obchodníka.

Nařízení SOS je z hlediska kontinentálního právního systému výrazně vhodnějším způsobem řešení porušení spotřebitelského práva než negatorní žaloby podávané organizacemi na ochranu spotřebitelů nebo veřejnoprávními subjekty. I přesto však novelizované Nařízení SOS z roku 2017 v čl. 2 odst. 5, že nařízením není dotčena Směrnice ŽZOS.

Zachování negativních spotřebitelských žalob není odůvodněno v žádném z recitálů obsažených v preambuli Nařízení SOS. Ani v důvodové zprávě se Komise Směrnicí ŽZOS nezabývala. Pouze uvedla, že zamýšlí zachovat stávající nástroje. Účinnost Směrnice ŽZOS nebyla EU v rámci legislativního procesu podrobena přezkumu. V kontrole účelnosti SWD (2017) 209 final však Komise dovodila, že reprezentativní negativní spotřebitelská žaloba v některých členských státech takřka není využívána. Důvodem byly zejména vysoké náklady, délka řízení a jeho složitost, relativně omezené účinky rozhodnutí a potíže s jejich výkonem.

S podobným systémem dozorčích orgánů pracuje i obecné nařízení o ochraně osobních údajů č. 2016/679 ze dne 27. dubna 2016 („GDPR“). I v oblasti ochrany osobních údajů, na kterou dopadá nařízení GDPR se však objevují úvahy o možné použitelnosti hromadné žaloby.¹⁸ Spíše, než nízkou vymahatelností jsou tyto úvahy odůvodněny praktičností. Porušení GDPR totiž většinou vytvoří tisíce až miliony velice podobných nároků se stejným právním základem a takřka stejným skutkovým stavem.

V praxi negativní spotřebitelské žaloby nejsou takřka vůbec využívány ani spotřebitelskými organizacemi. Je tomu tak i navzdory skutečnosti, že v České republice figurují subjekty, u kterých si lze představit, že by jej byly schopné využít (např. sdružení dTest).¹⁹ Ty však operují s omezenými prostředky, a i když by se některé zřejmě zvládly zastupovat ve sporu svépomocí, mohou se obávat například možného vzniku povinnosti hradit náklady řízení v případě neúspěchu či je může odrazovat povinnost platit soudní poplatek. To však není natolik citelné jako některé další výtky, která sdružení vůči tomuto typu řízení mohou zaujmout.

¹⁸ ZWENNE, Gerrit-Jan. *KEY CONCEPTS OF EU DATA PROTECTION LAW AND ITS APPLICABILITY (INCL. TERRITORIAL SCOPE)* [přednáška]. Leiden: Univerzita Leiden, 4. 9. 2019

¹⁹ Komise svým sdělením zveřejňuje seznam aktivně legitimovaných subjektů pro jednotlivé členské státy, které se nazývá sdělení Komise k čl. 4 odst. 3 směrnice Evropského parlamentu a Rady 2009/22/ES o žalobách na zdržení se jednání v oblasti ochrany zájmů spotřebitelů, která kodifikuje směrnici 98/27/ES, ohledně subjektů oprávněných podat návrh podle článku 2 uvedené směrnice. Ve sdělení č 2013/C 84/01 z 22. 3. 2013 Komise uvedla Sdružení českých spotřebitelů, o.s.; Sdružení obrany spotřebitelů České republiky, o.s.; Občanské sdružení spotřebitelů TEST (zmiňovaný dTest); Spotřebitel.cz

Negatorní žaloba totiž není ve srovnání s ostatními žalobními typy příliš nákladná. Co se týče nákladů řízení, tarifní hodnota dle § 9 odst. 1 vyhlášky č. 177/1996 Sb., vyhláška Ministerstva spravedlnosti o odměnách advokátů a náhradách advokátů za poskytování právních služeb (advokátní tarif) („AT“) činí 10 000 Kč, jelikož hodnotu práva na zdržení se protiprávního jednání lze zjistit jen s nepoměrnými obtížemi. Sazba mimosmluvní odměny relevantní pro náhradu nákladů řízení tak, v souladu s § 7 AT, činí 1 500 Kč za úkon právní služby. Z hlediska soudních poplatků spadá pod položku č. 4 odst. 1 písm. c) Přílohy zákona 549/1991 Sb., zákona České národní rady o soudních poplatcích. Soudní poplatek tedy činí jen 2 000 Kč.

Větší problém je samotné fungování a efektivita těchto žalob. Jako ilustrace může sloužit argumentace Unicampus, o. s. v jeho ústavní stížnosti. To je sdružením, jež bylo uvedeno v seznamu oprávněných osob, avšak zřejmě již není aktivní, jelikož Ministerstvo průmyslu a obchodu se s ním neúspěšně pokoušelo komunikovat a vyvěsilo výzvu k převzetí zásilky na své úřední desce.²⁰

Jak vyplývá z usnesení Ústavního soudu sp. zn. IV. ÚS 894/14 ze dne 9. 1. 2018, kritika stěžovatele sestávala hlavně z argumentů, že vzhledem k průměrné délce soudního řízení (2–5 let) nejsou civilní soudy schopny zastavit akutní porušování spotřebitelského práva, přičemž obecné soudy neumožňují nařízení předběžných opatření, protože by byl jejich obsah totožný jako obsah konečného rozsudku.

Podnikatelé často s porušováním přestanou v průběhu řízení a soud pak následně potvrdí, že se o protiprávní jednání v minulosti jednalo, ale nároku již nelze vyhovět. Organizace prý v takovém případě prohrává spor a je jí uloženo hradit náklady řízení. I pokud je podnikateli uloženo hradit náklady, má jejich výše dle sdružení dosahovat 10–15 tisíc Kč, což bledne v porovnání s možnými zisky z protiprávní činnosti, které mohl podnikatel v mezidobí získat. Podnikatelé tak nejsou možností vedení řízení o zdržení protiprávního jednání efektivně odrazováni.

²⁰ *Výzva pro společnost Unicampus (IČ 22765921) k převzetí zásilky*. Dostupné z: <https://www.mpo.cz/cz/rozcestnik/uredni-deska/ostatni/vyzva-pro-spolecnost-unicampus-ic-22765921-k-prevzeti-zasilky--250150/> [cit. 2019-11-09]

Ústavní soud v citovaném usnesení reagoval, že organizace by v nastíněné situaci měla vzít žalobu zpět a soud by měl rozhodnout o náhradě nákladů řízení na základě procesního zavinění, tedy uložit jejich náhradu podnikateli. Tato argumentace Ústavního soudu se zdá přílehlavá, ačkoli si lze představit, že bez toho, aniž by tuto variantu účastník soudu prezentoval, mohly soudy při rozhodování o náhradě nákladů často chybovat.

Ohledně předběžných opatření Ústavní soud poukázal na svoji ustálenou judikaturu k nekalosoutěžním zdržovacím nárokům (například usnesení sp. zn. II. ÚS 419/14 ze dne 7. 5. 2014), v níž dovedl, že u žaloby podané spotřebitelskou organizací se „nepoužije pravidlo, které nepřipouští, aby již předběžným opatřením dosáhl oprávněný toho, čeho lze dosáhnout až pravomocným rozsudkem ve věci po proběhlém řízení (a dokazování)”.

Tuto judikaturu Ústavního soudu lze sice vítat, ale nutnost žádat o nařízení předběžného opatření celou záležitost spotřebitelských žalob notně komplikuje a prodražuje. V první řadě soudy postupují s nařizováním předběžných opatření opatrně a v pochybnostech je nenařizují. To sice přispívá k ochraně žalovaného, ovšem popírá to relevanci předběžného opatření jako „protijedu” dlouhého trvání soudního řízení.

Dále je žalobce povinen dle § 75b odst. 1 OSŘ složit jistinu 50 000 Kč, jelikož půjde z povahy věci téměř vždy o podnikatelskou záležitost. Navíc lze důvodně předpokládat, že v mnoha případech předseda senátu dojde k závěru, že je výše jistiny zjevně nedostačující, a stanoví výši výrazně vyšší. Přeci jen jde často o tisíce až statisíce dotčených spotřebitelů.

V neposlední řadě je navrhovatel dle ustanovení § 77a odst. 1 OSŘ odpovědný za jakoukoli újmu vzniklou předběžným opatřením, pokud toto zanikne jinak než vyhovujícím rozsudkem či uspokojením navrhovatelova práva. V těchto případech se bude často způsobená újma pohybovat ve statisících, či dokonce milionech korun ušlého zisku. Všechny tyto skutečnosti vypovídají o praktické nemožnosti spotřebitelských organizací využívat předběžná opatření, aniž by pokaždé riskovaly svoji samotnou existenci.

3.2. Kumulace nároků či plných mocí a další způsoby výslovně neupravené zákonem

V soukromém právu se často najdou kreativní řešení, jelikož zásada legální licence stanoví, že co není zakázáno, je dovoleno. Nicméně OSŘ je procesní předpis, který obsahuje zásadně kogentní normy a autonomii vůle a kreativní řešení limituje. V této oblasti tak činí zejména úpravou zastupování v civilním procesu. Zřejmě i proto jsou žalobci poměrně opatrní a tato „alternativní řešení“ jsou využívána jen v malé míře (viz Tabulka 2 - Tabulka s přehledem dat získaných na základě žádostí o informace).

Jednou z kreativních cest je vyhledávání spotřebitelů za účelem postoupení jejich peněžitých nároků za (podmíněnou) úplatu a jejich vymáhání vlastním jménem a na vlastní účet. V těchto případech může být sjednána úplata za postoupení ve výši pohledávky mínus provize a stanovena jako podmíněná úspěšným vymožením.

Někdy je k vymáhání (a případně i k výběru advokáta) hmotněprávní plnou mocí zmocněn určitý, k tomu vytvořený subjekt. Děje se tak často např. u vymáhání náhrady škody za zpoždění letů, kde figurují profesionální subjekty, které za provizi nároky dotčených osob uplatňují. Dalším příkladem jsou bankovní poplatky. Může tomu tak být za pomoci příkazní smlouvy a objevily se i případy, v nichž byla užitá komisionářská smlouva.

Městský soud v Praze v usnesení sp. zn. 93 Co 106/2013 ze dne 12. 2. 2014 dovodil, že pokud osoba pověří určitý subjekt, aby za ni obstaral uplatnění jejího nároku, je v tom obsažena vůle této osoby, aby zmocněnec vybral vhodného advokáta a uzavřel smlouvu o právním zastoupení jejím jménem. Takový postup není v rozporu s OSŘ a nejedná se o nepřipustné „řetězení“ plných mocí.

Komisionářská smlouva ale pro takové účely není nejvhodnější. Komisionář obecně vystupuje vlastním jménem a na účet komitenta. Tento smluvní typ je určen pro obchodní věci (například komisní prodej zboží), nikoli k zastupování při uplatňování nároků. Tento způsob s sebou přináší riziko, že soud neshledá dostatek aktivní legitimace nebo dospěje k závěru, že se jedná o obcházení zákona, resp. procesní úpravy zastoupení obsažené v OSŘ.

Nejvyšší soud ještě za účinnosti předchozího občanského zákoníku ve svém rozsudku sp. zn. 28 Cdo 2708/2006 ze dne 19. 12. 2007 neshledal aktivní legitimaci komisionáře k podání žaloby o vyklizení nebytových prostor, jejichž vlastníkem je komitent. Soud označil za problematické, že komisionářská smlouva je použitelná v obchodněprávních vztazích, a nelze ji tedy využít pro realizaci vztahu občanskoprávního.

Co je však zajímavější, Nejvyšší soud se rovněž vyslovil proti možnosti vyřizování právních záležitostí komitenta komisionářem (tedy i zastupování v soudním řízení). Nejvyšší soud k tomu přímo uvedl: „*V právních vztazích vznikajících při hospodaření s nebytovými prostory se běžně připouští, aby právnická či fyzická osoba pověřená správou domu vyřizovala právní záležitosti vlastníka nemovitosti. Musí se tak ale dít na základě takového zmocnění vlastníkem, v němž se tato osoba opravňuje generálně nebo ad hoc k zastoupení vlastníka (srov. např. 26 Cdo 356/2000), nikoli tedy k jednání vlastním jménem.*” Tento argument je přesvědčivý a vzhledem k tomu, že komisionář dle současné úpravy také jedná vlastním jménem, jsou tyto závěry použitelné i v dnešních poměrech.

3.3. Doktrína kvaziprecedentu a její vliv na kolektivní uplatňování nároků

Vliv na rozhodování sporů o obdobných nárocích má také doktrína kvaziprecedentu. Dle ní mají rozhodnutí soudu povahu kvaziprecedentu. To znamená, že jsou východiskem pro pozdější soudní rozhodování v obvyklých případech. Lze se od nich odchýlit (např. i proto, že soudce považuje odůvodnění rozhodnutí za právně vadné), ale je nutné se s nimi vypořádat.

Ustanovení § 13 OZ již nyní stanoví, že „*Každý, kdo se domáhá právní ochrany, může důvodně očekávat, že jeho právní případ bude rozhodnut obdobně jako jiný právní případ, který již byl rozhodnut a který se s jeho právním případem shoduje v podstatných znacích; byl-li právní případ rozhodnut jinak, má každý, kdo se domáhá právní ochrany, právo na přesvědčivé vysvětlení důvodu této odchylky.*” Uvedené se sice výslovně vztahuje pouze k soudní ochraně soukromoprávních subjektivních práv, nicméně jde o vyjádření obecné zásady, která by měla být uplatňována i ve sféře práva veřejného.

Nálezy Ústavního soudu mají *prima facie* odlišný právní režim, kdy se blíží precedentu, jelikož přímo čl. 89 odst. Ústavy stanoví, že „*vykonatelná rozhodnutí Ústavního soudu jsou závazná pro všechny orgány i osoby.*” Sám Ústavní soud pak za obecně závazná považuje nikoli všechna svá vykonatelná rozhodnutí, nýbrž jen nálezy.²¹ V praxi byl však hlavní rozdíl v závaznosti oproti rozhodnutím vrcholných soudů ve vyšší přesvědčivosti plynoucí z autority Ústavního soudu.

I přes široké přijetí doktríny kvaziprecedentu, kdy je běžnou praxí v rámci litigací citovat zejména rozhodnutí vyšších soudů (a to nejen v důsledku vyšší autoritativnosti, ale též proto, že rozhodnutí okresních a obvodních soudů zpravidla nejsou veřejně dostupná), někteří soudci zatvrzele trvají na stanovisku, že v důsledku soudcovské nezávislosti nemohou být vázáni ničimi pokyny, a tedy ani předchozími rozsudky v obdobných záležitostech.

Tento argument nicméně postrádá na síle, protože zásada konzistence soudního rozhodování a doktrína kvaziprecedentu rozhodně nezasahuje do nezávislosti soudců. Není jim diktováno výsledné rozhodnutí, pouze je vyžadováno, aby se vypořádali (jakýmkoli rozumným způsobem) s prejudikaturou. Je možné vztáhnout analogii k požadavku, aby se soud vypořádal s argumenty stran.

Tento požadavek také nenarušuje nezávislost soudce (a ostatně to o něm soudci ani netvrdí), jelikož neudává výsledné rozhodnutí, ale jen určitý způsob, jak ho dosáhnout. I diskrece soudu musí mít své hranice, jinak by se jednalo o svévoli. Konzistence soudních rozhodnutí a doktrína kvaziprecedentu výrazně přispívá k právní jistotě adresátů (srov. rozhodnutí Ústavního soudu sp. zn. II. ÚS 635/09 nebo II. ÚS 2742/07, dále viz ustanovení § 13 OZ a důvodovou zprávu k němu).

Někteří soudci zacházejí ještě dále a nerespektují ani rozhodnutí nadřízených soudů, které učinily v rámci odvolání, dovolání, nebo ústavní stížnosti. Takové jednání je však již bezesporu kárným proviněním, je zcela nepřipustné a výrazně podryvá důvěru veřejnosti ve fungování justice.

²¹ Srov. např. nálezy Ústavního soudu sp. zn. IV. ÚS 301/05 ze dne 13. 11. 2007.

Ústavní soud v nedávné době rozptýlil veškeré pochyby a ve svém nálezu sp. zn. II. ÚS 4029/19 dne 18. 3. 2020 se v podstatě přiklonil k doktríně kvaziprecedentu nejen ve vztahu k rozhodnutím tzv. vyšších soudů, ale také ve vztahu k judikatuře okresních a obvodních soudů. Ústavní soud se nevyjádřil k tomu, zda jeho současné závěry něco mění na dříve dovozované kvaziprecedenční síle jeho nálezů. Lze však dovodit, že si nálezy svoji sílu ponechaly a oproti rozhodnutím obecných soudů (zvláště v první instanci) disponují výrazně vyšší přesvědčivostí, a proto je třeba jakékoli odchýlení od jejich závěrů vyargumentovat o to precizněji.

Navzdory výše uvedenému Evropský soud pro lidská práva ve své judikatuře přistupoval k právu na ustálenou judikaturu zdrženlivě a vyslovil se proti tomu, že by mělo být zahrnuto v požadavku právní jistoty a ochrany legitimních očekávání (Unédic proti Francii). ESLP naopak uvedl, že názorová nejednotnost soudů je inherentní prvek většiny soudních systémů (Zielinski a Pradal & Gonzalez a další proti Francii).²² Dle názoru autora je tato judikatura ESLP nešťastná a bylo by namístě ji změnit.

Nyní byla naštěstí částečně relativizována např. rozsudkem Mirković a další proti Srbsku, v němž ESLP dovodil, že značné a dlouhotrvající rozdíly v judikatuře soudů porušují právo účastníků řízení na spravedlivý proces.

Podobná koncepce se uplatňuje v Rakousku, ačkoli jde ještě dál. Tamní úprava zcela explicitně zapovídá, aby se soudní rozhodnutí v konkrétní věci vztahovalo na další věci, osoby, či řízení.²³ I přesto však rakouské soudy dovodily, že soudní rozhodnutí jsou toliko nižším zdrojem práva a jsou východiskem pro soudní rozhodování, ale jen pokud se nenabízí lepší řešení souladné s právem.²⁴

²² KMEC, Jiří. Kapitola XVI [Právo na spravedlivý proces (čl. 6 EÚLP)]. In: KMEC, Jiří, KOSAŘ, David, KRATOCHVÍL, Jan, BOBEK, Michal. *Evropská úmluva o lidských právech*. 1. vydání. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2012, s. 565.

²³ Ustanovení § 12 Allgemeines bürgerliches Gesetzbuch (ABGB) v originálním znění: „*Die in einzelnen Fällen ergangenen Verfügungen und die von Richterstühlen in besonderen Rechtsstreitigkeiten gefällten Urtheile haben nie die Kraft eines Gesetzes, sie können auf andere Fälle oder auf andere Personen nicht ausgedehnet werden.*”

²⁴ Viz rozsudek Rakouského Nejvyššího soudu sp. zn. 1Ob212 / 97a ze dne 25. 11. 1997.

4. Věcný záměr zákona o hromadných žalobách

Věcný záměr byl schválen usnesením vlády České republiky ze dne 4. dubna 2018 č. 210 k návrhu věcného záměru zákona o hromadných žalobách. Zároveň vláda uložila ministru spravedlnosti vypracovat a vládě do 31. března 2019 předložit návrh zákona o hromadných žalobách a návrh zákona, kterým se mění některé zákony v souvislosti s přijetím zákona o hromadných žalobách na základě věcného záměru.

Věcný záměr se dělí do šesti kapitol. První kapitola se zabývá potřebou právní úpravy. Druhá kapitola nabízí přehled souvisejících právních předpisů. Třetí kapitola pak hodnotí současnou právní úpravu a její nedostatky, zejména postavení spotřebitele, ochranu životního prostředí, ochranu soutěže a poctivých podnikatelů, další možné oblasti, v nichž úprava kolektivních žalob chybí, nezdravé podnikatelské prostředí, omezené možnosti veřejnoprávního dohledu, procesní ekonomii a jednotnost soudního rozhodování.

Čtvrtá kapitola se zabývá návrhem věcného řešení. Pátá kapitola upravuje způsob promítnutí věcného řešení do právního řádu. Šestá a poslední kapitola předvídá dopady, a to hospodářský, sociální i na podnikatelské prostředí, životní prostředí, ve vztahu k diskriminaci, na ochranu soukromí a osobních údajů a bezpečnost a obranu státu.

V této kapitole nebudou rozebrány všechny kapitoly věcného záměru, nýbrž pouze ty zabývající se samotnou potřebou úpravy hromadných žalob v českém právním řádu. Autor v rámci této kapitoly popíše a kriticky zhodnotí zásadní body věcného záměru v jeho kapitolách 1–3, jelikož se návrh věcného řešení a způsob promítnutí v některých aspektech od přijetí věcného záměru změnil (na zásadní změny autor poukáže) a blíže se jimi zabývá následující kapitola.

4.1. Důvody pro přijetí úpravy

Ministerstvo spravedlnosti („MS“) uvádí, že hlavním cílem je zavést prostředek, který *„umožní velké skupině osob se stejným nebo velmi obdobným nárokem uplatňovat svá práva společně v jednom jediném řízení.“* Benefitem je tvrzená úspora nákladů na straně žalobců, když bude třeba jen jeden soudní poplatek, advokát, znalecký posudek atd.

Zejména o (automatické) úspoře u soudního poplatku lze však silně pochybovat, když je v současnosti východiskem ve většině sporů dle položky 1 přílohy zákona č. 549/1991 Sb., o soudních poplatcích, procentuální částka z celkově nárokované částky, která by byla součtem nároků dotčených spotřebitelů.

Pokud sečteme soudní poplatky, které by zaplatili individuální spotřebitelé v jednotlivých řízeních, dospějeme (za předpokladu, že by zákonodárce nezvýhodňoval hromadnou žalobu zvláštní sazbou) ke stejnému číslu jako v případě soudního poplatku z hromadné žaloby.²⁵ V případě opt-out to dokonce může být kvůli odhadu počtu spotřebitelů, který může být vyšší než skutečnost, ještě více. Výše uvedené je o to úsměvnější, že MS jinde naopak uvádí, že soudní poplatek bude vysoký, a tak bude odrazovat od pokusů o zneužití institutu hromadné žaloby k uzavření nevýhodného mimosoudního vyrovnání s účinky vůči všem dotčeným spotřebitelům.²⁶

MS dále zmiňuje úspory na straně žalovaného, protože nebudou vedeny stovky řízení. To však také působí úsměvně, pokud dále pracují s tezí, že v důsledku racionální apatie tato řízení spotřebitelé nezhajují. V neposlední řadě je v úvodu věcného záměru vyzdvihnuta úspora na straně státu, protože se nebude multiplikovat dokazování v mnoha individuálních řízeních. Tento argument opět trpí rozporem s tezí MS o litigační neochotě spotřebitelů.

Všech úspor by šlo navíc dosáhnout i méně kontroverzní a narušující cestou, než je hromadná žaloba v režimu opt-out. Jako jednoduché řešení se nabízí používání vzorové žaloby za předpokladu konzistence soudních rozhodnutí (jež jsou více rozebrány v kapitole 7. Hodnocení *de lege ferenda*). Zde je nutno uvést, že dle českého právního řádu mají být soudní rozhodnutí konzistentní již nyní, a nejednalo by se tedy o žádnou revoluci, nýbrž vynucování práva ve fungování justice.

²⁵ Uvedené lze rovněž ilustrovat na následujícím vzorečku, pokud počítáme se sazbou poplatku 5 %:
 $a*0,05+b*0,05+c*0,05+... = (a+b+c...) *(0,05)$.

²⁶ MINISTERSTVO SPRAVEDLNOSTI, ODBOR LEGISLATIVNÍ. *Věcný záměr zákona o hromadných žalobách*. Praha, 2018, s. 18.

MS uvádělo jako vedlejší škodlivé produkty podnikatelské činnosti, které je třeba řešit, potenciální ekologické katastrofy typu havárie ropné plošiny BP v Mexickém zálivu²⁷ či výbuch jaderné elektrárny v japonském městě Fukušima. To však již není aktuální, jelikož v poslední verzi návrhu zákona ze dne 22. 1. 2020 byla působnost hromadné žaloby omezena na spotřebitelské věci. V případě havárie a vzniku ekonomické újmy není založen vztah podnikatel-spotřebitel.

MS pracuje s koncepcí tzv. racionální apatie. Ta je založena na premise, že určité nároky se spotřebitelům jednoduše nevyplatí vymáhat. Pokud porovnáme škodu a na straně druhé odměnu advokáta, měsíce a roky soudního řízení a stres s tím spojený – je výsledek prý poměrně jednoznačný. Nicméně v některých případech fungují instituce, které pro spotřebitele zajišťují alternativní řešení sporu, zejména Finanční arbitr a Český telekomunikační úřad.

Tato řízení jsou jednodušší než klasické soudní sporné řízení a pro účinnou ochranu práv nevyžadují zastoupení advokátem, navíc jsou bezplatná a nehrozí povinnost náhrady nákladů řízení. Skutečnost, že někteří spotřebitelé ani nezkouší hájit svá práva tímto způsobem, se tedy blíží spíše „iracionální apatii.“ Dále lze uvést, že pokud racionální apatie skutečně existuje, s vysokou pravděpodobností k ní přispívá nepředvídatelnost rozhodování soudů v důsledku nedostatku konzistentnosti.

MS argumentuje závažností daného jednání podnikatele, pokud vezmeme v úvahu součet všech škod, které svým protiprávním jednáním může způsobovat. S tím lze polemizovat, jelikož spotřebitelům nic nebrání v tom, aby v reakci na zavrženíhodné jednání podnikatele přešli ke konkurenci. Mohou se domáhat svých subjektivních práv nebo nemusí.

Navíc by na protiprávní jednání měl zareagovat dozorový správní orgán, a v případě, že došlo ke spáchání přestupku, uložit odpovídající sankci. Ve „*vybraných vyspělých státech*“, které zavedly hromadnou žalobu, jako je Velká Británie a zejména USA,

²⁷ *Gulf Spill Is the Largest of Its Kind, Scientists Say* [přeloženo]. New York Times [online]. New York: The New York Times Company, 2010, 2. 8. 2010 [cit. 2020-06-14]. Dostupné z: <https://www.nytimes.com/2010/08/03/us/03spill.html>

nefunguje veřejnoprávní regulace a dozor. Mají zcela rozdílnou koncepci než v kontinentální Evropě.

Proto v některých těchto zemích také funguje sankční náhrada škody (tzv. punitive damages), které jsou z pohledu kontinentálního právníka zcestné. V Americe jsou však logickým vyústěním nedostatku veřejnoprávních sankcí, kdy soudy cítily potřebu potrestat zvláště zavrženíhodné chování zvýšením náhrady škody oproti škodě skutečně způsobené a návratu v předchozí stav. Vedlejším produktem však bylo vytvoření kariérních žalobců, protože ze sankční náhrady škody těží zpravidla poškozený, nikoli stát či charitativní organizace.

MS proti veřejnoprávnímu dohledu argumentuje tím, že je sice relativně účinným nástrojem, avšak dozorové nebo dohledové orgány nemají ani nemohou mít dostatečnou kapacitu a pravomoci k tomu, "*aby zcela suplovaly chybějící aktivitu subjektů soukromého sektoru, a není to ani jejich úkolem*". Nadto MS zdůrazňuje, že se jedná o oblast práva soukromého a soukromoprávní vztahy, a není proto vhodné, aby do těchto oblastí stát nad míru zasahoval.²⁸

S těmito argumenty autor nesouhlasí. Je pravda, že dozorové či dohledové orgány nemají kapacitu zcela úspěšně monitorovat všechny subjekty v jejich působnosti, nicméně jim spotřebitelé či spotřebitelské organizace mohou dávat bezplatné podněty, kterými jejich aktivitu zacílí, a účel dohledu tak bude efektivně naplněn. Lepší by tak bylo zlepšit zavedenou správní praxi ve vyřizování podnětů občanů, motivací občanské společnosti k jejich podávání a zveřejněním návodů, jak podnět podat a co vše v něm uvést.

Argument, že se nacházíme v rovině práva soukromého, také není přílehlavý. Jak slavně formuloval Ústavní soud ve svém nálezu sp. zn. Pl. ÚS 26/08 ze dne 7.4.2009: „[...] *v současné době není soukromé a veřejné právo odděleno 'čínskou zdí'* [...]” Nadto velká část jednání, které porušuje normy práva soukromého, je zároveň přestupkem a porušením norem práva veřejného. Dochází zde tedy ke splývání obou právních oblastí.

²⁸ MINISTERSTVO SPRAVEDLNOSTI, ODBOR LEGISLATIVNÍ. Op. cit. sub. 26, s. 31.

MS dále uvádí příklad států kontinentální Evropy, které hromadnou žalobu zavedly (Norsko, Polsko, Švédsko, Nizozemsko, Belgie, Francie, Německo). Například na příkladu nizozemské úpravy je však vidět, že v době přípravy věcného záměru se nizozemská úprava ani zdaleka neblížila americké *class action*. Přinejlepším můžeme mluvit o mezistupni mezi současnou českou úpravou a navrhovaným zákonem o hromadné žalobě. Byla například možná žaloba na plnění, ale pouze na smluvní, nikoli na náhradu škody.

Dalším benefitem hromadné žaloby je dle MS motivace společností k usměrňování svého chování uplatňováním práva „zdola“. Jak již bylo řečeno „volba peněženkou“ by měla být pro podnikatele dostatečnou motivací k revizi jeho přístupu. Pokud bude fungovat hospodářská soutěž, neměla by pro spotřebitele realizace této volby činit větší problém.

S nátlakovým potenciálem hromadných žalob se ale rovněž pojí stinná stránka. Je zde vysoký vydírací potenciál. Balarin a Janoušková zvláštní nátlakový potenciál hromadných žalob odmítají a přirovnávají je v tomto ohledu k individuálním žalobám.²⁹

Nicméně zkušenosti z USA ukazují naznačují opak. Běžně se vyskytují tzv. high-risk cases či bet-the-company cases (vysoce rizikové případy a případy, kde je dána všanc samotná existence společnosti). V těchto řízeních jsou společnosti nuceny uzavírat mimosoudní vyrovnání, ačkoli nároky nemusí být odůvodněné. Rovněž lze hromadné žaloby poměrně jednoduše zneužít ke konkurenčnímu boji.

Podíl těchto žalob trvale narůstá, což vzbuzuje obavy. V roce 2016 byl jejich podíl 25,3 % a v roce 2017 vzrostl na 26,2 %.³⁰ Problémem je také, že většina smírů je stále uzavírána před certifikací skupiny, a proto žaloby v takových případech ani nemusí splňovat požadavky stanovené pro hromadnou žalobu.³¹

²⁹ BALARIN, Jan a Anežka JANOUŠKOVÁ. K fenoménu hromadné žaloby. *Právní rozhledy: časopis pro všechna právní odvětví*. Praha: C. H. Beck, 1993-, 2019(13-14), 489–496.

³⁰ *The 2018 Carlton Fields Class Action Survey. Best Practices in Reducing Cost and Managing Risk in Class Action Litigation* [přeloženo]. 2018 [online] Dostupné z: <https://classactionsurvey.com/pdf/2018-class-action-survey.pdf>.

³¹ MINISTERSTVO SPRAVEDLNOSTI, ODBOR LEGISLATIVNÍ. Op. cit. sub. 26, s. 31.

MS uvádí, že v případě hromadného uplatnění nároku zájem spotřebitelů náhle ožije, a pro podložení svého tvrzení používají nízká čísla osob, které se odhlašují z opt-out řízení v USA (medián cca 0,1 - 0,2 %). To však absolutně nezapadá do obrázku pasivního spotřebitele, který jinak MS pro podporu své argumentace vykresluje. Spíše, než náhlé ožití tato čísla vysvětluje nezájem většiny běžných spotřebitelů o tato řízení a jejich pasivita, dalo by se říci racionální apatie vůči hromadné žalobě. Tento argument tak neobstojí.

Je poměrně zajímavé, že MS používá na některé obavy odpůrců hromadných žalob protiargument, že i v případě řízení opt-out se svým členstvím ve skupině souhlasí, jen se tak děje konkludentně. Tento argument rovněž neobstojí, neboť v našem právním řádu platí zásada, že mlčení neznamena souhlas. Nejedná se tak o konkludentní jednání, které je sice prováděno mlčky, ale lze jej vykládat jako aktivní a jednoznačný projev vůle, například kývnutí. Rozsudek pro uznání a rozsudek pro uznání jsou výjimkami, které jsou nezbytné pro zabránění obstrukcím ze strany žalovaného a zajištění fungování soudního řízení. Rozhodně z jejich existence nelze dovozovat obecný právní princip.

MS ve fázi věcného záměru ještě počítalo se zavedením hromadné žaloby, ve které bude vystupovat jako žalobce/zástupce skupiny v podstatě financující subjekt, nikoli jeden ze členů skupiny. Je tomu tak proto, že věcný záměr počítal s tím, že žalobce zaplatí soudní poplatek a ponese veškeré náklady, a tedy i riziko neúspěchu hromadné žaloby. Odměnou mu měl být podíl z vysouzené částky. Za takovýchto podmínek si lze jen těžko představit spotřebitele, který by postavení žalobce přijal. Tím pádem zbývají jen dvě možnosti – buď by v postavení žalobců vystupovaly podnikatelské financující subjekty schopné nést vysoké riziko, nebo by hromadná žaloba byla v praxi nevyužívaným a obsoletním institutem.

Výlučné spoléhání na podnikatelské subjekty postrádá jakýkoli smysl a jde proti světovým trendům. Financování litigací třetí stranou je (zejména v souvislosti s hromadnými žalobami) skloňováno jako kontroverzní, obzvláště kvůli obavě o to, aby v pozadí financující subjekt neovlivňoval nadměrně litigační strategii. Soudy zpravidla vyžadují předložení dohody o financování a posuzují ji z hlediska přiměřenosti a ochrany zájmů členů skupiny. Není důvod, proč by měl mít vedení řízení ve svých rukou třetí subjekt, který není žalovaným jednáním nijak dotčen. Hlavní slovo by měli mít v řízení členové skupiny a měli by mít možnost demokraticky řídit vedení řízení.

4.2. Zhodnocení současné úpravy

MS provedlo průzkum, ze kterého měla vyplynout nefunkčnost současné úpravy kolektivní ochrany spotřebitelů. Za problematické je považováno, že nelze vymáhat náhradu škody nebo jiné peněžité plnění (což však u negatorní žaloby stěží někoho překvapí).

To by však šlo řešit tím, že by bylo umožněno podat modifikovanou určovací žalobu (či spíše speciální deklaratorní žalobou), která by určovala, zda je jednání v souladu s právem či protiprávní. Byla by východiskem pro základ nároku, a spotřebitelé by pak již jen individuálně vymáhali své peněžité nároky. Takové následné řízení by bylo velmi jednoduché, jelikož by v něm stačilo vyřešit otázku skutkové podobnosti v původním a následném řízení.

Zásadnější je, že je náročné formulovat zdržovací petit. Žalovaní v průběhu řízení mění své chování tak, aby zabránili úspěchu žaloby.³² S tím by se však také šlo vypořádat rozšířením současné velmi restriktivní negatorní žaloby o možnost podat vzorovou „deklaratorní“ žalobu (blíže viz kapitola 7. Hodnocení *de lege ferenda*).³³

V současnosti účinnou procesní úpravu dle ZOS kritizuje i MS, když uvádí, že je nekoncepční a radikální. Protože je zákon koncipován tak, že řízení probíhá na principu „o nás bez nás“, pro soulad s právem na spravedlivý proces (čl. 36 LZPS) musely soudy dovodit, že se „členové skupiny“ stávají ze zákona účastníky řízení, pokud podají paralelní individuální návrh na zahájení řízení.³⁴

Hromadné žaloby jsou však prvek zcela cizí našemu právnímu systému a mají destruktivní potenciál. Dle Bělohávkova je neslučitelná s kontinentálním procesem zejména metoda opt-out, jelikož může vést ke zkrácení promlčecích lhůt, které jsou v common law

³² Ibid, s. 23.

³³ Nejedná se o klasickou žalobu určovací, jelikož ta je pojatá velmi restriktivně a slouží pouze k určení, zda tu právo je či není s tím, že na ní nemají navazovat další žaloby. Tento typ žaloby by však sloužil k vydání rozsudku, který by určoval, zda je dán základ určitého nároku či není s předpokladem navazujících žalob všech dotčených osob.

³⁴ Viz nálezy Ústavního soudu sp. zn. IV.ÚS 1106/08 ze dne 19. 3. 2009 nebo rozhodnutí Nejvyššího soudu sp. zn. 29 Odo 1019/2006 ze dne 10. 4. 2008 anebo sp. zn. 29 Cdo 3856/2010 ze dne 26. 10. 2010.

procesní, a je v rozporu s principy individualizace sporů a individuální obrany.³⁵ Dle Zoulíka je princip certifikace (v podobě rozhodování o přípustnosti žaloby) neslučitelný se samotným pojetím civilního procesu.³⁶

Nutno podotknout, že druhý názor není přijímán univerzálně a například Balarin a Tichý jej odmítají, jelikož hromadné řízení má pouze doplňovat individuální, necertifikování nezakládá překážku věci rozsouzené a má se jednat o posouzení procesních podmínek, kde nemá místo diskrece soudu.³⁷ S posledním argumentem se autor neztotožňuje. I při posuzování procesních podmínek existují případy (a to zejména u hromadných žalob), kdy podmínky nemusí být čistě objektivní, ale bude záviset na subjektivním právním posouzení soudu, a tedy zde bude i prostor pro diskreci. Jako příklad lze uvést podmínku vhodnosti hromadné žaloby.

Ačkoli současná úprava nenabízí dostatečné záruky procesní ochrany zájmů dotčených spotřebitelů, účinné prostředky ochrany subjektivních práv, ani pojistky proti jejímu zneužití, neznamená to, že by se mělo spěchat s něčím tak přelomovým, jako je přijetí zákona o hromadných žalobách. V zemích jako je Nizozemí, které jsou sice součástí kontinentální tradice, ale mají již s nějakou formou hromadné žaloby zkušenosti, není třeba tak důkladná diskuse a zvažování možných dopadů, ale i přesto diskuse v Nizozemí trvala 3 roky.

Jako neopodstatněný se jeví argument MS, že neochota k vedení individuálních řízení je dána především značnými náklady spojenými s vedením řízení, které by povětšinou převyšovaly přínos z případného úspěchu ve sporu.³⁸ Východiskem ve věci náhrady nákladů úspěšného účastníka je § 142 OSŘ, který přímo stanoví: „*Účastníku, který měl ve věci plný úspěch, přizná soud náhradu nákladů potřebných k účelnému uplatňování nebo bránění práva proti účastníku, který ve věci úspěch neměl.*”

³⁵ BĚLOHLÁVEK, Alexander J. Účast na řízeních o hromadných žalobách v zahraničí a uznání a výkon rozsudků v těchto věcech v jiných zemích. *Právní rozhledy: časopis pro všechna právní odvětví*. Praha: C. H. Beck, 1993-, 2016(13-14), 467–474.

³⁶ ZOULÍK, František, TICHÝ, Luboš, ed. Op. cit. sub. 9, s. 11, 17.

³⁷ BALARIN, Jan a TICHÝ, Luboš. Kolektivní ochrana procesních práv v ČR: Sen či skutečnost? *Bulletin advokacie: stavovský časopis české advokacie*. Praha: [Ústředí české advokacie], 1971-, 2013(3), 17–25.

³⁸ MINISTERSTVO SPRAVEDLNOSTI, ODBOR LEGISLATIVNÍ. Op. cit. sub. 26, s. 25, 26.

Soud sice v určitých případech může náhradu nákladů modifikovat, ale zejména ve sporu, kde stojí spotřebitel proti podnikateli to nelze očekávat. Výjimkou jsou extrémní případy, např. závažné obstrukce v řízení. Úspěšný spotřebitel bude tedy v naprosté většině případů schopen získat zpět soudní poplatek a mimosmluvní náklady na právní zastoupení.

Dokonce i v případě neúspěchu spotřebitele lze očekávat, že nebude povinen hradit náklady řízení úspěšné protistraně, jelikož podnikatelé často disponují právním oddělením, které je schopno je ve sporech zastupovat. Náklady na zastoupení advokátem tedy nebudou z jejich strany účelné. Výjimkou z tohoto pravidla jsou spory, které se týkají náročné nebo úzké problematiky, která vyžaduje pro účinné hájení zájmů zastoupeného, aby jeho zástupce byl odborník specializovaný na danou problematiku. V případě spotřebitelských sporů se však tato výjimka uplatní jen v absolutním minimu případů.

MS uvádí, že na základě komunikace s organizacemi zabývajícími se ochranou spotřebitele bylo zjištěno, že typy nároků, kde dochází ke vzniku hromadných nároků nejčastěji, jsou v oblasti telekomunikačních služeb (operátor-zákazník), finančních služeb a ve věcech spotřebitelských úvěrů.³⁹ V této souvislosti je nutno podotknout, že fungují instituce, které zajišťují alternativní řešení sporů mezi podnikateli a spotřebiteli. Jak bylo uvedeno výše, tento způsob řešení sporu je pro spotřebitele jednodušší a bez přímých finančních nákladů.

V rámci finančních služeb a ve věcech spotřebitelských úvěrů funguje finanční arbitr na základě zák. č. 229/2002 Sb., o finančním arbitrovi, a ve sporech operátor-zákazník má pravomoc na základě § 129 a n. zák. č. 127/2005 Sb., o elektronických komunikacích, Český telekomunikační úřad. Dále existuje ještě řízení před Českou obchodní inspekcí dle ZOS, které se ovšem podobá více mediaci a nemá donucovací charakter. Podnikatel však není vůbec jako silnější strana k uzavření dohody v rámci tohoto řízení motivován, a proto není hojně využíván.

³⁹ Ibid, s. 26.

Spory před těmito institucemi se bohužel blíže nezabýval ani věcný záměr, ani následný návrh zákona o hromadných žalobách. Navzdory tomu by z určité úpravy hromadného uplatňování nároků těžily stejně (a možná i více) než soudy. Je žádoucí, aby spory obecně, a zejména spory o hromadných nárocích týkající se úzké a často složité problematiky, rozhodovali specializovaní odborníci. Takovými odborníky však okresní a obvodní soudy nedisponují, jelikož nemají specializované senáty na tuto problematiku. Rozhodování je tak přirozeně neefektivní a trvá dlouho, jelikož si soudce musí danou problematiku důkladně nastudovat.

Také lze předpokládat negativní vliv na psychický stav soudců, kteří jsou nuceni rozhodovat o sporech o záležitostech, s nimiž nebyli dříve důkladněji seznámeni a mezitím se jim kupí jiné nově napadnuté spory a lhůty v dřívějších sporech. Snaha o podporu těchto specializovaných institucí a motivaci spotřebitelů k řešení sporů jejich prostřednictvím je značně efektivnější. Tyto instituce mají pravděpodobně největší potenciál ulehčit soudní soustavě. To však jen za předpokladu, že je spotřebitelé budou v praxi využívat a budou fungovat efektivně.

MS zpracovalo statistiku řízení dle § 25 odst. 2 ZOS (viz Tabulka 1 - Statistika shromažďovaná MS k reprezentativním žalobám dle § 25 odst. 2 ZOS.), která ukazuje, že je řízení dle tohoto ustanovení dlouhodobě zahajováno velice málo. Velká část z těchto řízení navíc končí nemeritorním rozhodnutím (například usnesením, že se řízení zastavuje pro nedostatek aktivní legitimace) v prvních několika měsících.

Autor provedl vlastní nezávislý kvantitativní výzkum pomocí žádostí o informace, které zoselal vybraným soudům. V tabulce v příloze práce jsou shrnuta získaná data (viz Tabulka 2 - Tabulka s přehledem dat získaných na základě žádostí o informace). Byla zkoumána jak řízení dle § 25 odst. 2 ZOS, tak dle § 2989 OZ. Dále byla zkoumána frekvence kumulace procesního zastoupení (kumulace plných mocí) u více než tří účastníků a v neposlední řadě počet případů, kdy žalobci využívali zákonem výslovně neupravené metody kolektivního uplatňování nároků (např. komisionářskou smlouvu či hromadné postupování nároků).

Získaná data sice potvrzují nepopularitu spotřebitelských reprezentativních žalob, ale rovněž ukazují další zajímavý jev. Žalobci se nesnaží kolektivně uplatňovat své nároky ani cestou upravenou zákonem (kumulace plných mocí a procesního zastoupení), ani metodami zákonem neupravenými.⁴⁰ Je sice nutno podotknout, že dle nedávného rozhodnutí Městského soudu v Praze je nepřímé zastupování jako zákonem neupravené nepřípustné, ale i tak malý počet takovýchto „procesních experimentů“ indikuje, že společenská poptávka po kolektivním uplatňování nároků není zdaleka tak vysoká, jak tvrdí MS.⁴¹

⁴⁰ Zřejmě nejznámějším příkladem takto uplatňovaného nároku je tzv. kauza Dieselgate. V jejím rámci je v České republice vedeno proti koncernu Volkswagen a společnosti ŠKODA AUTO a.s. několik řízení s rozdílnými žalobci a rozdílnými způsoby zastoupení. Mimo jiné byla jedním ze žalobců uplatněna žaloba pomocí shromáždění nároků prostřednictvím komisionářské smlouvy. Viz např. odpověď na žádost o informace č. j. 48 Si 368/2019 ze dne 18. 12. 2019, HOLÝ, Jan. *Soud smetl další žalobu v kauze Dieselgate. Odškodnění chtěla Česká pošta* [online]. 9. 10. 2019 [cit. 2020-03-05]. Dostupné z: <https://www.novinky.cz/ekonomika/clanek/soud-smetl-dalsi-zalobu-v-kauze-dieselgate-odskodneni-chtela-ceska-posta-40299194>.

⁴¹ *Soud zamítl první žalobu na Volkswagen* [online]. 21. 10. 2019 [cit. 2020-03-05]. Dostupné z: <https://mojejustice.cz/soud-zamitl-prvni-zalobu-na-volkswagen/>

5. Návrh paragrafového znění zákona o hromadném řízení

5.1. Koncepce zákona v rámci právního řádu

MS ve věcném záměru prosazovalo nový zvláštní zákon, který by hromadné žaloby upravoval komplexně, namísto dílčí novely OSŘ. Jako důvod uvedlo, že je třeba očekávat nahrazení novým procesním kodexem – Civilním řádem soudním (CŘS). To bylo jedním z nejkritizovanějších kroků v rámci připomínkového řízení. Velmi mnoho připomínkových míst uplatnilo jako zásadní připomínku, že by bylo vhodnější (pokud je vůbec nutné a vhodné úpravu hromadných žalob přijmout) zakomponovat úpravu do návrhu CŘS, a to jak z důvodu přehlednosti, tak z důvodu koordinace prací, a hlavně kompatibility předpisů.

MS však ve věcném záměru zmínilo, že „*pro to nehovoří ani argumenty věcné, ani ryze praktické*” a připomínky vypořádalo tím, že oba týmy jsou v kontaktu a práce jsou koordinovány. Ve věcném záměru pak rovněž uvádí, že vzhledem ke specifickým hromadné žaloby ve věcné příslušnosti, soudních poplatcích, náhradě nákladů řízení, odměňování advokáta a výkonu rozhodnutí/exekuci by to vedlo k „*rozříštěné právní úpravě.*” Většina těchto aspektů bude však stejně upravena v CŘS a zbytek zejména v zákoně o soudních poplatcích a exekučním řádu.

Prima facie se jako pádnější se však jeví argument, že vzhledem k důležitosti hromadných žalob je vhodné jejich samostatné projednání v rámci legislativního procesu. Nicméně samostatné projednání (kdy lze očekávat velké množství pozměňovacích návrhů) znamená zvýšené riziko špatné kompatibility obou předpisů.

Úprava hromadných žalob nemá dopadat na adhezní řízení. Pokud však jde o vztah rozhodčího řízení a hromadné žaloby, rozhodčí řízení ji vylučuje. Pravomoci orgánů ČTÚ, ERÚ a finančního arbitra nemají být přijetím zákona nijak dotčeny.

5.2. Podoba řízení a zásadní body návrhu

5.2.1. Zahájení řízení a aktivní legitimace

Ve fázi věcného záměru bylo počítáno s tím, že bude hromadnou žalobu možné podat ve všech oblastech, v nichž lze nároky uplatňovat cestou civilního soudního řízení, s taxativními výjimkami.⁴² Za pozornost stojí, že jednou z navrhovaných výjimek byly (*sic!*) nároky vůči státu, zejména nároky z titulu zákona č. 82/1998 Sb., o odpovědnosti za škodu způsobenou při výkonu veřejné moci rozhodnutím nebo nesprávným úředním postupem.

Tato koncepce však byla velkou částí odborné veřejnosti kritizována a v posledním návrhu zákona o hromadném řízení (NZHŘ) je již předmět řízení o hromadné žalobě v ustanovení § 7 NZHŘ limitován na spotřebitelské věci.

Okruh uplatnitelných nároků není omezen. Je možné žalovat na plnění, zdržení se protiprávního jednání, odstranění protiprávního stavu i na určení (viz § 3 odst. 1 NZHŘ). Pasivní legitimace rovněž není omezena.

Je však zajímavé, že NZHŘ v § 3 odst. 2 upravuje jako alternativu ve své podstatě vzorovou skupinovou žalobu, kdy je rozhodnuto toliko o základu nároku, a následně má být možné uplatňovat nárok individuálně ve značně zjednodušeném řízení, v němž se bude řešit jen dostatečná podobnost uplatněného nároku s nárokem vzorovým a jeho výše.

V návrhu je použití alternativy omezeno na situace, kdy by bylo nevhodné, aby bylo rozhodováno o výši jednotlivých individuálních nároků. Navíc se z díkce „*může žalobce v hromadné žalobě požadovat i pouhé určení [...]*“ může za použití gramatického výkladu zdát, že je použití vzorové žaloby na rozhodnutí žalobce.

⁴² MINISTERSTVO SPRÁVEDLNOSTI, ODBOR LEGISLATIVNÍ. Op. cit. sub. 26, s. 34.

To naznačuje i důvodová zpráva, když uvádí, že žalobce může žalovat na splnění odpovědnosti a že jde o snahu prolomit ustálenou judikaturu k určovací žalobě spočívající v nemožnosti žalovat na určení, pokud je možné žalovat na plnění. Žalobci má být také dle důvodové zprávy umožněno žalovat na plnění, ale je možné, že soud v některém případě vyhodnotí žalobu jako nevhodnou, nepřipustí ji, a členy skupiny odkáže do individuálních řízení.⁴³

Takové vzorové řízení by mohlo být vhodnou alternativou, nahrazující zbylé typy hromadných žalob, zejména žaloby na plnění v režimu opt-out (blíže viz kapitola 7. Hodnocení *de lege ferenda*). Minimálně by měla být výslovně zavedena možnost soudu takto rozhodnout i bez návrhu žalobce a členy skupiny odkázat do zjednodušeného individuálního řízení. Bylo by to nepochybně lepší než současná možnost, která ponechává rozhodnutí, zda žalovat na plnění nebo použít vzorové žaloby výlučně na žalobci. Soud má nyní pouze možnost hromadnou žalobu na plnění odmítnout *en bloc*, nikoli však možnost „překlopit“ ji do řízení o vzorové žalobě.

Pokud by byl zákon schválen v současné podobě, měly by být dle názoru autora soudy absenci této výslovné možnosti překlenout výkladem. Za subsidiárního použití OSŘ či ČRS lze dovést možnost mezitímního rozsudku v hromadné žalobě. Pak by mohlo následovat rozhodnutí ve vedení řízení (kde mají soudy tradičně velkou míru diskrece), odkazující členy skupiny na zjednodušené řízení. Samozřejmě je ale lepší varianta zákonné úpravy.⁴⁴

Tato varianta by měla být soudci hojně využívána v řízeních opt-out, kde nebude zřejmý buď počet členů skupiny nebo výše jejich individuálních nároků. Jde o nástroj, kterým mohou soudy zamezit „nafouknutí“ částky požadované v hromadné žalobě a jejímu následnému propadnutí.

⁴³ MINISTERSTVO SPRÁVEDLNOSTI, ODBOR LEGISLATIVNÍ. Vládní návrh zákona o hromadném řízení s důvodovou zprávou. Praha, 2020, s. 140.

⁴⁴ Zejména kvůli potenciálnímu rozporu se zásadou enumerativnosti veřejnoprávních pretenzí.

5.2.2. Řízení opt-in a opt-out

V § 4 a 5 NZHŘ jsou rozlišena řízení opt-in a opt-out. V návrhu je také v § 4 odst. 2 vyjádřena preference řízení opt-in. Otázka, které řízení má být preferováno, byla předmětem mnoha vášnivých diskusí. Přesto, že MS původně silně upřednostňovalo opt-out, nakonec ze svého stanoviska v důsledku kritiky ze strany odborné veřejnosti ustoupilo.

U řízení opt-out stojí za zmínku výjimka v § 5 písm. b) NZHŘ. Nerozhoduje se o právech či oprávněných zájmech členů skupiny, kteří nemají obvyklý pobyt na území ČR, ledaže se do řízení přihlásili. Ve vztahu k cizincům se tedy řízení opt-out stává opt-in. Podobné ustanovení je obsaženo v nové Nizozemské úpravě a dle autora je logické a vhodné. Problém však nastane, pokud některé země (zejména členské státy EU) začnou přijímat úpravy, které budou zahrnovat do řízení opt-out dle jejich zákona o hromadných žalobách i osoby s obvyklým pobytem mimo jejich území.

V takovém případě by docházelo k pozitivnímu jurisdikčnímu konfliktu a v současné době přijetí takových zákonů nelze (s ohledem na zatím neexistující evropský rámec) vyloučit. Lze tak toliko doufat, že členské státy budou postupovat v této věci co nejvíce koordinovaně a odpovědně, ač to tak zvenčí bohužel nevypadá. Ani z důvodové zprávy nevyplývá, že by Ministerstvo spravedlnosti tuto otázku diskutovalo se zástupci ostatních členských států.

Jak vyplývá z důvodové zprávy, MS nechtělo opustit režim opt-out, jelikož tvrdí, že je způsobilý bojovat s racionální apatií spotřebitelů a řešit difúzní škody. Tento argument není přesvědčivý. V praxi by jistě fungovala i řešení založená na jednoduché, levné a dobrovolné participaci spotřebitelů jako je vzorová hromadná žaloba a řízení opt-in. Nicméně, nyní se alespoň opt-out vztahuje již pouze na omezený okruh řízení, přičemž podmínky jsou specifikované v § 34 a násl. NZHŘ.

Ustanovení § 6 NZHŘ stanoví subsidiární použití OSŘ, pokud zákon nestanoví jinak. Výjimky jsou zakotveny v ustanoveních § 66 a § 99 návrhu, jež vylučují aplikaci ustanovení § 114b odst. 5, § 114c odst. 6 a 7 a § 118b, § 153a odst. 3, § 153b, § 172, § 173, § 174, § 174a, § 174b a § 175 OSŘ. Je zvláštní, že i přes ujištění Ministerstva spravedlnosti, že práce na návrhu zákona o hromadných řízeních a nového civilního řádu soudního probíhají paralelně a obě pracovní skupiny spolu úzce spolupracují, vládní návrh pracuje s odkazy na OSŘ namísto CŘS.

I v případě zvláštních zákonů by dávalo větší smysl nejdřív projednat ČŘS, a až poté odpovídajícím způsobem upravit NZHŘ. V opačném případě by bylo třeba ještě před nabytím účinnosti ČŘS novelizovat.

MS se vzalo v potaz často opakovanou připomínku a v návrhu, který odeslalo do Poslanecké sněmovny, je již primárním typem řízení opt-in. Ačkoli velká část připomínek šla ještě dál a žádala celkové odstranění režimu opt-out, jde o krok správným směrem. Podmínky pro vedení přihlašovacího řízení jsou stanoveny v § 33 NZHŘ. Je třeba je pouze osvědčit, nikoli prokázat.

Jedná se o následující podmínky: a) skupina musí mít alespoň 10 členů,⁴⁵ b) obdobný skutkový nebo právní základ práv či oprávněných zájmů, c) typičnost (či typizovanost) práv žalobce,⁴⁶ d) vhodnost tohoto typu řízení, e) odpovídající zastoupení, f) uplatnitelné nároky, g) absence zjevného zneužití, h) absence překážky litispendence (vůči jiným hromadným řízením).

Ministerstvo spravedlnosti se u početnosti dříve zdrželo uvádění konkrétního čísla jako ve Francii (2) a Polsku (10), ale u opt-in počítalo s početností v řádu jednotek a u opt-out desítek, stovek a tisíců.⁴⁷ Nic však nebrání tomu, aby režim opt-in posloužil dobře i při vyšších číslech. Autor pro toto rozlišení neviděl důvod a vítá vypuštění tohoto kritéria. Jiná otázka je, že v případě opt-out se automaticky stanou členy skupiny všichni dotčení spotřebitelé, čísla tedy ve výsledku vyšší budou. Nicméně to nevypovídá o vhodnosti toho kterého typu.

⁴⁵ Toto je poměrně zajímavé, neboť se po dlouhou dobu přiklápělo k variantě abstraktního vymezení početnosti skupiny namísto konkrétního čísla.

⁴⁶ Nabízí se otázka, co se stane v situaci, když žaluje nezisková osoba (které přirozeně typické právo náležet nebude). Na tuto otázku odpovídá ust. § 33 odst. 2 NZHŘ, které uvádí, že se tato podmínka neužije. Neřeší však již poměrně palčivou otázku, který ze zúčastněných členů skupiny bude tím, od jehož nároku se bude odvíjet posouzení nároků ostatních členů skupiny. Bude jeho určení v dispozici žalobce nebo jej snad určí soud? Odpověď neposkytuje ani důvodová zpráva. Lze silně doporučit, aby tato situace byla postavena v dikci zákona najisto.

⁴⁷ Ibid, s. 40.

Podmínka podobnosti je nezbytnou součástí takřka každé právní úpravy hromadných žalob. Věcný záměr počítal s možností vytváření podskupin, ve které budou sdružováni členové skupiny s takřka totožnými nároky. U typizovanosti MS uvádělo kazuistický příklad, že by nárok zástupce skupiny neměl být promlčen, pokud nároky ostatních členů promlčeny nejsou. V opačném případě by nešlo o typický nárok.⁴⁸

To sice není příliš nápomocné, ale podmínka typičnosti asi nebude činit v praxi soudům potíže. Jde ve své podstatě o to, aby nárok v podstatných kritériích nevybočoval z průměru kritérií ostatních členů skupiny.

Podmínky odhlašovacího řízení v § 34 NZHŘ vychází z výše uvedené úpravy (s výjimkou písm. h)). Zvláštní podmínky jsou a) nízká hodnota nároků a z toho vyplývající neúčelnost jejich jednotlivého vymáhání, b) absence překážky litispendence (pouze vůči jiným odhlašovacím řízením). První podmínka se má za splněnou, pokud plnění nepřesahuje 3 000 Kč. U opětujících se plnění se nepřihlíží ke všem, ale jen k těm, které byly nebo mohly být zaplacený během 1 roku.

První podmínka se jeví jako zarážející, jelikož touto „*neúčelností individuálního vymáhání*“ MS argumentovalo v souvislosti s potřebou zákona jako celku. Tato podmínka by zřejmě zpravidla měla být splněna i u přihlašovacího řízení. U druhé podmínky se nabízí otázka, proč je formulována litispendence odlišně než u řízení přihlašovacího.

V důvodové zprávě MS uvádí, že i když bylo připuštěno řízení opt-in, má zůstat zachována možnost vedení odhlašovacího řízení, jelikož soud nově nemůže měnit typ řízení. Jako důvod uvádí údajné „*obrovské riziko zneužití*“, kdy by na sebe mohl žalovaný podat účelově přihlašovací žalobu, aby se vyhnul odhlašovacímu řízení.⁴⁹

⁴⁸ Ibid, s. 41.

⁴⁹ Ibid, s. 172.

Taková obava však není na místě. Předně, pokud by MS vypustilo kritizované odhlašovací řízení, byla by lichá zcela. I v případě koexistence obou typů má dle zákona soud zkoumat, zda není propojení mezi žalobcem, jeho právním zástupcem nebo financujícím subjektem a žalovaným. Pokud se jeví žaloba jako účelová, neměl by ji soud vůbec připustit. Pokud o účelovosti zúčastnění členové nevěděli, měl by soud toliko *ex offio* odvolat žalobce a poučit je o možnosti navrhnout vstup nového žalobce. V každém případě, pokud budou řádně fungovat kontrolní mechanismy, které zákon obsahuje, nemělo by k situaci popsané v důvodové zprávě dojít.

Nadto lze pochybovat, zda je skutečně nemožnost vést odhlašovací řízení po dobu vedení přihlašovacího až tak závažnou újmou pro potenciální členy skupiny. Takovou situaci mohou vyřešit buď přihlášením do přihlašovacího řízení nebo (pokud jim uplynula lhůta) podáním klasické individuální žaloby. Pokud by si přáli čerpat výhody hromadné žaloby, lze podat přihlašovací (nebo i odhlašovací žalobu) po skončení dřívějšího přihlašovacího řízení, jelikož rozsudek v něm vynesený má účinky překážky věci rozhodnuté dle § 100 odst. 4 NZHŘ jen pro osoby, které byly ke dni jeho vydání zúčastněnými členy skupiny. Generální efekt *res iudicata* má toliko rozhodnutí v odhlašovacím řízení.

Pokud není žalobcem spotřebitelská nezisková osoba, musí rovněž doložit, že splňuje podmínku platební schopnosti (zejména schopnosti hradit náklady řízení), a to již s podáním hromadné žaloby, jinak soud řízení zastaví.

5.2.3. Pravomoc a příslušnost soudu

Jak již bylo zmíněno, § 7 NZHŘ je stěžejním ustanovením a omezuje předmět řízení na spotřebitelské spory. Nicméně se ze strany Ministerstva spravedlnosti nejedná o tak velký ústupek, jak by se na první pohled mohlo zdát. V důvodové zprávě uvádí, že jde pouze o „*první fázi účinnosti zákona*“ a „*Ukáže-li se přitom v budoucnu, že se hromadné řízení osvědčilo, je možné pravomoc soudů rozšířit.*“ Odpůrci hromadných žalob v ostatních typech sporů by tak neměli ztratit na ostražitosti.

Zajímavé je, že pokud by v budoucnu došlo k obecnému rozšíření hromadné žaloby, mohlo by potenciálně otevřít brány hromadnému uplatňování náhrady škody dle § 36 zák. č. 240/2000 Sb., krizového zákona, způsobené v souvislosti s opatřeními proti šíření nemoci COVID-19 přijatými v průběhu března 2020. MS v minulosti mělo pro stát zahrnutou výslovnou výjimku pro nároky z jednání státu jako suveréna a uvádělo zejména nároky dle zák. 89/2012 Sb. To však bylo (dle názoru autora oprávněně) kritizováno.

Nyní tuto exempci MS pouze (v obecné rovině) deklaruje v důvodové zprávě. Uvádí, že jsou z povahy věci takovéto nároky vyloučeny, jelikož stát nevystupuje jako osoba soukromého práva a nejde o „spory.“ S tím lze však polemizovat. Zřejmě by nároky nešlo hromadně uplatňovat po státu v první fázi, ale v rámci druhé fáze s nejvyšší pravděpodobností ano.

V ní je nárok uplatněn u soudu a jde v podstatě o modifikované civilní řízení o náhradě škody či újmy (pouze se navíc zkoumá splnění prekluzivních podmínek první fáze). Nejde o řízení ve správním soudnictví. U náhrady dle krizového zákona by bylo řízení navíc ještě usnadněno tím, že se ani nezkoumá správnost úředního postupu či zákonnost rozhodnutí, ale povinnost k náhradě škody je objektivní.

Autor nevidí žádný důvod, proč by měl být stát (zejména v případě opětovného rozšíření věcné působnosti) zvýhodněn oproti společnostem soukromého práva. V případě, že stát poškodí určitou skupinu osob, může být individuální vymáhání jejich nároků také neatraktivní a mezi poškozenými se může vyskytovat racionální apatie. Proto ve výsledku může stát ze svého protiprávního jednání těžit. Pokud navíc MS hovoří o tom, že je třeba motivovat podnikatele, aby nejednali protiprávně a nezpůsobovali jiným osobám škodu, lze to samé vztáhnout i na stát.

Ustanovení § 8 NZHŘ je zajímavé, a poměrně složitě formulované. Vyplývá z něj, že lze zahájit hromadné řízení žalobou i v případě, že má podle zvláštního předpisu rozhodovat jiný orgán. Důvodová zpráva uvádí, že jde typicky o spory před Finančním arbitrem, Českým telekomunikačním úřadem či Energetickým regulačním úřadem.⁵⁰

Ve vztahu k tomuto ustanovení však nelze dobře hovořit o „ulehčování“ přetíženým soudům, spíše je tomu naopak. Ostatně i Nejvyšší soud a Nejvyšší správní soud přistupovaly k tomuto zamýšlenému efektu návrhu skepticky.⁵¹

K hromadnému řízení jsou v prvním stupni příslušné krajské soudy. To se s ohledem na jejich očekávanou složitost (jak administrativní, tak právní) jeví jako dobrý krok. Ostatně, například v Nizozemí se vydali dokonce cestou kauzální výlučné příslušnosti Odvolacího soudu v Amsterdamu. Někteří zahraniční experti doporučovali, abychom se v Česku vydali podobnou cestou a svěřili příslušnost jen jednomu nebo několika vybraným soudům.⁵²

5.2.4. Zvláštní subjekty hromadného řízení, zastoupení

Zájmy jednotlivých spotřebitelů, kteří jsou členy skupiny zastupují žalobce a právní zástupce (advokát). Žalobcem je člen skupiny, který podal žalobu nebo vstoupil na jeho místo. Posouzení jeho nároku je základem rozhodnutí o žalobě. Ostatní členy skupiny NZHŘ nazývá zúčastněnými členy skupiny. Posouzení jejich nároků se odvíjí od žalobcova nároku.

Nejsou účastníci řízení, náleží jim však určitá procesní práva. V § 11 NZHŘ jsou vymezeni jako osoby, které se v opt-in řízení řádně přihlásily nebo v opt-out řízení neodhlásily. Výjimkou je situace, kdy mají obvyklý pobyt mimo území České republiky. Pak se musí i do opt-out řízení přihlásit. Stejně řešení zvolil nizozemský zákonodárce a lze je považovat za vhodné.

⁵⁰ Ibid, s. 143.

⁵¹ ŠVERĚPOVÁ, Kateřina. Přispěje hromadná žaloba k odbřemenění soudů a zefektivnění soudního řízení? *Soudce: časopis Soudcovské unie České republiky*. Praha: Soudcovská unie České republiky, 1996-, 2019(6), 15–19.

⁵² JANOUŠKOVÁ, Anežka. Návrh zákona o hromadných žalobách. *Soudce: časopis Soudcovské unie České republiky*. Praha: Soudcovská unie České republiky, 1996-, 2019(1), 14–22.

Dále v řízení dle § 13 NZHŘ může figurovat tzv. nezisková osoba. Může vystupovat na pozici žalobce a jsou pro ni stanoveny přísné podmínky – a) založení dle práva ČR nebo členského státu EU, b) neziskovost, c) finanční i personální nezávislost na osobách s „*hospodářským zájmem na podání hromadné žaloby*“, d) nezbytné znalosti a zkušenosti v oblasti řízení jejího zástupce, e) aktivní ochrana práv nebo oprávněných zájmů v oblasti řízení po dobu alespoň 2 let, f) internetové stránky, kde veřejně informuje o své činnosti, g) bezdlužnost (resp. absence nedoplatků vůči státní správě viz § 14 NZHŘ), h) založení účetních závěrek za poslední 2 účetní období. Z nich musí vyplývat splnění podmínky dle písm. f) (pozn. zde zřejmě MS míní písm. g)).

Tyto podmínky jsou opět velice podobné Nizozemské úpravě. Jako kontroverzní a potenciálně vysoce problematická se jeví podmínka obsažená v písm. c). Je tomu tak proto, že *de facto* znemožňuje financování třetí osobou. To však bude ve většině případů nezbytné, obzvláště v případě neziskových osob, jelikož hromadná řízení s sebou nepochybně ponесou vysoké náklady.

Je nutno podotknout, že tato přísná kritéria mají nesrovnatelně volnější alternativu. Dle § 13 odst. 2 NZHŘ může být žalobcem rovněž nezisková osoba, která je zapsaná na seznam vedený Evropskou komisí. Podmínky stanoví § 25 odst. 4 ZOS. Musí být pouze založena v souladu s právním řádem ČR, aktivně působit v oblasti ochrany spotřebitele po dobu alespoň 2 let, být nezávislá a nezisková a mít vypořádány veškeré finanční závazky vůči ČR. Hlavním problémem je, že na seznamu zůstávají i neaktivní subjekty, které již nesplňují podmínky, ač je třeba v době zápisu na seznam splňovaly.

Dle dřívějšího pojetí a terminologie zastávaných ve věcném záměru byl v řízení opt-out třeba vedle zástupce skupiny (kterým je buď člen skupiny, podle jehož nároku jsou posuzovány ostatní, nebo spolek – nyní nazýván žalobce) tzv. správce skupiny. Jím byl financující subjekt, který také v případě prohry hradí náklady řízení a v případě výhry mu náleží odměna. V řízení opt-out měl výlučnou (*sic!*) aktivní legitimaci. A to navzdory tomu, že je trendem spíše k vlivu financujících subjektů přistupovat s opatrností a přijímat tzv. safeguards (pojistky proti zneužití). Jednalo se o opakovanou závažnou připomínku.

V řízení opt-in mohl správce skupiny vystupovat fakultativně. Mohl se jím stát dokonce i advokát a neměly se na něj po dobu působení v této roli stavovské předpisy.⁵³ To se jeví jako velmi nebezpečná úprava a je dobře, že byla z návrhu vypuštěna.

Žalobce lze dle § 23 NZHŘ odvolat, a to buď na návrh 20 % zúčastněných členů skupiny nebo i bez návrhu, pokud žalobce přestane splňovat podmínky, nezastupuje řádně zájem skupiny, jedná v zájmu žalovaného, byl prohlášen jeho úpadek, záměrně uvedl nesprávně, zkreslil či zamlčel údaje o financování nebo jinak závažně porušuje povinnosti.

Soud odvolává žalobce usnesením, proti kterému může podat odvolání jen žalobce a zúčastnění členové skupiny mohou podat námitku. Pokud se nepodaří do 3 měsíců zajistit nového žalobce, soud řízení zastaví. Dále je možná výměna žalobce na jeho návrh, přičemž musí být uveden nový žalobce. Soud rozhodne usnesením, proti němuž není odvolání přípustné. Obě rozhodnutí se po právní moci mají zveřejňovat v rejstříku hromadných žalob.

Z dikce návrhu není zřejmé, pro jaké důvody může odvolat žalobce soud na návrh části zúčastněných členů skupiny. V důvodové zprávě stojí, že se jedná o stejné důvody jako při odvolání *ex officio*.⁵⁴ Takové řešení je přinejmenším netradiční a jako lepší se jeví tradiční řešení, že má každý možnost podat podnět, ale nemá nárok na vydání rozhodnutí a je vždy na soudu, zda zváží, že je na místě se podnětem zabývat.

Současný návrh již institut správce skupiny nezná. Dle důvodové zprávy má veškeré náklady řízení platit i hradit žalobce, na kterém spočívá veškeré riziko neúspěchu ve věci výměnou za odměnu 0–25 % vysouzeného plnění.⁵⁵ Lze pochybovat, zda je tato nejistá odměna dostatečným lákadlem pro potenciální žalobce (fyzické osoby nebo neziskové právnické osoby), aby kvůli tomu riskovali vznik povinnosti k náhradě (mnohdy značných) nákladů řízení. Úplné odstranění financujícího subjektu z rovnice se tedy také nejeví jako praktické.

⁵³ Ibid.

⁵⁴ MINISTERSTVO SPRAVEDLNOSTI, ODBOR LEGISLATIVNÍ. Op. cit. sub. 43, s. 155.

⁵⁵ Ibid, s. 61.

Naštěstí jej NZHŘ výslovně nevylučuje. Není však již správcem řízení, který měl ze zákona vyvíjet vliv na řízení, což se jevílo jako absurdní úprava. NZHŘ nyní požaduje u opt-out žalob v § 40–42, aby žalobce zveřejnil své zdroje a důvodová zpráva uvádí, že jde o snahu předejít financování žalovaným nebo jím ovládanou osobou.⁵⁶ Takové opatření je na místě, vzhledem ke generální překážce *res iudicata* by mohly být společnosti motivovány k podávání účelových žalob se slabou argumentací za účelem získání příznivého rozsudku.

Co se týče zastoupení, je nejprve nutno uvést, že v hromadných řízeních má fungovat advokátní přímus, což lze vzhledem k očekávané složitosti kvitovat. K zastoupení MS ve věcném záměru uvedlo, že „advokát, který musí v každém případě v řízení figurovat, bude hájit zájmy žalobce, který zase bude mít povinnost hájit zájmy celé skupiny.”⁵⁷ Je třeba, aby soudy důsledně kontrolovaly, zda je zastupování skutečně vedeno v zájmu jednotlivých spotřebitelů, jelikož přímým klientem advokáta bude žalobce, jehož pravé zájmy nemusí být shodné se zájmy členů skupiny. Nyní je tento požadavek upraven v § 33 písm. e) NZHŘ vůči žalobci výslovně.

Důvodová zpráva pak uvádí, že se má zkoumat možný střet zájmů i u právního zástupce.⁵⁸ Bylo by vhodné tento požadavek promítnout do dikce návrhu. Střet zájmů právního zástupce je problémem, který v praxi u hromadných žalob v anglosaském pojetí nastává.⁵⁹ Je tedy třeba jeho vzniku aktivně předcházet.

V dřívějších verzích zákona hrozil střet zájmů ještě palčivěji. Klientem měl být často správce skupiny, přičemž se zpravidla mělo jednat o podnikatelské subjekty, kterým půjde v první řadě o zisk (tj. uhrazení jejich odměny). V USA takto působí advokátní kanceláře, které za skupinu přistupují na kupónová vyrovnání nebo vyrovnání, která se zdají směšná oproti odměně, kterou obdrží (viz kapitola 6.1.2 Problémy americké class action).

⁵⁶ Ibid, s. 92.

⁵⁷ MINISTERSTVO SPRAVEDLNOSTI, ODBOR LEGISLATIVNÍ. Op. cit. sub. 26, s. 39.

⁵⁸ MINISTERSTVO SPRAVEDLNOSTI, ODBOR LEGISLATIVNÍ. Op. cit. sub. 43, s. 160.

⁵⁹ CURRY, Gregg H. Conflicts of Interest Problems for Lawyers Representing a Class in a Class Action Lawsuit, *Journal of the Legal Profession*. Alabama: The University of Alabama School of Law, 1976-, 2000(24), 397.

Adekvátnost zastoupení (či spíše absence střetu zájmů) nemá být zkoumána jen u advokáta, ale také v případě financujícího subjektu (dříve správce skupiny), pokud v řízení vystupuje. To je jediné správně, jelikož i aplikační praxe v ostatních státech směřuje k obezřetnosti k tomuto typu vztahu. Je tomu tak proto, že financující subjekty mají na výsledku řízení přímý zájem.

V řízení by však měly být hájeny primárně zájmy spotřebitelů, které se nemusejí se zájmem správce skupiny vždy prolínat. Věcný záměr ještě také počítal s akreditací správce skupiny, kterou mělo provádět Ministerstvo spravedlnosti. Pro akreditované subjekty byla dána zákonná domněnka adekvátnosti zastoupení, pokud se v řízení neprokáže opak.

Toto řešení autor považoval za nešťastné. Mohlo sice ulehčit soudům, které (minimálně zpočátku) budou s hromadnými žalobami jistě zápolit, ale také nebralo v potaz otázku, kdo v praxi bude neadekvátnost prokazovat. Zdá se, že jediní, kdo přichází v úvahu, jsou zastoupení spotřebitelé. V zahraničí se však adekvátnost zastoupení a dostatečnost ochrany zájmů dotčených spotřebitelů zkoumá zpravidla z úřední povinnosti.

Pokud se s procesní aktivitou spočívající v poukázání na neadekvátnost zastoupení a unesením důkazního břemene (*sic!*) spoléhá řízení na spotřebitele, nedává to smysl. Hlavním účelem zákona má přece být řešení racionální apatie spotřebitelů. Naštěstí již s akreditovanými subjekty a související úpravou NZHŘ nepočítá.

Vhodnost je zejména korigujícím kritériem ponechávající soudci určitou míru diskrece pro případy, které se budou na základě ostatních kritérií jako hraniční. U podmínky, že se nesmí jednat o zneužití práva lze vyjádřit pochybnost, zda není nadbytečná, když se obecný princip zákazu zneužití práva či princip "*zneužití práva nepožívá právní ochrany*" uplatní i bez výslovného vyjádření této podmínky (a ostatně jsou vyjádřeny v § 6 a § 8 OZ, podle nichž je každý povinen jednat poctivě a zneužití práva nepožívá právní ochrany). Vzhledem k tomu, že je zde výrazně zvýšené riziko zneužití, je však výslovné uvedení na místě.

5.2.5. Přihlašovací řízení v prvním stupni

Jak bylo již řečeno výše, MS po mnoha výtkách zvolilo jako primární metodu vedení řízení přihlašovací. Z toho vychází i úprava prvostupňového hromadného řízení v části druhé NZHŘ. V hlavě I je upraveno přihlašovací řízení a tato úprava se užije, s výjimkou taxativně vyjmenovaných ustanovení, i pro vedení odhlašovacího řízení.

Hromadná žaloba v přihlašovacím řízení musí dle § 43 NZHŘ obsahovat obecné náležitosti dle § 42 odst. 4 OSŘ, zvláštní náležitosti žaloby dle § 79 odst. 1 OSŘ a dále zvláštní náležitosti hromadné žaloby. Jde o a) předpoklady členství ve skupině, b) návrh na vedení přihlašovacího řízení a uvedení skutečností svědčících o splnění podmínek, c) písemný souhlas alespoň 10 členů (pokud není žalobcem spotřebitelská nezisková osoba), d) návrh výše odměny, požaduje-li ji žalobce.

Dále soud posuzuje přípustnost hromadné žaloby. V zahraničí se tato fáze často nazývá certifikace. Soud může fakultativně nařídit jednání a vydává usnesení zpravidla do 6 měsíců od zahájení řízení. Toto usnesení o přípustnosti je důležité, protože v něm soud vymezí předmět hromadného řízení, skupinu a její členy, procentuální výši odměny žalobce, lhůtu pro přihlašování v délce 2–6 měsíců od uveřejnění usnesení v rejstříku hromadných žalob a způsob uveřejňování informací. Proti tomuto usnesení je přípustné odvolání, o němž má být zpravidla rozhodnuto do 6 měsíců. Pokud se usnesením řízení končí (tj. soud rozhodl o nepřipustnosti), je možné podat i dovolání, na nějž se vztahuje stejná lhůta.

Členové skupiny mohou podat u soudu písemnou přihlášku nebo mohou využít formulář zveřejněný v rejstříku hromadných žalob. Možné je také podání u žalobce, ovšem jen písemně s úředně ověřeným podpisem. Přihlášením se člen skupiny stává zúčastněným členem skupiny a vznikají mu procesní práva.⁶⁰ Od této chvíle nemůže uplatňovat právo, jehož se řízení týká, v jiném řízení. V případě sporu musí člen své členství osvědčit soudu. Soud může usnesením

⁶⁰ Jako vhodnější terminologie než člen skupiny a zúčastněný člen skupiny by se autorovi jevily pojmy potenciální člen skupiny a člen skupiny, jelikož zúčastněný člen skupiny je v zákoně používán o mnoho častěji, a tudíž by bylo vhodné, kdyby byl tento pojem kratší.

rozhodnout, že osoba nesplňuje předpoklady pro členství. Odvolání není přípustné. Soud tak však nerozhodne, je-li členství alespoň pravděpodobné.

Specifická je povinnost soudu vyhotovit plán přihlašovacího hromadného řízení. Činí tak po uplynutí přihlašovací lhůty, a bez zbytečného odkladu jej uveřejní v rejstříku hromadných řízení. Zavedení tohoto institutu lze kvitovat. Můžeme jej vnímat jako období usnesení, kterými soud vede řízení. Soud je jím v zásadě vázán, ale může jej *pro futuro* měnit.

Co se týče koncentrace, jsou vyloučena ustanovení OSŘ, která zakládají koncentraci skončením přípravného jednání, případně prvního jednání ve věci. V hromadném řízení musí koncentrační lhůtu v každém jednotlivém případě určit soudce v závislosti na okolnostech. Zvláštním důvodem, pro který je možné uplatnit určité skutečnosti či důkazy i po koncentraci, je, že jejich neuplatnění má původ v jednání žalobce, pro které byl odvolán.

Zúčastnění členové skupiny se nemohou vyjadřovat k věci kdykoli za řízení. K tomuto účelu jsou vyhrazena zvláštní jednání a jindy se musí buď vyjádřit prostřednictvím žalobce nebo nejprve získat souhlas soudu. Tato úprava se jeví jako zbytečně restriktivní a mohla by potenciálně porušovat právo na spravedlivý proces zúčastněných členů skupiny ve smyslu čl. 36 odst. 1 LZPS či čl. 6 odst. 1 EÚLP, resp. jeho složku – právo být slyšen.

Nadto se nezdá, že by tato úprava soudu mohla šetřit práci, když bude muset velmi často posuzovat, zda vůbec vyjádření připustí. Lze předpokládat, že soudy budou v tomto benevolentní, a tedy se jedná v podstatě o zbytečný úkon, který může soudům práci naopak přidělovat. Vhodnější by bylo ustanovení, které by soudu dovolovalo nepřihlížet k vyjádření, která by byla neúčelná, obstrukční, zneužívající nebo by nepřiměřeně narušovala rychlost. To by však musel soud uspokojivě rozvést v odůvodnění meritorního rozhodnutí a bylo by namístej takové ustanovení vykládat restriktivně.

Důležitým aspektem hromadného řízení je informování členů skupiny. NZHŘ vychází z toho, že je toto primárně povinností žalobce, který primárně informuje členy jednotlivě. Pokud je jím nezisková osoba, informuje rovněž na svých webových stránkách. Návrh nicméně umožňuje uložit povinnost informovat členy skupiny žalovanému, nelze-li zajistit informování

členů skupiny jinak nebo jen s velkými obtížemi a lze-li to po žalovaném spravedlivě požadovat. Důvodová zpráva uvádí jako typický příklad situaci „*má-li žalovaný přímé spojení na členy skupiny, s nimiž je pravidelně v kontaktu, zatímco žalobce touto možností nedisponuje.*”⁶¹

To se však jeví jako nepřiměřeně zatěžující pro žalovaného i pro soud, který by musel takovou komunikaci bedlivě kontrolovat, jelikož by žalovaný mohl jinak porušovat své povinnosti. Logičtější a pro žalobce méně zatěžující řešení by mohlo být uložení ediční povinnosti soudem, a to na výpisy identifikačních údajů všech členů skupiny z databáze žalovaného. Ediční povinnost lze uložit obecně na určité jednotlivě určené dokumenty obecně dle § 129 odst. 2 OSŘ. Z důvodu předejití možným sporům se jeví jako žádoucí upravit tento zvláštní případ (širší) ediční povinnosti přímo v NZHŘ.

Soud uveřejňuje informace v rejstříku hromadných řízení. Mimo jiné soud (a rovněž žalobce) vždy zveřejňují oznámení o zahájení přihlašovacího hromadného řízení. To obsahuje také údaje o účastnících hromadného řízení. NZHŘ nspecifikuje, zda se jedná o identifikační údaje konkrétních již přihlášených účastníků nebo o obecné podmínky členství ve skupině. V prvním případě by se mohlo jednat o porušení GDPR, a to poměrně úsměvné, s ohledem na stupňující se (a často až excesivní) anonymizaci prováděnou českými soudy při zveřejňování jejich rozhodnutí. Jinak se však jedná o vhodný nástroj, jelikož má být sepsáno žalobcem v jednoduché a snadno srozumitelné formě s minimem právních termínů.

V hromadném řízení je rovněž možné uzavřít smír. Zejména v řízeních opt-out se však v praxi smíry v zahraničí ukázaly jako velmi problematické. Proto je dobře, že MS zahrnulo ustanovení § 80 NZHŘ, které ukládá soudu obligatorně k posouzení, zda je smír v zájmu skupiny. V ustanovení jsou také zmíněna demonstrativně hlavní kritéria, která za tím účelem má soud posuzovat. Proti smíru mohou zúčastnění členové skupiny podávat námitky. Pokud tak učiní a jejich námitce není vyhověno, mohou vůči sobě vyloučit účinky smíru oznámením ve lhůtě určené v usnesení o schválení smíru v délce 1–3 měsíce. Celkově se úprava smíru jeví jako dobře zpracovaná, což je dobře, s ohledem na její zásadní charakter.

⁶¹ MINISTERSTVO SPRAVEDLNOSTI, ODBOR LEGISLATIVNÍ., op. cit. sub. 43, s. 182.

Hromadnou žalobu může žalobce měnit nebo vzít zpět. NZHŘ však neobsahuje jakoukoli vnitřní úpravu vztahů v rámci skupiny. O takovém zásadním kroku by se zřejmě mělo hlasovat a návrh by měl stanovit za tím účelem adekvátní kvorum a většinu. Dle návrhu soud alespoň posuzuje, zda jsou dané dispoziční úkony v zájmu skupiny. V případě, že je odpověď negativní, jejich provedení nepřipustí.

Pozornosti by nemělo uniknout ustanovení § 86 NZHŘ, které stanoví možnost soudu uložit povinnost zpřístupnění dokumentů. Může být považováno za krok směrem k americkému discovery, nicméně je značně užší. Podobný institut obsahuje § 10 a násl. zákona č. 262/2017 Sb., o náhradě škody v oblasti hospodářské soutěže.⁶²

Tato možnost se však poměrně nepochopitelně vztahuje v přihlašovacím řízení jen na případ, kdy je žalobcem nezisková osoba. Důvodová zpráva uvádí jako důvod, že je to požadavkem návrhu směrnice o zástupných žalobách („NSZŽ“). To však nevysvětluje, proč MS nešlo ve svém návrhu nad rámec NSZŽ. Soud může danou povinnost uložit účastníkovi nebo třetí osobě, jestliže druhý účastník navrhl na podporu svých tvrzení rozumně dostupné důkazy nebo jiné prostředky, jimiž lze zjistit stav věci. Postačilo by zmínění důkazů, jelikož dle § 125 OSŘ mohou za důkaz sloužit všechny prostředky, jimiž lze zjistit stav věci.

Podrobná úprava je obsažena v § 118 až 126 NZHŘ. Rozdíl od obecné ediční povinnosti je, že dle této úpravy lze dokumenty vymezit rovněž souborně jejich společnými vlastnostmi, jedná se tedy o rozšíření. Navrhovatel musí složit jistotu 50 000 Kč, kterou může dle okolností soud zvýšit a vyzvat navrhovatele k doplatku. Úprava jistoty se podobá úpravě u předběžného opatření OSŘ, což potvrzuje i důvodová zpráva.⁶³

Podstatným rozdílem je, že lhůta k podání žaloby na náhradu újmy není koncipována jako prekluzivní a následkem jejího uplynutí má být toliko nemožnost použít k sanaci újmy jistotu.⁶⁴ Soud může z důvodu ochrany zákonem chráněného tajemství určit omezený okruh

⁶² Op. cit. sub. 29.

⁶³ Ibid, s. 212.

⁶⁴ Ibid.

osob, kterým budou dokumenty zpřístupněny, určit jednu nebo více nestranných osob, které z nich provedou výpis, který tajemství neobsahuje, nebo nařídit jiná vhodná opatření.

Navrhovatel a osoby provádějící výpis jsou povinni o obsahu dokumentů zachovat mlčenlivost. Dle důvodové zprávy se má jednat o obecnou povinnost mlčenlivosti.⁶⁵ Za tím účelem by bylo vhodné ji rozšířit v textu návrhu i na zúčastněné členy skupiny.

Dále obsahuje § 122 odst. 3 NZHŘ zajímavé ustanovení spočívající v nemožnosti použít zpřístupněné dokumenty v trestním řízení proti tomu, komu byla povinnost uložena. Toto ustanovení je potenciálně problematické. Může vyústit v zajímavé situace, pokud bude dokumenty disponovat více osob. Nejeví se jako spravedlivé zvýhodnit jednu z nich (*sic!*) v trestním řízení jen proto, že povinnost zpřístupnit dokumenty byla uložena zrovna této osobě, a ne jiné.

Navíc je ustanovení formulované jako generální zákaz použití takových dokumentů. Budou se tedy snažit někteří podnikatelé využít povinnosti zpřístupnit dokumenty, aby dosáhli faktické beztrestnosti (resp., aby jim nebylo možné prokázat vinu)? Jako vhodnější se jeví ustanovení úplně vypustit. Není třeba se nadměrně snažit motivovat povinné subjekty, jelikož by jako dostatečná motivace měla sloužit sankce dle § 123 odst. 1 NZHŘ. Při nesplnění povinnosti zpřístupnit dokumenty může soud pokládat skutečnost, která jimi měla být prokázána, za prokázanou.

Co se týče nákladů řízení, stojí za zmínku, že speciálním nákladem dle NZHŘ jsou také účelné náklady na zveřejňování informací o řízení. Zúčastněným členům skupiny zpravidla povinnost hradit náklady nevzniká. Výjimkou jsou však náklady, které sami zavinili. Existuje-li obava, že žalobce v případě neúspěchu nenahradí žalovanému náklady řízení nebo nenahradí újmu způsobenou v souvislosti s porušením svých povinností, může žalovaný navrhnout, aby soud rozhodl o uložení povinnosti složit přiměřenou zálohu. V případě nesložení soud řízení zastaví.

⁶⁵ Ibid, s. 211.

Přihlašovací hromadné řízení, které nebylo zastaveno a nebyl v něm uzavřen smír, končí vydáním rozsudku ve věci. Nelze použít rozsudek pro uznání na základě fikce uznání, rozsudek pro zmeškání a dále se nepoužijí ustanovení OSŘ o rozkazním řízení.

5.2.6. Odhlašovací řízení v prvním stupni

Jak bylo uvedeno výše, pro odhlašovací řízení se použije subsidiárně úprava přihlašovacího s taxativně vymezenými výjimkami. Pokud není žalobcem spotřebitelská nezisková osoba, musí hromadná žaloba obsahovat souhlas 100 členů skupiny. V certifikační fázi je částečně prolomen princip vázanosti soudu obsahem žaloby, ale pouze ve vymezení rozsahu skupiny (protože nemusí být žalobci vždy přesně známa) a rozsahu požadovaného plnění (které vyplývá z rozsahu skupiny).

K prolomení zásady projednací dochází tím, že za účelem zjištění výše uvedených dvou skutečností může soud provést i jiné důkazy, než byly navrženy. Zákon používá slovo „zjištění“ a ani důvodová zpráva neposkytuje vodítko, zda se má v této fázi jednat o osvědčení či o prokázání těchto skutečností. Autor se ve fázi certifikace kloní spíše k první variantě, ale tato otázka by měla být v legislativním procesu v případě přijetí návrhu postavena najisto.

V usnesení o přípustnosti soud vymeze skupinu a její členy a určí lhůtu pro odhlašování, která činí 2–6 měsíců. V této lhůtě stále mohou členové skupiny zahájit individuální řízení, přičemž se takový úkon považuje za odhlášení z hromadného řízení.

Samotné odhlášení má být dle systematiky návrhu primárně oznámením učiněným u žalobce (viz § 108 NZHŘ). Až další paragraf hovoří o oznámením soudu. Jedná se o rozdíl oproti přihlašovacímu řízení, kde je pořadí těchto způsobů opačné. Důvodová zpráva to vysvětluje snahou o soulad s doporučením Komise č. 2013/396/EU ze dne 11. června 2013 o společných zásadách pro prostředky kolektivní právní ochrany týkající se zdržení se jednání a náhrady škody v členských státech v souvislosti s porušením práv přiznaných právem Unie („**Doporučení**“), tj. o neformálnost, a skutečností, že odhlášení není podáním.⁶⁶ Je zajímavé,

⁶⁶ Ibid, s. 205.

že se má jednat o neformální úkon, který není podáním, a přesto jím zúčastněný člen skupiny má disponovat předmětem řízení (rozsahem skupiny).

Žalobce vede seznam odhlášených členů a u jednotlivých členů může připojit odůvodněné stanovisko pojednávající o pochybnostech o členství odhlášených členů. Nabízí se otázka, k čemu může stanovisko sloužit, když se tyto odhlášení členové skupiny nezohledňují v případné náhradě újmy v rozsudku. Důvodová zpráva hovoří o obavě z odhlašování „fiktivních členů skupiny“, čímž klesne počet členů skupiny a *de facto* také vymáhaná částka, ačkoli nedošlo k úbytku dotčených osob.⁶⁷

Tato obava vypovídá o zásadní koncepční vadě odhlašovacího řízení. Ačkoli se Ministerstvo spravedlnosti snaží v návrhu vyhnout tomu, aby to muselo explicitně uvést, vymezení skupiny odhlašovacího řízení má v lepším případě vycházet z jakéhosi kvalifikovaného odhadu, v horším případě z domněnek a dojmů.

To dále potvrzuje i formulace v důvodové zprávě, že: „[...] budou existovat situace, kdy na straně žalobce nebudou všichni členové identifikováni jednoznačně již ke dni rozsudku.“⁶⁸ Jak je uvedeno dále v kapitole 7. Hodnocení *de lege ferenda*, toto mlčení o metodologii vedení řízení je zásadním nedostatkem návrhu. Autor má za to, že vedení civilního procesu výše nastíněným způsobem je nepřipustné a žalobce musí o rozsahu skupiny unést důkazní břemeno.

V odhlašovacím řízení se vede seznam „aktivních“ zúčastněných členů skupiny. Je možné jej vést obdobně i v přihlašovacím řízení s vyšším počtem zúčastněných členů skupiny. Praktický význam tohoto institutu není příliš velký. Důvodová zpráva pojednává pouze o možnosti urychlení přerozdělení přisouzené částky po nabytí právní moci rozsudku ve věci.⁶⁹

V závěru odhlašovacího řízení (které nebylo zastaveno a nebyl v něm uzavřen smír) vydá soud meritorní rozsudek. Specifickým případem je, s ohledem na charakter odhlašovacího řízení, rozsudek znějící na plnění, resp. peněžité plnění. U těchto typů rozsudků je nutné práva

⁶⁷ Ibid, s. 206.

⁶⁸ Ibid, s. 212.

⁶⁹ Ibid, s. 207.

zúčastněných členů skupiny „vypořádat“. Po nabytí právní moci začne běžet zúčastněným členům skupiny lhůta pro uplatnění jejich individuálního práva u žalobce. V takovém případě je možné vidět paralelu mezi odhlašovací řízením, které MS tvrdě prosazovalo, a přihlašovací řízením.

Rozdílem je moment, kdy se musí dotčené osoby o svá práva aktivně přihlásit. V ustanovení § 129 odst. 2 NZHŘ je dokonce uvedeno, že nerozhodne-li soud jinak, použijí se subsidiárně ustanovení o přihlášení. Je otázka, zda posunutí momentu přihlášení o několik měsíců či let odůvodňuje existenci tohoto typu řízení.

Patrně může být z hlediska motivace dotčených osob rozdíl, zda se hlásí do řízení, ve kterém jim plnění může být přiznáno, a o již присouzené plnění. Stejně argumentuje i MS v důvodové zprávě.⁷⁰ Nicméně zkušenosti z USA hovoří tak, že se mnohdy spotřebitelé ve velkém nehlásí ani o svá přisouzená práva v řízení opt-out a v úschově zůstávají a propadají nevyplacené částky velkého rozsahu.⁷¹

Žalobce musí zpravidla vyhotovit ještě návrh na vypořádání dle § 130 NZHŘ. Jedná se o vypořádání práv zúčastněných členů skupiny, kteří uplatnili své právo z přisouzeného plnění. Nemusí tak činit aktivní členové skupiny.

U rozsudku na peněžité plnění může výrok soudu nabýt dvou podob. Buď soud uvede souhrnnou výši peněžitého plnění a výši či způsob výpočtu plnění náležejících jednotlivým členům skupiny, nebo jen způsob výpočtu individuálních nároků, nelze-li souhrnnou výši určit. Pokud rozsudek obsahoval druhý typ výroku, musí žalobce ve svém návrhu na vypořádání uvést souhrnnou výši plnění, kterou má žalovaný složit do soudní úschovy.

⁷⁰ Ibid, s. 216.

⁷¹ Op. cit. sub. 4.

Důvodová zpráva k tomu uvádí, že se tak děje v návaznosti na počet přihlášených členů skupiny.⁷² Zdá se tedy, že se v důsledcích návrh blíží postupu, kdy by soud vydal mezitímní rozsudek o základu nároku a poté finální rozsudek i o výši plnění (shodně viz Zima).⁷³ Takové řešení by teoreticky mohlo fungovat, návrh jej však vyjadřuje poměrně složitou cestou. Na začátku aplikační praxe tak lze očekávat problémy. Je také možné, že tento postup bude využíván jen zřídka, když i důvodová zpráva nabízí alternativy jako postup dle § 136 OSŘ či „*sofistikované matematické modely*” pro výpočet nároků neidentifikovaných členů skupiny.⁷⁴

Návrh na vypořádání se zveřejňuje v rejstříku hromadných žalob a žalovaný i zúčastnění členové skupiny jej přirozeně mohou zpochybnit podáním námitek ve lhůtě 30 dnů. Soud k jejich projednání nařídí jednání a návrh buď schválí, (částečně) změní či zamítne. Účastníci a zúčastnění členové, jejichž námitky nebylo vyhověno, mohou podat odvolání a z ustanovení § 133 odst. 3 NZHŘ implicitně vyplývá, že i dovolání.

Velice kontroverzně však působí následující odstavec, který stanoví, že soud může vydat usnesení o schválení návrhu na vypořádání i v případě, že jsou o některých z práv stále vedeny spory, pokud nemohou podstatně ovlivnit obsah návrhu na vypořádání. Důvodová zpráva uvádí jako příklad situaci, v níž je členů skupiny 10 000 a 5 z nich bylo nespokojeno s výší přisouzeného plnění.⁷⁵ MS se však s tímto ustanovením pohybuje po tenkém ledě. Pokud se dané ustanovení dostane do zákona, bude na místě velmi restriktivní výklad.

Peněžité plnění se jednotlivým členům skupiny, kteří jsou uvedeni v návrhu na vypořádání a o jejichž právech nejsou spory, vyplácí ze soudní úschovy. V této fázi by však již (téměř) všechny spory měly být vypořádány. Po vyplacení peněžitého plnění členům skupiny soud vyplatí žalobci jeho odměnu.

⁷² MINISTERSTVO SPRAVEDLNOSTI, ODBOR LEGISLATIVNÍ., op. cit. sub. 43, s. 217.

⁷³ ZIMA, Petr. Hromadné žaloby. *Právní rozhledy: časopis pro všechna právní odvětví*. Praha: C. H. Beck, 1993-, 2018(5), 153–160.

⁷⁴ MINISTERSTVO SPRAVEDLNOSTI, ODBOR LEGISLATIVNÍ., op. cit. sub. 43, s. 217.

⁷⁵ Ibid, s. 220.

Otázky vyvolává úprava nerozděleného plnění, která se uplatní v případě, že v úschově zbyla část peněžitého plnění. Za prvé – jak je možné, že taková situace nastane, když by dle koncepce § 134 NZHŘ mělo být buď možné určit souhrnnou výši plnění (a tedy zpravidla i jednotlivé dotčené osoby) nebo by měla být výše plnění určena dle počtu přihlášených členů skupiny v návrhu na vypořádání (kterým se peníze vyplácí automaticky dle § 136 NZHŘ)? Tato úprava naznačuje, že částka složená do soudní úschovy nemusí v praxi vždy odpovídat skutečně vzniklé povinnosti.

Zúčastnění členové skupiny se mohou dle § 138 odst. 1 NZHŘ do 3 let obracet na soud a uplatňovat svá práva z prisouzeného plnění. Pokud i po uplynutí lhůty zůstává v úschově určitá nevyzvednutá částka, propadá státu a NZHŘ v § 139 stanoví, že je příjmem v kapitole Ministerstva průmyslu a obchodu (MPO), který musí být využit v oblasti ochrany spotřebitele.

Lepším řešením by bylo vyplacení zpět žalovanému, jelikož se v současné podobě jedná ve své podstatě o pokutu, která ale není uložena dle zákona za přešůpek, nýbrž za „pouhé“ protiprávní jednání. Lavický vnímá tuto úpravu jako překvapivý prvek veřejnoprávní kontroly chování korporací.⁷⁶ Balarin a Janoušková odmítají, že by se jednalo o sankci, resp. sankční náhradu škody, jelikož dle jejich názoru nevzniká žalovanému újma.⁷⁷ Autor se s tímto názorem neztotožňuje. Odhlašovací řízení provází nezanedbatelné riziko, že bude počet členů skupiny nadhodnocen oproti objektivní skutečnosti. V takovém případě žalovanému újma vznikne, jelikož zaplatí na náhradě škody více, než reálně měl.

Nadto teoreticky nic nebrání v tom, aby MPO tyto účelově vázané prostředky určitou dobu kumulovalo, jelikož zákon nestanoví lhůtu, do kdy je musí vynaložit. Po akumulaci dostatečného množství prostředků by poté mohla vzejít iniciativa k novelizaci zákona, která by zrušila toto účelové určení a takto shromážděné prostředky by mohly složit k řešení schodku státního rozpočtu. V USA se často jedná o nemalé prostředky.

⁷⁶ ŠÍNOVÁ, Renáta. Zpráva z VI. zasedání odborného kolegia pro občanské právo při Ústavu státu a práva AV ČR k tématu tzv. hromadných žalob. *Právník: časopis věnovaný vědě právní i státní*. Praha: Právnícká jednota, 1862-, 2019(2), 229–231.

⁷⁷ BALARIN, Jan a Anežka JANOUŠKOVÁ. Op. cit. sub. 29.

5.2.7. Prostředky nápravy a hromadný výkon rozhodnutí

Opravnými prostředky v hromadném řízení jsou odvolání a dovolání, u kterých návrh stanoví zvláštní úpravu, a dále žaloba na obnovu řízení a žaloba pro zmatečnost. Opravné prostředky mohou podávat pouze účastníci řízení. Naproti tomu další prostředek nápravy – námitky – mohou podávat zúčastnění členové skupiny a v případech stanovených zákonem i účastníci.

Odvolání je možné podat za podmínek dle OSŘ ve zvláštní lhůtě 30 dnů. V případě, že žalobě nebylo v plném rozsahu vyhověno, je žalobce povinen umožnit zúčastněným členům skupiny, aby se k podání odvolání vyjádřili ve lhůtě 15 dnů, po kterou se nepravě staví lhůta pro podání odvolání. Návrh však neuvádí, zda má vyjádření členů praktický dopad, či zda je volba čistě na žalobci. Důvodová zpráva k tomu uvádí, že nemají mít reálnou možnost podání či nepodání ovlivnit, a žalobce je limitován pouze zájmem skupiny.⁷⁸

Příklon k demokratickému principu by se však jevil jako žádoucí zejména v rámci přihlašovacího řízení (jelikož je skupina po uplynutí lhůty k přihlášení vždy jasně vymezená). Nemělo by tomu tak však být jen ve vazbě na podání odvolání, ale i na jiné dispoziční úkony a celkově na vedení řízení. Samozřejmě by bylo vhodné doplnit, že žalobce je limitován zájmem skupiny jako celku a rozhodnutí většiny nesmí nepřiměřeně poškozovat menšinu. Podobná situace nastává u členů statutárního orgánu, kteří také nejsou zbaveni povinnosti jednat s péčí řádného hospodáře, i když provádí pokyny nejvyššího orgánu.

Dovolání, žalobu na obnovu řízení a žalobu pro zmatečnost lze podat za podmínek stanovených v OSŘ. U dovolání se subsidiárně použije většina zvláštní úpravy v NZHŘ. Námitku lze podat proti úkonu soudu či žalobce v případech stanovených zákonem ve lhůtě 15 dnů. Zvláštní náležitostí je údaj, zda se námitka týká pouze podatele, více zúčastněných členů skupiny, nebo skupiny jako celku. Námitka zpravidla nemá devolutivní účinek, výjimkou je jen situace, kdy směřuje proti rozhodnutí, proti kterému bylo zároveň podáno odvolání. Pak je projedná společně odvolací soud.

⁷⁸ MINISTERSTVO SPRAVEDLNOSTI, ODBOR LEGISLATIVNÍ., op. cit. sub. 43, s. 226.

Hromadný výkon rozhodnutí probíhá výlučně v exekčním řízení. Jde o krok správným směrem, jelikož soudní výkon rozhodnutí je pro svoji neefektivitu využíván zřídka a v případech hromadného výkonu bude celý proces oproti standardnímu vymáhacímu řízení ještě složitější. Exekuční návrh je třeba podat ve lhůtě 30 dnů od uplynutí pariční lhůty a k jeho podání je oprávněn primárně žalobce. Pokud tak neučiní, soud o tom informuje v rejstříku hromadných řízení.

Pak může exekuční návrh ve lhůtě 60 dnů podat kterýkoli zúčastněný člen skupiny, kterému bylo exekčním titulem přiznáno právo. Oprávněný však vždy musí v příslušné lhůtě doložit podání návrhu soudu, jinak exekutor řízení zastaví. Pokud není zahájen hromadný výkon ani jedním způsobem, mají zúčastnění členové skupiny možnost individuálního výkonu rozhodnutí.

5.3. Praktická použitelnost hromadné žaloby

Autoři z řad odborné veřejnosti často připravovanému zákonu o hromadných žalobách vytýkají nedostatek pojistek. Větší míra pozornosti však již není věnována základní otázce, v jakých případech se řízení o hromadné žalobě uplatní a zda je to v takových případech skutečně vhodné a hospodárné. Tato problematika velmi úzce souvisí se základní otázkou, zda je vůbec přijetí zákona v našich poměrech potřebné.

Nejčastější spory, na které by se vztahovala racionální apatie spotřebitelů jsou reklamace, na něž by se úprava hromadných žalob zřejmě nevztahovala. U reklamací zboží, dokonce i ve vztahu ke zcela totožnému výrobku, je dán v naprosté většině případů u každého spotřebitele odlišný skutkový základ. Jako příklad lze uvést, že se bota roztrhne či odlepí na jiném místě nebo, že trhlina na oděvu či prasklina v nábytku bude mít jiné rozměry, případně strukturu.

Jiná situace by nastala v případě skryté vady, která bude přítomna v každém výrobku a bude totožná. Mohlo by se jednat např. u vadu softwaru u každého mobilního telefonu daného typu, která bude ústít v identickou vadu v jeho funkcionalitě. U takového typu vady by bylo možné i vhodné uvažovat o hromadné žalobě. Zpravidla by však stačila reprezentativní žaloba a skupinová žaloba by nebyla třeba a nepřinesla by pro spotřebitele přidanou hodnotu.

Pokud odhlédneme od zboží a zamyslíme se nad použitelností v případě služeb, zjistíme, že hromadná žaloba by se uplatňovala zejména v případech, kdy byla s mnoha spotřebiteli uzavřena totožná smlouva. Takové situace nastávají často v bankovníctví a pojišťovnictví. Nicméně v mnoha případech již výše nároků, které spotřebitelé z těchto smluv vůči podnikateli uplatňují, není bagatelní, a tedy nekoresponduje s tzv. racionální apatií spotřebitele. Na rozdíl od reklamací není výjimkou, že spotřebitelé takové nároky vůči podnikatelům uplatňují u soudu individuálně.

Jiným případem jsou ale bagatelní nároky, u kterých se primárně objevily kreativní řešení jejich uplatňování (např. postupování pohledávek spotřebiteli na účelově vytvořený subjekt či uzavření komisionářské smlouvy s takovým subjektem, blíže viz kapitola 3. Současná tuzemská právní úprava a praxe kolektivního uplatňování nároků). U takových nároků lze uvažovat o využitelnosti hromadné žaloby.

Spotřebitelé i přes výše uvedené mají o hromadnou žalobu dle dosavadních průzkumů zájem. Vypovídá o tom iniciativa Poplatky zpět! a příloha č. 1 věcného záměru zákona o hromadných žalobách: Konzultace se spotřebitelskými organizacemi – shrnutí odpovědí a návrhů na zlepšení).

Šveřepová jako možný důvod uvádí, že spotřebitele láká pocit sounáležitosti a spravedlivého boje proti nepřátelskému podnikatelskému molochu.⁷⁹ Skutečně tomu tak u velké části společnosti být může, ačkoli se zdá, že je naproti tomu značnou částí veřejnosti americká úprava a zejména výsledky hromadné žaloby vnímána jako absurdní a cizí. To je ale zčásti způsobeno také existencí sankční náhrady škody.

⁷⁹ ŠVEŘEPOVÁ, Kateřina. Op. cit. sub. 5.

6. Zahraniční a nadnárodní úpravy hromadných žalob

Při zavádění nové právní úpravy je bezpochyby dobrou praxí seznámit se s již fungujícími zahraničními úpravami, které plní shodný účel, a se zkušenostmi z jejich praktického fungování. Zákodárce již ve věcném záměru zákona o hromadných žalobách proklamoval, že tak učinil, a přiznal, že se inspiroval americkou úpravou hromadných žalob. Navzdory tomu však ani nynější podoba zákona nereflektuje některé negativní zkušenosti americké veřejnosti, které vyplynuly z právní praxe.

6.1. USA

Pokud hovoříme o americké či britské úpravě (či o úpravě většiny zemí common law), musíme brát v potaz zásadní rozdíly, které existují mezi kontinentálním procesem a anglosaským procesem. Common law obsahuje prvky, které jsou většinou evropských zemí cizí a zásadně ovlivňují také řízení o hromadných žalobách. Mezi ně patří punitive damages, pre-trial discovery, funkce poroty nebo podílová odměna advokáta.

Nejvíce šokujícím prvkem jsou tzv. punitive damages (sankční náhrada škody), které jsou nám v kontinentálním právním systému cizí. Proto je o spotřebitelských hromadných žalobách v USA často informováno i v evropských veřejných sdělovacích prostředcích. Výsledkem hromadných žalob jsou často astronomické částky (výrazně vyšší než představitelná způsobená újma). Tento rozdíl je zásluha právě sankční náhrady škody.

V americkém systému nefunguje regulatorika tak dobře jako v kontinentálním. Regulatorní orgány jsou výrazně slabší a neudělují zdaleka tolik pokut. Jejich roli tedy částečně převzaly soudy, a pokud zjistí protiprávní jednání, které je hodno sankce, udělí ji škůdci navrch ke kompenzační náhradě škody. Většinou však musí jít o kvalifikovaně protiprávní jednání. Soudy a doktrína jej definují jako „zavrženíhodné“. Tato sankční náhrada škody však zpravidla nepřipadne státu do veřejných prostředků, nýbrž poškozené osobě.⁸⁰

⁸⁰ VANLEENHOVE, Cedric. The Concept of Punitive Damages in American Law. *Punitive Damages in Private International Law: Lessons for the European Union*. Cambridge: Intersentia, 2016, s. 11.; Gertz v. Robert Welch, Inc., 418 U.S. 323 (1974), 350.

Tento mechanismus vede v USA k trendu tzv. „kariérních žalobců“, kteří se systematicky soudí se společnostmi o nároky, které často nemají dostatečnou oporu ve skutkovém stavu a/nebo právní úpravě, a zkouší své štěstí ve snaze „vyhrát sportku“ v podobě přiznané sankční náhrady škody. Pro společnosti jsou na druhou stranu v některých případech takové sumy likvidační, a tak radši žalobci vyplatí nižší mimosoudní vyrovnání.⁸¹

O základu nároku na náhradu škody často rozhoduje porota složená z právních laiků. Většinou ji sice soudce může nějakým způsobem v excesech korigovat, ale jeho možnosti jsou omezené. Někdy tedy v případě hraje důležitější roli rovina emoční než rovina skutková či právní. Zmíněná pre-trial discovery znamená povinnost zpřístupnit dokumenty, jež se týkají daného případu. Tato povinnost je zakotvena v Title 5 – Disclosures and Discovery FRCP, konkrétně v Rule 26 a následujících. Je formulována jako velmi široká a v našem právním systému by zřejmě neobstála, jelikož by byla v příkrém rozporu se zákazem donucení k sebeobviňování.⁸²

Podílová odměna je ve Spojených státech amerických běžný způsob odměňování za poskytnutí právních služeb. Naproti tomu, ve většině evropských zemí je tento způsob sjednávání odměny omezen či zakázán. Je tomu tak zejména proto, aby bylo chráněno postavení advokáta jako osoby, která upřednostňuje zájem klienta před svým vlastním. V české úpravě je sjednání podílové odměny připuštěno v důvodných případech dle čl. 10 odst. 5 Etického kodexu advokátů, který však obsahuje explicitní požadavek přiměřenosti. Odměnu dle tohoto ustanovení zpravidla nelze považovat za přiměřenou, pokud její výše činí více než 25 %.

⁸¹ Těmto případům se také někdy říká „bet-the-company“. Pojem vznikl na základě toho, že v takovém druhu případů žalovaný takřka vsadí existenci společnosti, pokud nechá žalobu dojít před soud a riskuje nepříznivé rozhodnutí.

⁸² V originálním znění, Rule 26(b) FRCP: *DISCOVERY SCOPE AND LIMITS*.

„(1) *Scope in General. Unless otherwise limited by court order, the scope of discovery is as follows: Parties may obtain discovery regarding any nonprivileged matter that is relevant to any party's claim or defense and proportional to the needs of the case, considering the importance of the issues at stake in the action, the amount in controversy, the parties' relative access to relevant information, the parties' resources, the importance of the discovery in resolving the issues, and whether the burden or expense of the proposed discovery outweighs its likely benefit. Information within this scope of discovery need not be admissible in evidence to be discoverable.*”

Evropská úprava šla však ještě dále a Kodex chování advokátů Evropských společenství v čl. 3.3. sjednávání podílové odměny zakazuje. Pracovní skupina IBA (International Bar Association) varuje před přebíráním amerických podílových odměn v Evropě. Na evropské úrovni existuje obava, že přímý majetkový zájem advokáta na výsledku sporu ohrozí jeho objektivitu a profesionalitu.⁸³ Tyto obavy však existují i na české úrovni.⁸⁴

Musíme si však uvědomit jeden podstatný rozdíl mezi českým a americkým pojetím advokáta. V USA má být advokát dle stavovských předpisů spíše pomocníkem soudu. Hájí sice zájmy svého klienta, ale jeho primární úlohou je napomáhat při nalézání práva. Nesmí například zamlčet relevantní judikát, který hovoří v jeho neprospěch (*sic!*), pokud si je jeho existence vědom.⁸⁵ Tato povinnost se v americké doktríně zabývající se advokátní etikou nazývá „*duty of candor*” (v překladu povinnost upřímnosti) a převažuje nad advokátovými povinnostmi vůči klientovi. Prokázání vědomosti je však zpravidla možné toliko u případů, ve kterých byl advokát osobně angažován.

V českém pojetí však takováto povinnost neexistuje. Advokát hájí výlučně zájmy svého klienta a odpovědnost poukázat na nepřívětivý judikát leží na advokátovi protistrany. Na tyto rozdíly bychom v úvahách o možném dopadu podílových odměn neměli zapomínat. Chránili bychom totiž něco, co neexistuje.

⁸³ *CONTINGENCY FEES AS AN INCENTIVE TO EXCESSIVE LITIGATION* [přeloženo]. International Bar Association [online]. London: International Bar Association, 2016 [cit. 2019-11-04]. Dostupné z: <https://www.ibanet.org/Document/Default.aspx?DocumentUid=ABB6CB12-F091-4F25-818E-4EB48A4DAAC5>.

⁸⁴ NĚMEC, Robert. Potenciální konflikt mezi oprávněnými zájmy klientů a zájmy advokáta u hromadných žalob. *Bulletin advokacie: stavovský časopis české advokacie*. Praha: [Ústředí české advokacie], 1971-, **2002**(3), 19.

⁸⁵ Lawyers have a duty to disclose adverse legal authority even if it hurts their case [přeloženo]. In: *ABA Journal* [online]. Chicago: American Bar Association, 2019, 1. 6. 2019 [cit. 2019-11-04]. Dostupné z: <http://www.abajournal.com/magazine/article/duty-to-disclose-adverse-legal-authority>; Rule 3.3(a)(2) ABA Model Rules of Professional Conduct: „*a lawyer shall not knowingly ... fail to disclose to the tribunal legal authority in the controlling jurisdiction known to the lawyer to be directly adverse to the position of the client and not disclosed by opposing counsel.*”

Otázka, zda by se naše pojetí postavení advokáta mělo více blížit pojetí americkému, je věcí jinou. Postavení advokáta v českém pojetí však výrazně ohroženo nebude. Samotným sjednáním podílové odměny toliko zájmy klienta a advokáta ještě více splynou. To může být v konečném důsledku pro klienta výhodné, jelikož to podporuje vyšší míru nasazení a angažovanosti advokáta.

Jak již bylo zmíněno v kapitole 1. Obecný úvod do problematiky hromadných žalob, americké právo umožňuje jak aktivní, tak pasivní kumulaci procesních subjektů. Rule 23(a) FRCP stanoví, že jeden nebo více členů skupiny mohou žalovat nebo být žalováni jako zástupci všech členů skupiny.⁸⁶

Pro podání hromadné žaloby je v tomtéž ustanovení stanoveno několik podmínek: taková početnost skupiny, že by vedení standardního řízení s aktivní kumulací bylo těžce proveditelné (numerosity), sdílení skutkových či právních otázek (commonality), nároky nebo obrany zástupců skupiny jsou typické pro skupiny jako takovou (typicality) a spravedlivé a adekvátní ochrany zájmů členů skupiny jejím zástupcem (adequacy).⁸⁷

V ustanovení Rule 23(b) FRCP můžeme nalézt další podmínky pro řízení o hromadné žalobě, které vytváří typologii skupin. První skupina (skupina (b)(1)) je definována tím, že by v případě individuálních řízení alternativně hrozilo riziko nekonzistentních rozsudků, které by pro protistranu vytvořily protichůdné standardy chování; nebo by rozsudky měly závažný dopad na členy skupiny či na jejich schopnost chránit své zájmy.

Podmínka pro druhý typ skupiny (skupina (b)(2)) je naplněna, pokud jsou důvody jednání či opomenutí protistrany stejné pro všechny členy skupiny, a je tedy namístě vydat deklaratorní či konstitutivní rozsudek vztahující se na celou skupinu.

⁸⁶ V originálním znění: „*One or more members of a class may sue or be sued as representative parties on behalf of all members...*”

⁸⁷ V originálním znění:

(1) the class is so numerous that joinder of all members is impracticable;

(2) there are questions of law or fact common to the class;

(3) the claims or defenses of the representative parties are typical of the claims or defenses of the class; and

(4) the representative parties will fairly and adequately protect the interests of the class.

Aby byla skupina klasifikována jako třetí typ (skupina (b)(3)), soud musí zhodnotit, že skutkové či právní otázky společné členům skupiny převažují nad rozdíly, a že class action je nejlepším způsobem řešení sporu. Při tom bere soud v potaz: (i) zájem členů skupiny na vedení individuálních řízení; (ii) rozsah a povahu jakýchkoli sporných řízení, kterých se již účastní členové skupiny; (iii) zda je žádoucí koncentrovat spory u jednoho soudu; (iv) pravděpodobné překážky ve vedení řízení o class action.⁸⁸

Nejvyšší soud USA ve své judikatuře dovedl, že jsou navrhovatelé povinni nejen tvrdit splnění podmínek pro podání hromadné žaloby, ale také jej prokázat.⁸⁹ Navrhovatele tedy ohledně podmínek tíží důkazní břemeno.

⁸⁸ V originálním znění:

- „1) *prosecuting separate actions by or against individual class members would create a risk of:*
- (A) *inconsistent or varying adjudications with respect to individual class members that would establish incompatible standards of conduct for the party opposing the class; or*
 - (B) *adjudications with respect to individual class members that, as a practical matter, would be dispositive of the interests of the other members not parties to the individual adjudications or would substantially impair or impede their ability to protect their interests;*
- (2) *the party opposing the class has acted or refused to act on grounds that apply generally to the class, so that final injunctive relief or corresponding declaratory relief is appropriate respecting the class as a whole; or*
- (3) *the court finds that the questions of law or fact common to class members predominate over any questions affecting only individual members, and that a class action is superior to other available methods for fairly and efficiently adjudicating the controversy. The matters pertinent to these findings include:*
- (A) *the class members' interests in individually controlling the prosecution or defense of separate actions;*
 - (B) *the extent and nature of any litigation concerning the controversy already begun by or against class members;*
 - (C) *the desirability or undesirability of concentrating the litigation of the claims in the particular forum; and*
 - (D) *the likely difficulties in managing a class action.*”

⁸⁹ Wal-Mart Stores, Incorporated v. Dukes, 131 S. Ct. 2541, 2551 (2011).

6.1.1. Průběh řízení o class action

Řízení o class action v USA začíná tzv. certifikační fází. Jejím účelem je osvědčit, že class action splňuje zákonné podmínky její přípustnosti. Průběh certifikační fáze je upraven v Rule 23(c)(1) FRCP. Na začátku řízení o class action soud vydává certifikační usnesení, kterým osvědčí, že class action splňuje zákonné podmínky. Usnesení musí definovat skupinu, její nároky (skupinový petit), právní otázky či procesní obrany a musí jmenovat právního zástupce skupiny dle ustanovení Rule 23(g) FRCP. Toto usnesení je možné změnit nebo doplnit před vydáním konečného rozsudku.⁹⁰

V dalším odstavci ustanovení Rule 23(c) FRCP je upraveno oznámení o zahájení řízení o class action členům skupiny. Tato oznámení jsou extrémně důležitá, jelikož na nich závisí možnost členů skupiny uplatňovat jejich práva v rámci skupiny a jejich omezená práva v rámci řízení (tj. přihlášení či odhlášení). Americké procesní právo rozlišuje mezi výše zmíněnými třemi typy skupin. Pro skupiny (b)(1) a (b)(2) stanoví, že soud informuje vhodným způsobem a záležitosti tak na jeho úvaze.

Pro skupinu (b)(3) však stanoví, že musí zvolit nejlepší způsob informování, který odpovídá okolnostem daného případu. Soud má povinnost notifikovat jednotlivé členy skupiny, které je možno identifikovat a zákon také stanoví povinný minimální obsah oznámení: povahu žaloby; definici skupiny; skupinový petit, právní otázky a procesní obrany; poučení,

⁹⁰ V originálním znění:

„(c) CERTIFICATION ORDER; NOTICE TO CLASS MEMBERS; JUDGMENT; ISSUES CLASSES; SUBCLASSES.

(1) Certification Order.

(A) Time to Issue. At an early practicable time after a person sues or is sued as a class representative, the court must determine by order whether to certify the action as a class action.

(B) Defining the Class; Appointing Class Counsel. An order that certifies a class action must define the class and the class claims, issues, or defenses, and must appoint class counsel under Rule 23(g).

(C) Altering or Amending the Order. An order that grants or denies class certification may be altered or amended before final judgment.”

že se člen skupiny může nechat zastoupit advokátem; lhůtu a podmínky pro odhlášení; poučení o hromadném účinku rozsudku.⁹¹

Zvláštní náležitosti rozsudku v řízení o class action upravuje ustanovení Rule 23(c)(3) FRCP. Rozsudek vždy musí pro skupiny 23(b)(1) a (b)(2) obsahovat popis kritérií, podle kterých soud identifikoval členy skupiny. Pro skupiny 23(b)(3) pak musí obsahovat výčet členům skupiny, kterým bylo adresně oznámeno zahájení řízení a kteří nezažádali o odhlášení z řízení.⁹²

⁹¹ V originálním znění:

„(2) Notice.

(A) *For (b)(1) or (b)(2) Classes. For any class certified under Rule 23(b)(1) or (b)(2), the court may direct appropriate notice to the class.*

(B) *For (b)(3) Classes. For any class certified under Rule 23(b)(3) or upon ordering notice under Rule 23(e)(1) to a class proposed to be certified for purposes of settlement under Rule 23(b)(3) the court must direct to class members the best notice that is practicable under the circumstances, including individual notice to all members who can be identified through reasonable effort. The notice may be by one or more of the following: United States mail, electronic means, or other appropriate means. The notice must clearly and concisely state in plain, easily understood language:*

(i) *the nature of the action;*

(ii) *the definition of the class certified;*

(iii) *the class claims, issues, or defenses;*

(iv) *that a class member may enter an appearance through an attorney if the member so desires;*

(v) *that the court will exclude from the class any member who requests exclusion;*

(vi) *the time and manner for requesting exclusion; and*

(vii) *the binding effect of a class judgment on members under Rule 23(c)(3).”*

⁹² V originálním znění:

„(3) Judgment. *Whether or not favorable to the class, the judgment in a class action must:*

(A) *for any class certified under Rule 23(b)(1) or (b)(2), include and describe those whom the court finds to be class members; and*

(B) *for any class certified under Rule 23(b)(3), include and specify or describe those to whom the Rule 23(c)(2) notice was directed, who have not requested exclusion, and whom the court finds to be class members.”*

Kromě klasické class action, kde jsou rozhodovány ve vztahu k celé skupině všechny právní otázky, jde také dle Rule 23(c)(4) FRCP pro class action vyčlenit jen některé dílčí právní otázky a ostatní otázky ponechat individuálním řízením.⁹³ Klasickým příkladem může být vyčlenění základu nároku pro class action v případě různosti výše jednotlivých nároků.

Pokud je to vhodné, lze také v souladu s Rule 23(c)(5) FRCP vytvořit v rámci skupiny podskupiny ve vztahu k dílčím právním otázkám.⁹⁴ Toho je možné využít v případě, že se skupina větví na několik podskupin v důsledku jemných odlišností ve skutkovém stavu. Lze si například představit situaci, že vůči jedné skupině zákazníků podnikatel vydal určité právně relevantní prohlášení a vůči druhé skupině zákazníků mlčel. Prohlášení může a zároveň nemusí hrát roli, a ovlivnit tak výrok rozsudku.

Jelikož však společné prvky budou zpravidla převažovat, jeví se jako racionální a hospodárné vést společné řízení s výslovným uznáním tohoto rozdílu a jeho zohledněním v konečném rozsudku. Relevance těchto rozdílů totiž nemusí být na první pohled zřejmá a je nejprve nutné ji podrobit zkoumání ze strany soudu.

Soud, jež vede řízení, může dle Rule 23(d)(1) vydávat usnesení, kterými vede řízení a určuje jeho průběh nebo přijímat opatření pro prevenci opakování či komplikací při provádění důkazů. Soud dále může vyžadovat informování členů skupiny o jednotlivých krocích v řízení; navrhovaném rozsahu rozsudku; o možnosti indikovat, zda považují zastoupení za spravedlivé a adekvátní; či o možnosti zasáhnout do řízení prezentací nároků či procesních obran nebo se jinak zapojit do řízení.

⁹³ V originálním znění: „(4) *Particular Issues.* When appropriate, an action may be brought or maintained as a class action with respect to particular issues.”

⁹⁴ V originálním znění: „(5) *Subclasses.* When appropriate, a class may be divided into subclasses that are each treated as a class under this rule.”

Soud může dle citovaného ustanovení ukládat stranám či vedlejším účastníkům podmínky; či uložit, aby byla tvrzení upravena, aby byla vyloučena tvrzení o zastoupení nepřítomných osob. Závěr citovaného ustanovení obsahuje generální klauzuli, která soudům přiznává pravomoc řešit podobné procesní záležitosti, a možnost měnit tato usnesení v průběhu řízení.⁹⁵

Ustanovení Rule 23(e) FRCP stanoví, že jakákoli mimosoudní vyrovnání, stažení žaloby či smíry musí schválit soud. Proces probíhá tak, že strany o návrhu informují soud a ten zváží, zda je potřebné informovat členy skupiny. Soud členy informuje, pokud je pravděpodobné, že návrh schválí. Aby však soud mohl schválit návrh, musí být spravedlivý, rozumný a přiměřený. Soud přitom bere v úvahu, zda zástupce skupiny a její právní zástupce zastupovali řádně zájmy celé skupiny, zda byla nabídka vyjednána za tržních podmínek, zda je protiplnění poskytnuté žalující straně přiměřené, a zda návrh přistupuje k jednotlivým členům skupiny spravedlivě vůči sobě navzájem.

⁹⁵ V originálním znění: „(d) CONDUCTING THE ACTION.

(1) *In General. In conducting an action under this rule, the court may issue orders that:*

- (A) *determine the course of proceedings or prescribe measures to prevent undue repetition or complication in presenting evidence or argument;*
- (B) *require—to protect class members and fairly conduct the action—giving appropriate notice to some or all class members of:*
 - (i) *any step in the action;*
 - (ii) *the proposed extent of the judgment; or*
 - (iii) *the members’ opportunity to signify whether they consider the representation fair and adequate, to intervene and present claims or defenses, or to otherwise come into the action;*
- (C) *impose conditions on the representative parties or on intervenors;*
- (D) *require that the pleadings be amended to eliminate allegations about representation of absent persons and that the action proceed accordingly; or*
- (E) *deal with similar procedural matters.*

(2) *Combining and Amending Orders. An order under Rule 23(d)(1) may be altered or amended from time to time and may be combined with an order under Rule 16.”*

Při posuzování přiměřenosti protiplnění soud bere v potaz náklady, rizika a průtahy soudního řízení v první a druhé instanci, efektivnost navrhovaného způsobu distribuce plnění jednotlivým členům skupiny, výši a splatnost odměny advokáta za právní zastoupení.⁹⁶ Toto ustanovení bylo přijato v rámci novely z roku 2005 (*Class Action Fairness Act*) a je extrémně důležité. Zákonodárce byl nucen reagovat na mnoho případů, kdy byly pomocí mimosoudního vyrovnání obcházeny soudy a vyrovnání nebylo uzavřeno ve prospěch členů skupiny. Často namísto skupiny těžil z mimosoudního vyrovnání primárně její právní zástupce. Tyto případy jsou blíže popsány níže v kapitole 6.1.2 Problémy americké class action.

⁹⁶ V originálním znění: „(e) SETTLEMENT, VOLUNTARY DISMISSAL, OR COMPROMISE.

The claims, issues, or defenses of a certified class—or a class proposed to be certified for purposes of settlement—may be settled, voluntarily dismissed, or compromised only with the court’s approval. The following procedures apply to a proposed settlement, voluntary dismissal, or compromise:

(1) Notice to the Class.

(A) Information That Parties Must Provide to the Court. The parties must provide the court with information sufficient to enable it to determine whether to give notice of the proposal to the class.

(B) Grounds for a Decision to Give Notice. The court must direct notice in a reasonable manner to all class members who would be bound by the proposal if giving notice is justified by the parties’ showing that the court will likely be able to:

(i) approve the proposal under Rule 23(e)(2); and

(ii) certify the class for purposes of judgment on the proposal.

(2) Approval of the Proposal. If the proposal would bind class members, the court may approve it only after a hearing and only on finding that it is fair, reasonable, and adequate after considering whether:

(A) the class representatives and class counsel have adequately represented the class;

(B) the proposal was negotiated at arm’s length;

(C) the relief provided for the class is adequate, taking into account:

(i) the costs, risks, and delay of trial and appeal;

(ii) the effectiveness of any proposed method of distributing relief to the class, including the method of processing class-member claims;

(iii) the terms of any proposed award of attorney’s fees, including timing of payment; and

(iv) any agreement required to be identified under Rule 23(e)(3); and

(D) the proposal treats class members equitably relative to each other.”

Strany musí rovněž oznámit všechny postranní dohody související s návrhem. Pro skupiny certifikované podle 23(b)(3) FRCP musí návrh umožnit dodatečné odhlášení těm členům skupiny, kteří měli dříve možnost odhlášení, avšak neučinili tak. Kterýkoli ze členů skupiny je oprávněn podat proti návrhu námitky.

Námitka musí obsahovat určení, zda se vztahuje pouze na navrhovatele, na část skupiny, nebo na celou skupinu. Musí být rovněž odůvodněna. Pokud to není schváleno soudem v rámci jednání, nikdo nesmí poskytnout platbu nebo jinou výhodu členovi skupiny za nepodání či stažení námitky proti návrhu či odvolání proti rozsudku, kterým byl návrh schválen.⁹⁷ Tato poslední podmínka v českém návrhu chybí.

Pokud se jedná o odvolání, a již bylo přijato k projednání odvolacím soudem, nabízí se při podání žádosti soudu tři možnosti podle čl. 62.1.(a) FRCP: odložit rozhodnutí o žádosti, zamítnout žádost, uvést buď, že by žádosti vyhověl, pokud jim odvolací soud věc vrátí k rozhodnutí (či povolí rozhodnout o žádosti), nebo že žádost představuje podstatnou otázku.⁹⁸

⁹⁷ V originálním znění:

- „(3) *Identifying Agreements.* The parties seeking approval must file a statement identifying any agreement made in connection with the proposal.
- (4) *New Opportunity to Be Excluded.* If the class action was previously certified under Rule 23(b)(3), the court may refuse to approve a settlement unless it affords a new opportunity to request exclusion to individual class members who had an earlier opportunity to request exclusion but did not do so.
- (5) *Class-Member Objections.*
- (A) *In General.* Any class member may object to the proposal if it requires court approval under this subdivision (e). The objection must state whether it applies only to the objector, to a specific subset of the class, or to the entire class, and also state with specificity the grounds for the objection.
- (B) *Court Approval Required for Payment in Connection with an Objection.* Unless approved by the court after a hearing, no payment or other consideration may be provided in connection with:
- (i) *forgoing or withdrawing an objection, or*
- (ii) *forgoing, dismissing, or abandoning an appeal from a judgment approving the proposal.*
- (C) *Procedure for Approval After an Appeal.* If approval under Rule 23(e)(5)(B) has not been obtained before an appeal is docketed in the court of appeals, the procedure of Rule 62.1 applies while the appeal remains pending.”

⁹⁸ V originálním znění: „Rule 62.1. *Indicative Ruling on a Motion for Relief That is Barred by a Pending Appeal*

Tyto možnosti soudů se obecně vztahují na případ, kdy se u soudu nižšího stupně nachází žádost, o které soud nemůže rozhodnout v důsledku překážky v podobě podaného odvolání. Jsou velice zajímavé.

Podstatou citovaného ustanovení je primus odvolacího soudu. Soud nižšího stupně nemůže žádosti vyhovět bez jeho součinnosti, může však zahájit justiční dialog a sdělit odvolacímu soudu, že dle jeho právního názoru je namístě žádosti vyhovět, nebo že žádost představuje složité právní otázky, které vyžadují hlubší zhodnocení.

Proti usnesení o certifikaci hromadné žaloby lze dle ustanovení Rule 23(f) FRCP podat odvolání. Výjimkou je však usnesení o povinnosti poskytnout členům skupiny informace o návrhu na smír či mimosoudní vyrovnání. Podání odvolání nemá účinek přerušení řízení o class action, pokud tak nerozhodne soudce první instance nebo odvolací soud.⁹⁹ Nutnost, aby přerušení nařídil soudce, který o class action rozhoduje v prvním stupni či odvolací soud se jeví jako krajně nevhodná. Hromadné žaloby obecně zatěžují soudy vysokou měrou. Pokud navíc odvolací soud zruší certifikaci, přijdou dosavadní výsledky hlavního řízení v každém případě vniveč.

Skutečnost, že základní postup dle zákona ústí ve vedení dvou paralelních řízení týkajících se class action, je poměrně zvláštní. Americký zákonodárce byl zřejmě veden snahou

(a) *RELIEF PENDING APPEAL. If a timely motion is made for relief that the court lacks authority to grant because of an appeal that has been docketed and is pending, the court may:*

- (1) *defer considering the motion;*
- (2) *deny the motion; or*
- (3) *state either that it would grant the motion if the court of appeals remands for that purpose or that the motion raises a substantial issue.”*

⁹⁹ V originálním znění: „(f) *APPEALS. A court of appeals may permit an appeal from an order granting or denying class-action certification under this rule, but not from an order under Rule 23(e)(1). A party must file a petition for permission to appeal with the circuit clerk within 14 days after the order is entered, or within 45 days after the order is entered if any party is the United States, a United States agency, or a United States officer or employee sued for an act or omission occurring in connection with duties performed on the United States' behalf. An appeal does not stay proceedings in the district court unless the district judge or the court of appeals so orders.*”

zabránit žalovaným, aby zdržovali řízení o class action nedůvodnými odvoláními proti usnesení o certifikaci. Nicméně by se jako hospodárnější jevila varianta se zákonným účinkem přerušení hlavního řízení o class action. Odvolacímu soudu (a případně rovněž soudci v prvním stupni) by však mohlo být umožněno, aby tento účinek usnesením zvrátili. Tím by bylo možno řešit obstrukční odvolání protistrany proti certifikaci class action.

V Americe jmenuje právního zástupce skupiny soud, který class action certifikoval. Pravidla týkající se právního zástupce upravuje ustanovení Rule 23(g) FRCP.¹⁰⁰ Soud zvažuje (i) již vykonanou práci při identifikování a získávání důkazů týkajících se potenciálních nároků v class action; (ii) zkušenosti s class actions, komplexními litigacemi a nároky podobnými těm v konkrétní class action; (iii) znalosti rozhodného práva; a (iv) zdroje, které právní zástupce zapojí do řešení sporu.

Je sice vhodné, že do výběru právního zástupce vstupuje soud, nicméně zejména kritéria (i) a (iv) preferují velké advokátní kanceláře. Ty totiž často postupují tak, že samy předběžně identifikují potenciální hromadné nároky, a pak samy osloví dotčené osoby a sestaví skupinu. Tato praktika je někdy vnímána jako kontroverzní.

¹⁰⁰ V originálním znění:

„(1) *Appointing Class Counsel. Unless a statute provides otherwise, a court that certifies a class must appoint class counsel. In appointing class counsel, the court:*

(A) *must consider:*

(i) *the work counsel has done in identifying or investigating potential claims in the action;*

(ii) *counsel’s experience in handling class actions, other complex litigation, and the types of claims asserted in the action;*

(iii) *counsel’s knowledge of the applicable law; and*

(iv) *the resources that counsel will commit to representing the class;*

(B) *may consider any other matter pertinent to counsel’s ability to fairly and adequately represent the interests of the class;*

(C) *may order potential class counsel to provide information on any subject pertinent to the appointment and to propose terms for attorney’s fees and nontaxable costs;*

(D) *may include in the appointing order provisions about the award of attorney’s fees or nontaxable costs under Rule 23(h); and*

(E) *may make further orders in connection with the appointment.”*

Na druhou stranu jsou pro řešení class action zajisté potřeba vyšší personální kapacity i zázemí, protože se často jedná o náročné a rozsáhlé spory. Soud tedy v podstatě nemůže učinit jinak, než jmenovat zástupce, jenž je členem velké advokátní kanceláře a disponuje jejím zázemím. Je pak poměrně logické, že preferují advokáta, který je již seznámen se spisem a šetří se tak čas i finanční prostředky.

Podstatné je také, že si soud nevybírá ze všech vhodných kandidátů, ale jen z těch, kteří se přihlásí. Aby byl jmenován, kandidát musí být vždy posouzen jako vhodný podle hledisek nastíněných výše. Soud také může jmenovat prozatímního právního zástupce skupině, která ještě nebyla certifikována. Právní zástupci musí spravedlivě a adekvátně zastupovat zájmy celé skupiny.¹⁰¹

Bylo by možné uvažovat, zda nenastávají situace, kdy se advokáti z jiných kanceláří, kteří nestáli u zrodu skupiny o žalobě nedozvědí a nemohou tak sdělit soudu svůj zájem o zastupování skupiny. Taková obava by však byla lichá, jelikož pokud soud po certifikaci splní svou povinnost a vhodným způsobem informuje neadresně členy skupiny, měla by se tato informace logicky dostat také k advokátům, kteří mají zájem o zastupování skupiny.

Poslední ustanovení ve FRCP týkající se class action, Rule 23(h) FRCP, upravuje náhradu nákladů řízení. Náklady lze uplatnit po certifikaci skupiny návrhem podle Rule 54(d)(2) FRCP.¹⁰² Tento návrh musí být podán do 14 dnů po vynesení rozsudku, určit rozsudek a ustanovení, jež opravňuje přiznání nákladů, určit částku nebo poskytnout spravedlivý odhad.

¹⁰¹ V originálním znění:

„(2) Standard for Appointing Class Counsel. When one applicant seeks appointment as class counsel, the court may appoint that applicant only if the applicant is adequate under Rule 23(g)(1) and (4). If more than one adequate applicant seeks appointment, the court must appoint the applicant best able to represent the interests of the class.

(3) Interim Counsel. The court may designate interim counsel to act on behalf of a putative class before determining whether to certify the action as a class action.

(4) Duty of Class Counsel. Class counsel must fairly and adequately represent the interests of the class.”

¹⁰² V originálním znění: *„Rule 23(h) FRCP ATTORNEY'S FEES AND NONTAXABLE COSTS.*

Na žádost soudu musí být sděleny podmínky smlouvy o poskytování právních služeb. Návrh musí být sdělen členům skupiny i protistraně. Osobě, po které se náhrada nákladů požaduje, musí být umožněno podat námitky. Je možno o nákladech vést jednání, v jehož rámci soud (bez součinnosti poroty) nalezne skutkový stav a rozhodné právo a o nákladech rozhodne. Otázka nákladů řízení může být předána specializovanému soudci.

6.1.2. Problémy americké class action

Americká class action má také své závažné problémy, které jsou často diskutovány jak v USA, tak v zahraničí. Americký Úřad pro finanční ochranu spotřebitelů (*Consumer Financial Protection Bureau*) zjistil, že z množiny zkoumaných 562 případů 87 % nevyústilo v jakýkoli užitek pro spotřebitele, kteří nebyli členové skupiny. Dělo se tomu tak v případech, kdy byla žaloba soudem buď odmítnuta nebo zamítnuta. V některých případech byl uzavřen smír, ale smluvními stranami byli jen zástupce skupiny a žalovaný. Tyto smíry jsou označovány jako "*non-class settlements*", jelikož se netýkají členů skupiny.¹⁰³

RAND Corporation ve své studii uvádí, že členové skupiny v souhrnu obdrželi méně, než činila odměna právního zástupce skupiny ve 3 z 10 případů, které ve studii zkoumala.¹⁰⁴ Je tomu tak rovněž v případech tzv. kupónových vyrovnání, kdy členové skupiny obdrží

In a certified class action, the court may award reasonable attorney's fees and nontaxable costs that are authorized by law or by the parties' agreement. The following procedures apply:

- (1) A claim for an award must be made by motion under Rule 54(d)(2), subject to the provisions of this subdivision (h), at a time the court sets. Notice of the motion must be served on all parties and, for motions by class counsel, directed to class members in a reasonable manner.*
- (2) A class member, or a party from whom payment is sought, may object to the motion.*
- (3) The court may hold a hearing and must find the facts and state its legal conclusions under Rule 52(a).*
- (4) The court may refer issues related to the amount of the award to a special master or a magistrate judge, as provided in Rule 54(d)(2)(D)."*

¹⁰³ *Arbitration Study: Report to Congress 2015* [přeloženo]. Consumer Fin. Protection Bureau [online], 2015 [cit. 2020-05-13]. Dostupné z: https://files.consumerfinance.gov/f/201503_cfpb_arbitration-study-report-to-congress-2015.pdf.

¹⁰⁴ HENSLER, Deborah R. a kol. Op. cit. sub. 4.

vouchery na služby žalovaného (o které zpravidla po dřívějších zkušenostech nemají zájem), přičemž jejich právní zástupce obdrží vysokou odměnu.

Jak dovedil americký Kongres ve své zprávě týkající se zákona *Class Action Fairness Act* (CAFA), většina kupónových vyrovnání má pro spotřebitele prakticky nulovou hodnotu. Kongres v těchto případech za skutečné výherce označil právníky, kteří žalovali společnosti a dostali zapláceno v penězích, nikoli kupónech.¹⁰⁵

Některé hromadné žaloby v americkém stylu se v našem právním prostředí mohou zdát bizarní, a to jak laikům, tak odborné veřejnosti. Namátkou lze uvést žalobu proti fast-food řetězci Subway. Žalobním důvodem bylo údajné klamání spotřebitele, jelikož jejich bagety nabízené pod názvem „*footlong*”¹⁰⁶ nedosahovaly délky jedné stopy. Subway uzavřel smír, ovšem spotřebitelé neobdrželi žádnou peněžitou náhradu škody. Byli pouze ujištěni, že Subway přijme určitá kontrolní opatření. Naproti tomu právní zástupce obdržel 500 000 USD.¹⁰⁷

Nutno podotknout, že daný případ tímto vyrovnáním neskončil. Smír byl následně odmítnut v rámci odvolacího řízení, jelikož byl pro spotřebitele „*naprosto bezcenný*”. Soud také uvedl, že žaloba měla být již na počátku řízení odmítnuta, jelikož sledovala primárně obohacení právního zástupce.¹⁰⁸

V tomto případě kontrolní mechanismy v rámci soudnictví zafungovaly. Před přijetím CAFA ani soudy nedisponovaly dostatečně účinnými nástroji, aby takovým praktikám bránily. I tak se stále v praxi vyskytuje nezanedbatelné množství případů, kdy projdou bez povšimnutí, dokud není příliš pozdě. Zejména proto je hromadná žaloba vysoce kontroverzním institutem i v USA, kde má již dlouholetou historii.

¹⁰⁵ Report on Class Action Fairness Act of 2005, S. Rep. No. 109-14, at 37 (2005), reprinted in 2005 U.S.C.C.A.N. 3, 36, available at 2005 WL 627977 [přeloženo].

¹⁰⁶ Doslova „*stopu dlouhé*”.

¹⁰⁷ SCHULMAN, Adam, *Subway Footlong Sandwich Settlement Now on Appeal* [přeloženo], Competitive Enter. Inst. [online], 30. 3. 2016 [cit. 2020-04-05]. Dostupné z: <https://cei.org/blog/subway-footlong-sandwich-settlement-nowappeal>.

¹⁰⁸ *In re Subway Footlong Sandwich Mktg. & Sales Practices Litig.*, 869 F.3d 551, 557 (7th Cir. 2017).

6.2. Nizozemí

Právní úprava v Nizozemí pracuje se třemi druhy vyrovnání skupinových nároků. Jednak je možná kumulace nároků postoupením na jednoho žalobce nebo kumulací plných mocí, dále jsou zavedeny reprezentativní skupinové žaloby, a pak také hromadná mimosoudní vyrovnání. Kumulace nároků je problematická zejména v řízení o náhradě škody, jelikož podle Nizozemského práva musí být každý takový nárok posouzen individuálně.

I tak se ale Nizozemské soudy v takových případech snaží být efektivní a nejdříve posuzují společně prejudiciální otázky jako protiprávnost jednání, šíři ochrany právní normy, zavinění a kauzální nexus (do možné míry).¹⁰⁹ Takový postup se jeví jako účinný a dostačující pro většinu kolektivního uplatňování nároků. Autor se domnívá, že adaptace tohoto pravidla a dalších základních procesních pravidel by mohla být jednou z nejlepších alternativ režimu v návrhu Zákona o hromadné žalobě (více viz kapitola 7 Hodnocení *de lege ferenda*).

Základ právní úpravy reprezentativních žalob tkvěl až do nedávné doby v čl. 3.305a – d Nizozemského občanského zákoníku (*Burgerlijk Wetboek*, „**BW**“), knize čtvrté nizozemského Občanského soudního řádu a zákoně o kolektivním vyrovnání hromadné škody (*Wet collectieve afwikkeling massaschade*, „**WCAM**“) z roku 2005.¹¹⁰

¹⁰⁹ VAN BOOM, Willem a Charlotte PAVILLON. The Netherlands takes collective redress to a next level An introduction to the Collective Redress of Mass Damages Act 2019. *Verbraucherrecht (VbR)*. **2019**(04), 133.; HR 27 November 2009, ECLI:NL:HR:2009:BH2162 (Vereniging van Effectenbezitters and Stichting VEB-Actie WOL vs World Online International NV, ABN Amro Bank NV and Goldman Sachs International); HR 5 June 2009, ECLI:NL:HR:2009:BH2815 (De Treek/Dexia).

¹¹⁰ Ustanovení BW jsou překládána z neoficiálního anglického překladu dostupného na internetových stránkách <http://www.dutchcivillaw.com/>. Autor však porovnává anglický překlad dostupný zde s texty nizozemské odborné literatury psané v anglickém jazyce.

Na konci roku 2019 došlo k přijetí nové úpravy, zákona o kolektivním vymáhání hromadné škody (*Wet afwikkeling massaschade in collectieve actie*, „**WAMCA**“), která by měla nabýt účinnosti během roku 2020. V případě, že došlo oproti původní úpravě ke změně, bude poukázáno na rozdíly v úpravě nové. Nutno podotknout, že i přes své zkušenosti nizozemský zákonodárce s přijetím úpravy hromadných žalob zbytečně nespíchal a podrobil ji důkladné a dlouhodobé debatě, která trvala přes 3 roky.

Pomocí hromadné žaloby mohou být uplatňovány všechny soukromoprávní nároky. Pokud jde o vyrovnání, to se musí přirozeně týkat újmy, která byla způsobena několika osobám jednou událostí nebo několika podobnými událostmi.¹¹¹ Žalobní subjekt však musí prokázat, že je vedení hromadné žaloby o nárocích efektivnější než jejich individuální vymáhání, jelikož jsou skutkové a právní otázky dostatečně podobné, existuje dostatečný počet osob s těmito nároky a (pokud je cílem kompenzace) že dosahují peněžité nároky dostatečné výše jak individuálně, tak dohromady. Soud však může nepovolit hromadnou žalobu s vysokými individuálními nároky, protože je jejich individuální vymáhání efektivnější.

Požadavek na dostatečnou výši zní zvláště, obzvláště pokud chápeme jako hlavní účel hromadných žalob boj s racionální apatií spotřebitele, který není motivován vymáhat bagatelní nárok. Proč takovému spotřebiteli, pro kterého jsou hromadné žaloby primárně určeny, neumožnit vymáhání jeho nároku prostřednictvím tohoto institutu? Praxe se zřejmě ustálí na tom, že bagatelní nároky ve výši desítek eur jsou ještě přijatelné, nároky v řádech centů či několika málo eur již ne. Důvodem je, že náklady vyplacení těchto „mikronároků“ mohou snadno přesáhnout jejich výši.

¹¹¹ MACIEJEWSKI, Mariusz. *Overview of existing collective redress schemes in EU Member States* [přeloženo]. Brusel: Evropský parlament [online], 2011. Dostupné z: <http://www.europarl.europa.eu/activities/committees/studies.do?language=EN>.

Aktivní legitimace k podání této žaloby však náležela dle čl. 3.305a BW (i přes to, že se tyto žaloby nazývají skupinové) nadaci či spolku¹¹², které se zabývají ochranou určitých zájmů. Tyto zájmy pak mohly chránit podáním žaloby.¹¹³ V nové úpravě došlo k velkému zpřísnění podmínek pro aktivní legitimaci, jelikož se Nizozemci obávali problematických situací, kdy bude například mezi sebou soupeřit o aktivní legitimaci vícero subjektů. V několika případech k takovému zneužití skutečně došlo. Převládající názor odborné veřejnosti však je, že zákonodárce přešel z jednoho extrému do druhého a laťku nastavil příliš vysoko.¹¹⁴

Podmínky jsou: (i) dostatečná reprezentativnost (co do členské základny i do hodnoty nároků); (ii) dostatečné zkušenosti a znalosti zástupce; (iii) existence dozorčího orgánu; (iv) vhodný a efektivní mechanismus pro přímou účast osob, jejichž zájem je dotčen v řízení, na rozhodování spolku nebo jejich zastoupení; (v) dostatečné finanční prostředky k vedení řízení, které zajistí dostatečnou kontrolu nad vedením řízení; (vi) veřejně přístupné internetové stránky, na kterých bude informovat o své činnosti, zejména zveřejní manažerskou strukturu, výroční zprávy, manažerské zprávy, odměny členů statutárního a kontrolního orgánu, přehled stavu současně vedených řízení, a pokud jsou členům účtovány jakékoliv poplatky, způsob jejich kalkulace; (vii) prokázat, že členové statutárního orgánu nemají majetkový prospěch, kterého by přímo nebo nepřímo zamýšleli dosáhnout skrze spolek; (viii) prokázat pokus o uzavření smíru.

Velká část Nizozemských expertů v čele s Van Boorem se obává zejména podmínek v) a vii).¹¹⁵ Pátá podmínka může odstříhnout spolky od financování třetí stranou, jelikož je třeba nejen předložení smlouvy jako v Americe a v Kanadě, ale také prokázání, že spolek disponuje kontrolou nad řízením. Podobně restriktivní podmínku týkající se financování obsahuje český návrh pro spolky, které nejsou na evropském seznamu.

¹¹² Pro zjednodušení je dále odkazováno jen na spolek.

¹¹³ V originálním znění: „*Artikel 305a*

1. *Een stichting of vereniging met volledige rechtsbevoegdheid kan een rechtsvordering instellen die strekt tot bescherming van gelijksoortige belangen van andere personen, voorzover zij deze belangen ingevolge haar statuten behartigt.*”

¹¹⁴ VAN BOOM, Willem a Charlotte PAVILLON. Op. cit. sub. 109, s. 133-137.

¹¹⁵ Ibid. 136-7.

Tato podmínka se může jevit jako nesplněná, pokud do litigační strategie může mluvit financující subjekt (nicméně, určitý vliv na vedení řízení je zpravidla podmínkou financování, jelikož si financující subjekt přirozeně přeje chránit svoji investici). Vzhledem k tomu se očekává, že zájem specialistů o financování Nizozemských hromadných žalob opadne.

Nyní se však na tomto trhu angažuje dokonce i zřejmě nejznámější český financující subjekt LitFin Capital a.s. (tzv. „specialista financování soudních sporů“, v angličtině se tyto subjekty nazývají *third party funders/financiers*).¹¹⁶ V současnosti očividně zájem o financování takových sporů je.

Rosemary Ioannou, Regional Managing Director (UK) významného financujícího subjektu Vannin Capital na výroční konferenci organizace P.R.I.M.E. Finance¹¹⁷, která proběhla 3. a 4. února 2020 v Paláci míru v Haagu, uvedla, že jim úprava, která vyžaduje, aby soudu předložily dohodu o financování a nechaly ji soudem schválit, nepřekáží. Soud v takových případech dohodu zpravidla posuzuje z hlediska férovosti vůči členům skupiny a adekvátnosti. Pokud Nizozemské soudy zůstanou u takového posouzení, neměl by dle autora nastat problém.

Ochrana členů skupiny je navíc nezbytná. Financování hromadných žalob se jednoduše může jevit jako kontroverzní, jelikož dohodu uzavírá se žalujícím subjektem zpravidla hlavní žalobce (v angličtině *lead/named plaintiff*, v nizozemských poměrech spolek), který však nemá v tomto případě *stricto sensu* oprávnění zastupovat členy skupiny. Zástupčí oprávnění hlavního žalobce či zástupce skupiny zpravidla vzniká až podáním žaloby nebo její certifikací. K uzavírání dohody o financování však logicky dochází před jeho zahájením. Navíc procesní úpravy žalobci přiznávají zejména oprávnění k procesněprávnímu jednání za skupinu. V tomto případě se však jedná o jednání hmotněprávní.

¹¹⁶ *KARETNÍ POPLATKY* [online]. [cit. 2020-02-21]. Dostupné z: <https://www.litfin.cz/karetni-poplatky; Obchodníci žalují MasterCard a VISA>. EPRAVO [online]. [cit. 2020-02-21]. Dostupné z: <https://www.epravo.cz/top/aktualne/obchodnici-zaluji-mastercard-a-visa-110662.html>.

¹¹⁷ Organizace sdružující mezinárodní znalce ve finanční sféře a zajišťující ve spolupráci se Stálým rozhodčím soudem v Haagu arbitráže ve finančních sporech.

Sedmá podmínka může odradit profesionální manažery od jejich účasti na řízení žalobních subjektů. V některých případech může potenciálně i jejich účast znemožnit. Je zřejmé, že manažeři nemohou pobírat podílovou odměnu. Pak by byli přímo majetkově zainteresováni. Mzda sice může působit jako majetkový zájem, ale pokud spolek funguje i mimo konkrétní řízení (například je jeho cílem obecně hájit zájmy spotřebitelů) a člen statutárního orgánu v něm působil i před jejím podáním, není mezi jeho mzdou a řízením přílišná souvislost. Pak se jedná spíše o pracovní úkol než podnikatelskou příležitost.

Problém může nastat u spolku, který byl vytvořen pro podání konkrétní hromadné žaloby. Pak bude existence spolku i postu a mzdy osoby v jeho čele vázána na zahájení a výsledek konkrétního řízení. Takové spolky se v Nizozemí objevovaly, takže bude zajímavé sledovat aplikační praxi.

Dále měly v souladu s ustanovením čl. 3.305b BW aktivní legitimaci osoby veřejného práva a dle čl. 3.305c odst. 1 BW zahraniční entity, které se zabývají ochranou spotřebitele a jsou vedeny na seznamu dle čl. 4.3 Směrnice č. 98/27.¹¹⁸ V nové úpravě WAMCA nicméně výjimku z požadavků výše povoluje soud, a to za podmínky, že je žaloba vedena s nekomerčním záměrem a velmi omezeným finančním zájmem, nebo to vyžaduje povaha žalobního subjektu nebo nároku.

¹¹⁸ Ibid.; Citovaná ustanovení v originálním znění:

„Artikel 305b(1): Een rechtspersoon als bedoeld in artikel 1 van Boek 2 kan een rechtsvordering instellen die strekt tot bescherming van gelijksoortige belangen van andere personen, voor zover hem de behartiging van deze belangen is toevertrouwd.”

„Artikel 305c(1): Een organisatie of openbaar lichaam met zetel buiten Nederland welke geplaatst is op de lijst, bedoeld in artikel 4 lid 3 van richtlijn nr. 2009/22/EG van het Europees Parlement en de Raad van 23 april 2009 betreffende het doen staken van inbreuken in het raam van de bescherming van de consumentenbelangen (PbEG L 110), kan een rechtsvordering instellen die strekt tot bescherming van de gelijksoortige belangen van andere personen die hun gewone verblijfplaats hebben in het land waar de organisatie of het openbaar lichaam gezeteld is, voorzover de organisatie deze belangen ingevolge haar doelstelling behartigt of aan het openbaar lichaam de behartiging van deze belangen is toevertrouwd.“

Tato výjimka je důležitá pro hromadné žaloby podávané malými zájmovými (tedy neprofesionálními) subjekty v obecném či veřejném zájmu. Pro povolení výjimky stačí prokázat, že minulí a současní členové statutárního orgánu nemají na podání žaloby majetkový zájem, a že má případ dostatečně blízkou spojitost s Nizozemím.

Problematické je, že subjekt, který nemusel prokázat dostatečné finanční prostředky, v případě neúspěchu žalobci pravděpodobně nenahradí náklady řízení. Nizozemci sice nemají tak štedrý systém náhrady jako známe v České republice, jelikož je u nich náhrada limitována pro každou instanci určitou částkou, ale i tak může vzniknout pro úspěšného žalovaného nepříjemná situace.

Podmínkou pro podání hromadné žaloby bylo i v předchozí úpravě dle čl. 3.305a odst. 2 BW, že žalobce podnikl v závislosti na okolnostech dostatečné kroky k dosažení mimosoudního vyrovnání. Za dostatečné bylo považováno zaslání žádosti o jednání o nárocích, jejich popis a poskytnutí lhůty čtrnácti dnů od doručení.¹¹⁹ V podstatě se jedná o institut velmi podobný naší předžalobní výzvě.

Rozdílem je, že by žalobce měl výslovně vybídnout k mimosoudnímu jednání, nikoli jen ke splnění žalované povinnosti. Lhůta je oproti předžalobní výzvě dvojnásobná a počítá se od doručení, nikoli od zaslání. Je zde tedy zvýšená ochrana žalovaného. Novinkou je, že podmínka pokusu o mimosoudní vyrovnání je nyní součástí podmínek pro aktivní legitimaci spolku.

¹¹⁹ V originálním znění: „2. Een rechtspersoon als bedoeld in lid 1 is niet ontvankelijk, indien hij in de gegeven omstandigheden onvoldoende heeft getracht het gevorderde door het voeren van overleg met de verweerder te bereiken. Een termijn van twee weken na de ontvangst door de verweerder van een verzoek tot overleg onder vermelding van het gevorderde, is daartoe in elk geval voldoende. Een rechtspersoon als bedoeld in lid 1 is eveneens niet ontvankelijk, indien met de rechtsvordering de belangen van de personen ten behoeve van wie de rechtsvordering is ingesteld onvoldoende gewaarborgd zijn.”

Hromadnou žalobou mohlo být požadováno (i) vydání deklaratorního rozsudku; (ii) předběžné opatření spočívající v pozitivní i negativní povinnosti; (iii) smluvní plnění. Dle předchozí úpravy však nemohla být požadována náhrada způsobené škody.¹²⁰ V tomto ohledu se nizozemská hromadná žaloba velmi blížila naší současné úpravě reprezentativní spotřebitelské žaloby. Zajímavé však je, že bylo umožněno podávat žaloby na splnění smluvní povinnosti, což je rozdíl oproti české úpravě. Nicméně podle nové úpravy ve WAMCA již lze nárokovat i náhradu škody.

Tento na první pohled udivující rozdíl v dřívější úpravě byl historicky dán judikaturou, v níž Nizozemské soudy dospěly k závěru, že pokud je umožněno podávat návrhy na předběžné opatření, mělo by být možné i žalovat na splnění povinnosti. Nizozemská žaloba mohla být také některými vnímána jako „bezzubý“ nástroj, jelikož neumožňovala přiznání náhrady způsobené škody. V případě hromadného vyrovnání škody byla navíc bezzubost znásobena tím, že na náhradu škody nebylo možné podat v případě neúspěchu jednání o mimosoudním vyrovnání hromadnou žalobu. Podnikatelé tak nebyli k uzavírání smírů výrazněji motivováni.¹²¹

Jelikož však bylo rozhodnutí deklaratorní, bylo jím prohlášeno, že určité jednání bylo protiprávní a soudy jím byly vázány, mělo i tak potenciál zjednodušit vymáhání individuálních nároků. V praxi tak také někdy byla tato rozhodnutí využívána. Využití se v takovém případě blížilo vzorové žalobě, s jejíž pomocí je otestována možnost úspěchu. Pak se v případě vyhovění vzorovému nároku žalobci odkazují na tento vzorový rozsudek a celý proces rozhodování o následných individuálních žalobách může být značně zjednodušen. O základu nároku je vždy již v podstatě rozhodnuto a zbývá jen rozhodnout o jeho výši.

Takový postup také snižuje možnost přiznání nepřiměřené výše nároku v řízení typu americké class action z důvodu nedostatečného zkoumání skutečného počtu členů skupiny a skutečné výše jejich nároků. V případě, že musí být zkoumáno mnoho nároků najednou

¹²⁰ V originálním znění: „3. Een rechtsvordering als bedoeld in lid 1 kan strekken tot veroordeling van de verweerder tot het openbaar maken of laten openbaar maken van de uitspraak, zulks op een door de rechter te bepalen wijze en op kosten van de door de rechter aan te geven partij of partijen. Zij kan niet strekken tot schadevergoeding te voldoen in geld.”

¹²¹ VAN BOOM, Willem a Charlotte PAVILLON. Op. cit. sub. 109, s. 133-137.

v rámci jednoho řízení, je zde větší prostor pro selhání lidského faktoru a pro chyby. Zároveň je také pravděpodobné, že bude výši nároků systémově věnována nižší pozornost pro zjednodušení těchto řízení.

Dle čl. 3.305 odst. 4 BW nelze hromadnou žalobu založit na určitém protiprávním jednání, pokud osoba dotčená tímto jednáním s podáním žaloby nesouhlasí.¹²² Toto ustanovení je velmi zajímavé. V podstatě přiznává osobám dotčeným protiprávním jednáním či opomenutím právo veta vůči podání žaloby. Lze však předpokládat, že u hromadných žalob, kde je dotčených osob mnoho, může výklad tohoto ustanovení představovat problémy. Racionální výklad by mohl být, že nelze použít skutkový stav a důkazy týkající se konkrétní osoby bez jejího souhlasu.

Zajímavé ustanovení přináší také následující odstavec. Čl. 3.305 odst. 5 BW zakládá jednotlivcům právo sdělit, že si nepřejí být dotčeni rozhodnutím v daném řízení. Potom ve vztahu k nim nemá rozhodnutí právní účinky (tj. opt-out). Výjimkou však je, když povaha nároku neumožňuje vyloučení takového jednotlivce.¹²³ Toto ustanovení zakládá právo opt-out pro reprezentativní žalobu, což je podstatným rozdílem oproti naší současné úpravě. Může to řešit potenciální problém, který autor nastínil výše, který spočívá v nedostatečném zastupování reprezentovaných subjektů. V takovém případě by se jednotlivci s pochybnostmi mohli jednoduše z řízení odhlásit.

Takové řešení se sice jeví jako poměrně elegantní, avšak je závislé na dostatečném informování reprezentovaných subjektů. Pokud se nedostanou k informacím o řízení, těžko mohou uplatnit právo opt-out. Také je zde stále problém, že se osoby účastní (i když nepřímo) řízení (nejprve) bez jejich vědomí a bez jejich souhlasu. Nizozemci pravděpodobně nebudou na poslední aspekt tolik citliví jako Češi, kteří nemají k soudnictví obecně příliš vřelé vztahy a důvěru, což je dáno i historií národa.

¹²² V originálním znění: „4. Een gedraging kan niet ten grondslag worden gelegd aan een rechtsvordering als bedoeld in lid 1, voor zover degene die door deze gedraging wordt getroffen, daartegen bezwaar maakt.”

¹²³ V originálním znění: „5. Een rechterlijke uitspraak heeft geen gevolg ten aanzien van een persoon tot bescherming van wiens belang de rechtsvordering strekt en die zich verzet tegen werking van de uitspraak ten opzichte van hem, tenzij de aard van de uitspraak meebrengt dat de werking niet slechts ten opzichte van deze persoon kan worden uitgesloten.”

Informace jsou ještě palčivějším problémem ve vztahu k zahraničním spotřebitelům. Žaloba může totiž zahrnovat zahraniční prvek, pokud spolek prokáže, že má žaloba dostatečně blízký vztah k Nizozemí (má v něm obvyklé bydliště většina dotčených spotřebitelů, má v něm domicil žalovaný nebo k dotčenému jednání došlo v Nizozemí).

Jeden ze způsobů zveřejnění informace o hromadné žalobě je zveřejnění v hromadných sdělovacích prostředcích. To se však zcela jistě vůči osobám s domicilem v jiných členských státech EU mine účinkem. Pro osoby s domicilem mimo Nizozemí byl sice chvályhodně zvolen režim opt-in, nicméně svého práva nemohou využít, pokud nebudou informováni. Otázkou tak zůstává, jak budou nizozemské soudy zahraniční spotřebitele informovat.

Při informování napřímo navíc v některých řízeních s vyšším počtem spotřebitelů mohou vzniknout nemalé náklady a administrativní zatížení. Nizozemské soudy nadto nemají přístup do národních evidencí osob jiných států, a tak ani přímé doručování zřejmě nebude dosahovat standardu procesního doručování, který zná například česká procesní úprava.

Proces řízení o reprezentativní žalobě začíná jejím podáním k Odvolacímu soudu v Amsterdamu (je tedy dána výlučná místní i věcná příslušnost). To je s ohledem na specifika řízení o hromadné žalobě vhodné. Dále je logickým krokem vytvoření specializovaných senátů, které budou v těchto řízeních rozhodovat.

Žaloba musí být zveřejněna, zaregistrována, a po čekací lhůtě je identifikován „výlučný reprezentativní subjekt“, tj. spolek, který bude spotřebitele v řízení zastupovat. Soud rovněž vymezí skupinu osob, které považuje za členy „konkrétně určené skupiny osob“ (v terminologii USA je skupina certifikována). Lze kvitovat, že nizozemská úprava pracuje již od počátku s konkrétně určenou skupinou, což snižuje možnost nadhodnocení celkového nároku. Může to však ústít ve složité a nákladné řízení o certifikaci.

Pak nastává pro spotřebitele první možnost opt-outu. Pokud zůstane dostatek spotřebitelů členy skupiny, soud zváží společné hmotněprávní prejudiciální otázky (např. protiprávnost, zavinění, příčinnou souvislost) v abstraktní rovině. Takový postup je vhodný a hospodárný a měl by být zahrnut i v českém návrhu.

Pokud je žaloba odůvodněná, soud to prohlásí a vyzve strany k mimosoudnímu jednání. Soud se tedy snaží vést strany ke smírnému řešení. Je zajímavé, že tak soud činí až po tom, co v podstatě vyřkne svůj předběžný právní názor, že základ nároku je dán. Zřejmě je to dáno snahou posílit vyjednávací pozici spolku. Pokud strany uzavřou smír, platí v podstatě stejná pravidla jako ve WCAM. Soud smír schválí a vytvoří druhou možnost pro opt-out. Pokud však strany smír neuzavřou, soud vynese rozsudek. V takovém případě však neexistuje druhá šance pro opt-out.

Soud může (i přes svůj předběžný právní názor) žalobu zamítnout, ale může rovněž přiznat „konkrétně určené skupině“ náhradu škody. Může vytvořit určitý systém kompenzace s pevnými částkami nebo jiným způsobem výpočtu. Pokud není podáno odvolání či dovolání, je rozsudek závazný pro všechny členy skupiny, kteří nevystoupili (neuplatnili právo opt-out) a zakládá překážku věci rozsouzené.

Co se týče samotných hromadných vyrovnání, jejich úprava ve WCAM zůstala přijetím WAMCA v podstatě nedotčena. Spolek musí s údajně odpovědnou stranou či stranami podat společný návrh k Odvolacímu soudu v Amsterdamu.

Soud po podání návrhu posuzuje některé aspekty týkající se procesní i hmotněprávní férovosti a efektivnosti mimosoudního vyrovnání (např. částka vyrovnání, řádné zastoupení dotčených spotřebitelů). Pokud soud vyrovnání schválí, počíná běžet lhůta pro opt-out. Pokud se spotřebitelé neodhlásí, jsou tímto vyrovnáním vázáni.¹²⁴ Nizozemské soudy rovněž potvrdily, že jsou mezinárodně příslušné i vůči zahraničním spotřebitelům, pokud se skupina dotčených spotřebitelů skládá jak z Nizozemců, tak z cizinců.¹²⁵ Nicméně dosud nebylo v praxi otestováno, zda zahraniční soudy uznají účinky *res iudicata* vůči svým občanům.¹²⁶

¹²⁴ VAN BOOM, Willem a Charlotte PAVILLON. Op. cit. sub. 109, s. 133.

¹²⁵ Hof Amsterdam 17 January 2012, ECLI:NL:GHAMS:2012:BV1026 (Converium).

¹²⁶ VAN BOOM, Willem a Charlotte PAVILLON. Op. cit. sub. 109, s. 133.

Jako absurdní se pak jeví, že nizozemský zákonodárce zvolil pro osoby s domicilem mimo Nizozemí v hromadné žalobě režim opt-in (což se jeví jako výrazně vhodnější), ale v hromadném vyrovnání ponechal režim opt-out. Zákonodárce totiž o tomto systému uvažuje tak, že cizinci mohou získat výhody z vyrovnání, pokud se neodhlásí.¹²⁷

O výhody se však nebude jednat vždy. Například německý spotřebitel může utrpět vyrovnáním újmu, jelikož pro něj může ústit v méně výhodné podmínky, než kterých by dosáhl hromadnou žalobou v jiném státě nebo individuální žalobou v Německu.

6.3. Legislativa na úrovni EU

V rámci států Evropské unie jsou mezi hromadným vymáháním nároků velké rozdíly. EU se soustředí zejména na spotřebitelské hromadné žaloby a usiluje o jednotný rámec jejich vymáhání, který je logickým krokem, vzhledem k vnitřnímu trhu a harmonizaci spotřebitelského hmotného práva.

Na poli Evropské unie existuje dlouhodobě snaha o efektivní úpravu kolektivního uplatňování nároků. Výše byly zmíněny Směrnice ŽZOS a Nařízení SOS. Vyjma toho Evropská komise vyzvala v roce 2008 v Zelené knize o kolektivním odškodnění spotřebitelů, KOM (2008) 794 k zavedení systémů kolektivního odškodnění v rámci EU.

Samotná úprava kolektivního uplatňování nároků začala směrnicí ŽZOS. Na základě ní byla do českého právního řádu zavedena reprezentativní negatorní žaloba s aktivní legitimací organizací na ochranu spotřebitele, která funguje v současné době. Ta je však neefektivní, a v důsledku toho téměř nevyužívaná.

Jelikož některé státy měly svou národní úpravu, připravila Evropská komise Doporučení Komise ze dne 11. června 2013 o společných zásadách pro prostředky kolektivní právní ochrany, týkající se zdržení se jednání a náhrady škody v členských státech v souvislosti s porušením práv přiznaných právem Unie.¹²⁸ To mělo v podstatě všeobecnou působnost a mělo za cíl zavést

¹²⁷ Ibid, s. 136.

¹²⁸ NĚMEC, Robert. Bezplatná právní pomoc a hromadné žaloby. *Bulletin advokacie: stavovský časopis české advokacie*. Praha: [Ústředí české advokacie], 1971-, 2018(7-8), 4.

system kolektivního uplatňování nároků ve všech členských státech, ovšem při respektování tradic jednotlivých právních řádů.¹²⁹ Obsahovalo také mnoho opatření proti zneužívání hromadných žalob.

Návrh směrnice o zástupných žalobách na ochranu kolektivních zájmů spotřebitelů (NSZŽ), který je součástí tzv. „*New Deal for Consumers*“, je nejnovějším legislativním počinem EU. Ten je částí odborné veřejnosti kritizován pro příklon k americkému modelu hromadné žaloby a odklon od Doporučení.¹³⁰

Nadto byly již také podniknuty kroky k unifikaci některých procesních institutů – nařízením Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 1896/2006 ze dne 12. prosince 2006 byl zaveden evropský platební rozkaz („**EUPR**“) a nařízením Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 861/2007 ze dne 11. července 2007 bylo zavedeno řízení o drobných nárocích („**EŘDN**“). Krok zavedení určité formy hromadných žalob napříč EU by do tohoto schématu zapadal, jelikož i tyto procesní instituty byly zakotveny, aby zlepšily vymahatelnost spotřebitelského práva v rámci vnitřního trhu.

¹²⁹ HAMUĚÁKOVÁ, Klára a Jana PETROV KŘIVÁČKOVÁ. Kolektivní ochrana práv v nově navrhované úpravě.

Bulletin advokacie: stavovský časopis české advokacie. Praha: [Ústředí české advokacie], 1971-, **2018**(12), 18.

¹³⁰ NĚMEC, Robert. Op. cit. sub. 109.

7. Hodnocení de lege ferenda

7.1. První alternativa – (víceméně) jednotný režim v rámci EU

Jako nejvhodnější řešení se jeví vyčkat na Evropskou úpravu a přispět k její přípravě tak, aby byla co možná nejlepší. Momentálně největším problémem Evropské úpravy je, že bude zřejmě přijata ve formě směrnice. Takové řešení se však jeví jako velmi nešťastné. Pokud si přejeme fungující vnitřní trh, na kterém nakupují spotřebitelé z „cizích“ členských států, je třeba jim co nejvíce zjednodušovat podmínky fungování, včetně uplatňování jejich nároků vůči podnikatelům z jiných členských států. Pokud by bylo jen trochu možné smířit rozdíly procesních úprav členských států, bylo by výrazně vhodnější přijmout tuto úpravu formou nařízení.

U běžného spotřebitele nelze očekávat, že se bude pro účel uplatnění (*sic!*) bagatelního nároku seznamovat s režimy hromadných žalob 27 členských států. Podnikatel by však z jednotného režimu také těžil snížením transakčních nákladů. Minimálně by bylo vhodné řešit unifikovanou úpravou otázku konfliktu pravomocí (zejména pozitivního, ale i negativního) a informování spotřebitelů či jednotného rejstříku hromadných žalob. Nizozemská, a dle posledního návrhu také česká úprava, řeší pravomoc a účinky rozhodnutí vůči spotřebitelům, kteří v zemi žaloby nemají domicil, pomocí opt-in.

Nicméně i tak existuje mnoho problémů. V Nizozemí je například jedním ze způsobů informování o podání hromadné žaloby zveřejnění v hromadných sdělovacích prostředcích. V takovém případě se však ke spotřebiteli z jiného členského státu informace zcela jistě nedostane. Proto je otázka informování spotřebitelů a jednotného rejstříku hromadných žalob tolik důležitá.

V kolektivním uplatňování bagatelních nároků v rámci vnitřního trhu je také velký nevyužitý potenciál v oblasti řešení sporů online (v angličtině *online dispute resolution*, ODR). V dnešní době je velký zájem o e-government a Evropská unie ani soudní řízení by neměly zůstat pozadu. Možnost uplatnění nároku online je také efektivní cestou v boji proti racionální apatii. Pro většinu (zejména mladších) občanů je vyřizování jejich záležitostí po internetu mnohonásobně příjemnější než tradiční alternativy. Byla by také značně usnadněna celá administrace sporu, která v případě kolektivního uplatňování nároků činí jeden z největších problémů těchto řízení.

Je otázka, jak by probíhalo ověření totožnosti. Česká datová schránka by zcela jistě nebyla uznávána. Kvalifikovaný elektronický podpis by měl fungovat, jelikož jsou elektronické podpisy sice upraveny v tuzemském zákoně č. 297/2016 Sb., o službách vytvářejících důvěru pro elektronické transakce, ale jsou primárně založeny na evropském rámci v nařízení Evropského Parlamentu a Rady (EU) č. 910/2014 ze dne 23. července 2014 o elektronické identifikaci a službách vytvářejících důvěru pro elektronické transakce na vnitřním trhu (eIDAS).

7.2. Druhá alternativa – důsledná aplikace doktríny kvaziprecedentu

Jak bylo uvedeno výše, doktrína kvaziprecedentu a z ní vyplývající požadavek na konzistentnost soudního rozhodování se v českém právu uplatňují i v současnosti. Její důsledná aplikace by umožňovala využití vzorové žaloby, jelikož by spotřebitelé v případě jejího úspěchu v navazujících žalobách mohli rovněž očekávat úspěch.

Dokonce i MS ve věcném záměru kritizuje nekonzistentnost soudních rozhodnutí a uvádí ji jako jeden z důvodů pro přijetí hromadných žalob. Mezi prameny nekonzistentnosti patří nemožnost odvolání v bagatelních věcech a dovolání ve věcech, kde je předmět řízení nižší než 50 000 Kč.¹³¹ S tímto tvrzením autor do jisté míry souhlasí.

Ovšem zásadním nedostatkem české justice, který k nekonzistentnosti přispívá zřejmě nejvíce, je nedostatečné zveřejňování rozhodnutí soudů nižších stupňů (či spíše jejich nezveřejňování). Pokud by mohli účastníci odkazovat na dřívější rozhodnutí v obdobných věcech, soud by se s nimi musel vypořádat (i kdyby právní názor v nich obsažený pro nesprávnost odmítl) a konzistentnost by se tak musela zvýšit.

Bylo by třeba zapracovat na důsledném zveřejňování všech rozhodnutí soudů (tj. i soudů obvodních a okresních) v uživatelsky přívětivé databázi, která by fungovala podobně jako databáze judikatury v právních informačních systémech jako Codexis, ASPI nebo Beck-online.

¹³¹ MINISTERSTVO SPRÁVEDLNOSTI, ODBOR LEGISLATIVNÍ. Op. cit. sub. 26, s. 32.

V „deklaratorní“ vzorové žalobě by mělo být rozhodnuto o základu nároku, tj. zda bylo jednání protiprávní a zda jsou splněny podmínky pro náhradu škody na základě smluvní či mimosmluvní odpovědnosti. Na to je náš civilní proces v podstatě připraven, a rozhodně by se tedy nejednalo o tak rušivý element jako hromadná žaloba. Ustanovení § 152 odst. 2 OSŘ již nyní umožňuje vydávání tzv. mezitímních rozsudků (viz např. rozsudek Nejvyššího soudu České republiky ze dne 4.6.2002, sp. zn. 21 Cdo 1735/2001).

Ty jsou sice nyní využívány opravdu jako mezitímní (tj. předcházející meritornímu rozsudku) v žalobě na plnění, kdy je rozhodováno o základu nároku, nicméně v praxi by zřejmě nepředstavovalo problém oprávnit zákonem spolky, které nyní mohou podávat negatorní žaloby, k podání „deklaratorních“ žalob. Nicméně by v takovém případě bylo třeba upravit další podmínky, které musí spolek splňovat, jelikož dle současné úpravy by hrozilo vysoké riziko zneužití.

Podnikateli například nic nebrání, aby účelově vytvořil spolek, který bude mít ve stanovách cíl ochrany spotřebitelů, stačí mu tři osoby. Případně může převzít kontrolu nad jiným spolkem. Neaktivní spolky figurují i v evropském seznamu. Pak by teoreticky mohl prostřednictvím tohoto spolku zažalovat sám sebe a úmyslně spor prohrát. Po nabytí právní moci takového rozhodnutí by tím vytvořil vůči všem dotčeným spotřebitelům překážku věci rozhodnuté (*res iudicata*), a ti by se již nemohli domoci svých práv.

Jako hlavní nedostatky tohoto řešení se jeví nemožnost formálního zapojení ostatních osob do vzorového řízení a možnost zahájení několika řízení zhruba ve stejnou dobu, která vyústí v několik konkurujících rozsudků, které si odporují.

Principy, na kterých stojí vzorová žaloba je však možné kombinovat i s dalšími řešeními. Jako ideální se jeví kombinace s hromadnou žalobou v režimu opt-in. Pak bude možná účast osob, které jsou jednáním žalovaného dotčeny a přejí si aktivně ovlivňovat vedení řízení a zároveň nebude v řízení třeba zdlouhavě řešit výši nároků. Opt-in zpravidla nezakládá překážku věci zahájené, která by bránila zahajování paralelních řízení. Tudíž by bylo vhodné zároveň upravit, že pro řešení sporů v obdobné věci zahájené po vynesení a publikaci pravomocného rozsudku v řízení o hromadné žalobě je východiskem tento rozsudek, nikoli případné rozsudky, které byly vyneseny v rámci paralelních individuálních řízení.

7.3. Třetí alternativa – kumulace procesního zastoupení či společenství účastníků

Třetí alternativou režimu připravovaného zákona o hromadné žalobě je využití kumulace procesního zastoupení pomocí plných mocí (u kumulace prostřednictvím postupování nároků již dle názoru autora nelze hovořit o kolektivním uplatňování nároků).¹³² Při kumulaci plných mocí v rukou jednoho advokáta by spočívala odpovědnost za řádné zastupování každého jednoho klienta v rámci procesního společenství v rukou advokáta. Lze předpokládat, že by ve většině případů dokázal advokát koordinovat postup klientů tak, aby bylo možné v řízení pokračovat.

V případě, že se účastníci nedohodnou na společném zástupci, i dnes mohou utvořit aktivní či pasivní společenství účastníků. Nicméně v takovém případě se objevují administrativní složitosti, zejména v případě, pokud je na jedné straně více než 3 nebo 5 účastníků. Bylo by vhodné přijmout procesní pravidla, která by představovala pro soudce návod, jak v takovýchto situacích postupovat. Nyní jsou soudci v podstatě nuceni improvizovat, což je neúměrně zatěžující, a je tím ohroženo právo účastníků na spravedlivý proces.

Bylo by dokonce možné zavést pro rozhodování společenství a jednání za něj podobná pravidla jako pro jednání za skupinu v rámci řízení o hromadné žalobě. Tato složitá situace by tak získala jednoznačný rámec a bylo by možné ulehčit práci soudcům, kteří taková řízení vedou.

7.4. Úvaha *de lege ferenda* ve vztahu k NZHŘ

Nešťastným dílčím řešením v NZHŘ se věnuje práce v kapitole 5. Návrh paragrafového znění zákona o hromadném řízení. Nicméně jako koncepční nedostatek lze vnímat, že návrh vůbec neobsahuje metodiku, pomocí které má soud posuzovat nároky.

¹³² Polemizovat však lze v případě postoupení, které je účelové pro vedení sporu. Takové postoupení lze konstruovat například tak, že postupitel postoupí a je zavedena povinnost postupníka vyplatit poměrnou část přisouzené částky (zpravidla po odečtení určité částky jako odměny za zastupování) zpět postupiteli. V podstatě se jedná o alternativní způsob zastupování (více viz kapitola 3.2 Kumulace nároků či plných mocí a další způsoby výslovně neupravené zákonem), který procesní úprava OSŘ nezná. Proto lze pochybovat o jejich použitelnosti a souladu s právem.

V případě přijetí zákona o hromadném řízení by bylo vhodné do něj zakomponovat alespoň základní metodiku, že po vydání usnesení o přípustnosti soud určí základ nároku od žalobce či (v případě, že je žalobcem nezisková osoba) žalobcem určeného zúčastněného člena skupiny. Nicméně by měl být návrh pro tento zásadní a koncepční nedostatek spíše *en bloc* přepracován. Vady tohoto typu není vhodné odstraňovat narychlo v rámci legislativního procesu. Je třeba je podrobit širší diskusi odborné veřejnosti.

O základu nároku by soud měl vydat mezitímní rozsudek nebo obdobné rozhodnutí. Následně by se teprve měl soud podrobněji zabývat jednotlivými nároky členů skupiny. Nelze očekávat, že se jimi bude zabývat již při rozhodování o přípustnosti, a to zejména s ohledem na velice krátkou lhůtu 6 měsíců. V této fázi se pravděpodobně ustálí praxe, že bude splnění typičnosti nároku žalobce posuzováno za pomoci náhodně vybraného vzorku zúčastněných členů skupiny. To však nepostačí pro účely finálního rozhodnutí. Soud by za tím účelem měl alespoň zevrubně posoudit, zda jednotliví zúčastnění členové skupiny splňují podmínky členství, a případně je ze skupiny vyloučit a odkázat do individuálního řízení, a dále přezkoumat výši jejich nároků.

Bylo by sice možné namítnout, že NZHŘ obsahuje v § 60 nástroj, jakým lze zúčastněného člena skupiny, který nespĺňuje podmínky pro členství, vyloučit. Nelze však připustit, aby musel žalobce napadat členství každého jednotlivého člena. Navíc i NZHŘ v § 100 počítá s tím, že některým zúčastněným členům nemusí být jejich právo přiznáno, není-li v řízení jeho existence prokázána. Důvodová zpráva k tomu uvádí, že je třeba rozlišovat procesní a hmotněprávní členství ve skupině.¹³³

¹³³ MINISTERSTVO SPRAVEDLNOSTI, ODBOR LEGISLATIVNÍ. Op. cit. sub. 43, s. 201.

Závěr

Jak bylo uvedeno výše, vláda se svým návrhem zákona pokračuje v legislativním procesu, a v blízké době má návrh projednávat Poslanecká sněmovna. To se jeví jako překvapivé, vzhledem k ekonomické krizi, kterou vyvolala pandemie viru SARS-CoV-2 a onemocnění Covid-19, a škodám způsobeným souvisejícími mimořádnými opatřeními. Vláda tedy naopak měla posečkat a návrh vzít zpět. Jen těžko si lze představit méně vhodnou dobu k potenciálnímu přijetí zákona, který podnikatelé vnímali jako vysoce nebezpečný i v době konjunktury.

Hromadné žaloby mohou být v teoretické rovině dobrým nástrojem, ale zpravidla s sebou (obzvláště při jejich zavádění) přinášejí značné problémy. Pro případné přijetí zákona o hromadném řízení by bylo proto vhodné hledat širokou politickou shodu, nikoli zákon tlačit tzv. „na sílu“. Dalším důvodem je, že procesní úprava by měla být (pokud možno) co nejvíce stabilní a neměla by se vždy po volbách do Poslanecké sněmovny zásadně měnit.

Jinak je však pozitivní, že vláda vyslyšela některé nejzávažnější a nejvíce opakované připomínky ke svým dřívějším návrhům, i když kontroverzní odhlašovací řízení přetrvává i v aktuálním návrhu. Jeho přijetí se jeví jako nevhodné, jelikož s sebou přináší mnoho negativ a potenciálních problémů, které převažují nad jeho možnými přínosy vyzdvihovanými Ministerstvem spravedlnosti.

Jeho hlavním problémem je, že umožňuje vznik situací, v nichž nebudou všichni členové skupiny ke dni rozsudku jednoznačně identifikováni, a nadhodnocení rozsahu skupiny. To vede k nadhodnocení částky, kterou je neúspěšný žalovaný povinen složit do soudní úschovy. V případě, že není tato částka celá vyzvednuta, propadá nevyzvednutá část státu. V tomto případě lze v hovořit o sofistikovaně skryté pokutě za jednání, které ani nemusí být přestupkem. Je také možné, že by další problémy vypluly na povrch až v rámci aplikační praxe, jelikož se pro náš právní řád jedná o zcela cizorodý prvek.

Nicméně, i pro přihlašovací řízení existují méně zatěžující alternativy, na kterých by mohla být širší shoda, usnadňovaly by uplatňování spotřebitelských nároků, ulehčovaly soudům a řešily problém „*racionální apatie*“ spotřebitelů. V kapitole 4. Věcný záměr zákona o hromadných žalobách je nastíněna reforma řešení spotřebitelských sporů Českou obchodní inspekcí. Kdyby se toto „řízení“ podobalo více řízení před Finančním arbitrem

a spotřebitelé byli o této možnosti řádně informováni, zřejmě by využitelnost této metody alternativního řešení sporů raketově stoupla.

V kapitole 7. Hodnocení *de lege ferenda* jsou pak rozpracovány další tři alternativy. V rámci první alternativy by se mohli legislativci z Ministerstva spravedlnosti více zapojit do evropského legislativního procesu, z něhož by měla v ideálním případě vzejít (víceméně) jednotná úprava hromadného řízení v EU. Jednotnost by byla vhodná zejména s ohledem na právní jistotu spotřebitelů, ale i transakční náklady podnikatelů. Bylo by to ekonomičtější i praktičtější. Vzhledem k tomu, že je na evropské úrovni projednáván NSZŽ, který však zatím není finálním legislativním počinem, nedává nyní smysl přijmout národní úpravu, a po krátké době ji možná zásadně měnit, protože nebude v souladu s evropským právem.

Druhou alternativou je důsledná aplikace doktríny kvaziprecedentu, což by zvýšilo právní jistotu účastníků řízení a umožnilo "deklaratorní" vzorové žaloby, v nichž by soud rozhodoval o základu nároku. Jako třetí možnost se nabízí novelizace úpravy kumulace procesního zastoupení či procesního společenství účastníků. Současná nedostačující úprava neúměrně zatěžuje soudy a pro účastníky neposkytuje řádné záruky spravedlivého procesu.

V případě, že se zákonodárce přikloní namísto alternativ k Ministerstvem navrhované úpravě hromadného řízení, měly by v rámci legislativního procesu být zcela vyjasněny otázky, které návrh vyvolává (viz kapitola 5. Návrh paragrafového znění zákona o hromadném řízení). Bylo by rovněž vhodné přijmout alespoň základní metodiku řízení (viz kapitola 7.4. Úvaha *de lege ferenda* ve vztahu k NZHŘ), podle které by soud nejdříve rozhodoval o základu nároku, a až poté se blíže zabýval individuálními nároky členů skupiny.

I když by zřejmě některé problémy bylo možné následně řešit soudním výkladem, byl by tím zcela popřen deklarovaný primární účel hromadného řízení – ulehčení přetíženým soudům. Pokud nebude úprava hromadného řízení dostatečně dobře promyšlena, může mít v praxi zcela opačný účinek.

Přílohy

Rok	Pravomocně skončených řízení	Počet pravomocně skončených řízení podle počtu měsíců ode dne podání žaloby do právní moci					
		1 až 2	2 až 3	3 až 4	6 až 12	12 až 24	více než 24
2013	1	0	0	0	0	1	0
2014	5	0	0	1	0	2	1
2015	2	0	1	0	1	0	0
2016	18	8	5	0	2	0	3

Tabulka 1 - Statistika shromažďovaná MS k reprezentativním žalobám dle § 25 odst. 2 ZOS.

SOUD	POČET ŘÍZENÍ DLE § 25/2 ZOS A § 2989 OZ	KONCENTRACE PM VÍCE NEŽ TŘÍ ÚČASTNÍKŮ	KONCENTRACE ZASTOUPENÍ VÍCE NEŽ TŘÍ ÚČASTNÍKŮ JINÝM ZPŮSOBEM
OS v Ostravě	0	0	0
OS Praha 4	0	0	0
OS v ÚnL	0	1	0
OS Praha 9	0	-	-
OS v HK	1	1	0
MSP	-	14+	-
OS Praha 5	0	0	0
OS Praha 8	0	0	1
OS Praha 2	1	2015-1 2016-1 2017-2 2018-2 2019-0	0
OS Praha 1	0	-	-
OS Praha 6	0	-	-

Tabulka 2 - Tabulka s přehledem dat získaných na základě žádostí o informace

(všechny údaje jsou uvedeny počínaje rokem 2015 do roku 2019)

Seznam použitých zkratek

AT	Vyhláška č. 177/1996 Sb., vyhláška Ministerstva spravedlnosti o odměnách advokátů a náhradách advokátů za poskytování právních služeb (advokátní tarif)
BW	Burgerlijk Wetboek (Nizozemský občanský zákoník)
Doporučení	Doporučení Komise č. 2013/396/EU ze dne 11. června 2013 o společných zásadách pro prostředky kolektivní právní ochrany týkající se zdržení se jednání a náhrady škody v členských státech v souvislosti s porušením práv přiznaných právem Unie
eIDAS	Nářízení Evropského Parlamentu a Rady (EU) č. 910/2014 ze dne 23. července 2014 o elektronické identifikaci a službách vytvářejících důvěru pro elektronické transakce na vnitřním trhu (eIDAS)
ĚRDN	Nářízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 861/2007 ze dne 11. července 2007
EUPR	Nářízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 1896/2006 ze dne 12. prosince 2006
FRCP	Federal Rules of Civil Procedure
GDPR	Nářízení Evropského parlamentu a Rady (EU) č. 2016/679 ze dne 27. dubna 2016 o ochraně fyzických osob v souvislosti se zpracováním osobních údajů a o volném pohybu těchto údajů a o zrušení směrnice 95/46/ES (obecné nařízení o ochraně osobních údajů)
NSZŽ	Návrh směrnice Evropského parlamentu a Rady o zástupných žalobách na ochranu kolektivních zájmů spotřebitelů a o zrušení směrnice 2009/22/ES – číslo dokumentu COM/2018/184 final - 2018/0089 (COD)
NZHŘ	Návrh zákona o hromadném řízení ve znění sněmovního tisku 775/0 ze dne 6. 3. 2020
OSŘ	Zák. č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád
WAMCA	Wet Afwikkeling Massaschade in Collectieve Actie (Nizozemský zákon o kolektivním vymáhání hromadné škody)
WCAM	Wet Collectieve Afwikkeling Massaschade (Nizozemský zákon o kolektivním vyrovnání hromadné škody)
ZOS	Zák. č. 634/1992 Sb., o ochraně spotřebitele

Seznam použitých zdrojů

Seznam použité literatury

1. BALARIN, Jan. *Kolektivní ochrana práv v civilním soudním řízení*. 2011. Praha: Eva Rozkotová, 2011, s. 124. ISBN 978-80-87488-03-4.
2. BALARIN, Jan a Anežka JANOUŠKOVÁ. K fenoménu hromadné žaloby. *Právní rozhledy: časopis pro všechna právní odvětví*. Praha: C. H. Beck, 1993-, **2019**(13-14), 489–496. ISSN 1210-6410.
3. BALARIN, Jan a TICHÝ, Luboš. Kolektivní ochrana procesních práv v ČR: Sen či skutečnost? *Bulletin advokacie: stavovský časopis české advokacie*. Praha: [Ústředí české advokacie], 1971-, **2013**(3), 17–25. ISSN 1210-6348.
4. BĚLOHLÁVEK, Alexander J. Účast na řízeních o hromadných žalobách v zahraničí a uznání a výkon rozsudků v těchto věcech v jiných zemích. *Právní rozhledy: časopis pro všechna právní odvětví*. Praha: C. H. Beck, 1993-, **2016**(13-14), 467–474. ISSN 1210-6410.
5. CURRY, Gregg H. Conflicts of Interest Problems for Lawyers Representing a Class in a Class Action Lawsuit, *Journal of the Legal Profession*. Alabama: The University of Alabama School of Law, 1976-, **2000**(24), 397.
6. ELISCHER, David. Hromadné žaloby mezi Českem a Evropou. *Právní rádce*. Praha: Economia, 2001-, **2019**(5), 54–56. ISSN 1210-4817.
7. HAMULÁKOVÁ, Klára a Jana PETROV KŘIVÁČKOVÁ. Kolektivní ochrana práv v nově navrhované úpravě. *Bulletin advokacie: stavovský časopis české advokacie*. Praha: [Ústředí české advokacie], 1971-, **2018**(12), 17–22. ISSN 1210-6348.
8. HROMADA, Miroslav. § 135. In: SVOBODA, Karel, a kol. *Občanský soudní řád. Komentář*. 2. vydání. Praha: Nakladatelství C. H. Beck, 2017, s. 566. ISBN 9788074006739.
9. JANOUŠKOVÁ, Anežka. Návrh zákona o hromadných žalobách. *Soudce: časopis Soudcovské unie České republiky*. Praha: Soudcovská unie České republiky, 1996-, **2019**(1), 14–22. ISSN 1211-5347.
10. KŘIVÁČKOVÁ, Jana, HAMULÁKOVÁ, Klára. Perspektivy alternativního řešení kolektivních sporů v ČR ve světle Doporučení Komise 2013/396/EU. *Právní rozhledy: časopis pro všechna právní odvětví*. Praha: C. H. Beck, 1993-, **2015**(13–14), 502–508. ISSN 1210-6410.

11. LIPSTEIN, D. K. The Doctrine of Precedent in Continental Law with Special Reference to French and German Law. *Journal of Comparative Legislation and International Law*. Londýn: Society of Comparative Legislation, 1896-, **1946**(3-4), 34.
12. MIŠŮR, Peter. Evropská komise doporučila členským státům zavést nástroje kolektivní právní ochrany. *Obchodněprávní revue*. Praha: C. H. Beck, 2009-, **2013**(10), 292–296. ISSN 1803-6554.
13. MIŠŮR, Peter. Komise předložila legislativní návrhy nové politiky pro spotřebitele. *Obchodněprávní revue*. Praha: C. H. Beck, 2009-, **2018**(6), 182–192. ISSN 1803-6554.
14. NĚMEC, Robert. Bezplatná právní pomoc a hromadné žaloby. *Bulletin advokacie: stavovský časopis české advokacie*. Praha: [Ústředí české advokacie], 1971-, **2018**(7-8), 4. ISSN 1210-6348.
15. NĚMEC, Robert. Potenciální konflikt mezi oprávněnými zájmy klientů a zájmy advokáta u hromadných žalob. *Bulletin advokacie: stavovský časopis české advokacie*. Praha: [Ústředí české advokacie], 1971-, **2002**(3), 15-20. ISSN 1210-6348.
16. *Report on Class Action Fairness Act of 2005*, S. Rep. No. 109-14, at 37 (2005), reprinted in 2005 U.S.C.C.A.N. 3, 36, available at 2005 WL 627977 [přeloženo]
17. SEDLÁČEK, Dušan, RAJDOVÁ, Denisa. Návrh směrnice o zástupných žalobách na ochranu kolektivních zájmů spotřebitelů aneb hromadné žaloby na evropský způsob. *EU Legal News*. Praha: Havel & Partners, **2019**(1), 11–12.
18. SIMON, Rita. Kolektivní nástroje pro řešení rozsáhlých a systémových problémů – nová forma reprezentativní žaloby? *Právní rozhledy: časopis pro všechna právní odvětví*. Praha: C. H. Beck, 1993-, **2019**(7), 254-258. ISSN 1210-6410.
19. SMOLÍK, Petr. Hromadné žaloby – současnost a výhledy české právní úpravy. *Právní fórum*. 2005-2012, **2006**(11), 395-403. ISSN 1214-7966.
20. SWALLOW, Richard (ed.). *The Class Actions Law Review*. Londýn: Law Business Research Ltd., 2017. ISBN 978-1-910813-39-3.
21. SYLLA, Michal. Hromadné vymáhání práva v Evropské unii? *Právní rozhledy: časopis pro všechna právní odvětví*. Praha: C. H. Beck, 1993-, **2011**(9), 329–330. ISSN 1210-6410.
22. ŠÍNOVÁ, Renáta. Zpráva z VI. zasedání odborného kolegia pro občanské právo při Ústavu státu a práva AV ČR k tématu tzv. hromadných žalob. *Právník: časopis věnovaný vědě právní i státní*. Praha: Právnícká jednota, 1862-, **2019**(2), 229–231. ISSN 0231-6625.

23. ŠVEŘEPOVÁ, Kateřina a DĚDINA, Matěj. Symposium k hromadným žalobám: postřehy odborníků a rizika kolektivního procesu. *Soudce: časopis Soudcovské unie České republiky*. Praha: Soudcovská unie České republiky, 1996-, **2019(3)**, 11–15. ISSN 1211-5347.
24. ŠVEŘEPOVÁ, Kateřina. Fenomén hromadné žaloby jako projev proměny vnímání role práva v moderní společnosti. *Bulletin advokacie: stavovský časopis české advokacie*. Praha: [Ústředí české advokacie], 1971-, **2019(4)**, 18–24. ISSN 1210-6348.
25. ŠVEŘEPOVÁ, Kateřina. Hromadná žaloba: dobrý sluha, zlý pán. *Právní rádce. Praha: Economia*, 2001-, **2019(2)**, 42–43. ISSN 1210-4817.
26. ŠVEŘEPOVÁ, Kateřina. Přispěje hromadná žaloba k odbřemenění soudů a zefektivnění soudního řízení? *Soudce: časopis Soudcovské unie České republiky*. Praha: Soudcovská unie České republiky, 1996-, **2019(6)**, 15–19. ISSN 1211-5347.
27. VANLEENHOVE, Cedric. The Concept of Punitive Damages in American Law. *Punitive Damages in Private International Law: Lessons for the European Union*. Cambridge: Intersentia, 2016, s. 9-44. ISBN 9781780684161.
28. TICHÝ, Luboš. Procesní ochrana kolektivních zájmů – přehled řešení. TICHÝ, Luboš, ed. *Procesní ochrana kolektivních zájmů: Problematika hromadných žalob se zřetelem k českému právu. Acta Universitatis Carolinae Iuridica*. Praha: Karolinum, 1954-, **2005(4)**, 35–64. ISSN 0323-0619.
29. TZANKOVA, Ianika. Everything You Wanted to Know About Dutch Foundations But Never Dared to Ask: a Check List for Investors (1. část). *Zeitschrift für Verbraucherrecht (VbR)*. Vídeň: Manz Verlag Wien, 2013-, **2015(106)**, 149. ISSN 2308-5576.
30. TZANKOVA, Ianika. Everything You Wanted to Know About Dutch Foundations But Never Dared to Ask: a Check List for Investors (2. část). *Zeitschrift für Verbraucherrecht (VbR)*. Vídeň: Manz Verlag Wien, 2013-, **2015(122)**, 178. ISSN 2308-5576.
31. VAN BOOM, Willem a Charlotte PAVILLON. The Netherlands takes collective redress to a next level: an introduction to the Collective Redress of Mass Damages Act 2019. *Zeitschrift für Verbraucherrecht (VbR)*. Vídeň: Manz Verlag Wien, 2013-, **2019(04)**, 133–137. ISSN 2308-5576.
32. VAN BOOM, Willem a Tomas ARONS. Beyond Tulips and Cheese: Exporting Mass Security Claim Settlements from the Netherlands. *European Business Law Review*. Alphen aan den Rijn: Kluwer Law International, 1990-, **2010(6)**, 857–883. ISSN 0959-6941.

33. WINTEROVÁ, Alena. Hromadné žaloby (procesualistický pohled). *Bulletin advokacie: stavovský časopis české advokacie*. Praha: [Ústředí české advokacie], 1971-, **2008**(10), s. 21. ISSN 1210-6348.
34. WINTEROVÁ, Alena. *Civilní právo procesní*. 8. vydání. Praha: Leges, 2015, s. 210-212. Student (Leges). ISBN 978-80-7502-076-5.
35. WINTEROVÁ, Alena a Petr SMOLÍK. Hromadné žaloby. PAUKNEROVÁ, Monika a Michal TOMÁŠEK. *Nové jevy v právu na počátku 21. století*. Praha: Karolinum, 2009, s. 353-374. ISBN 978-80-246-1687-2.
36. ZIMA, Petr. K tzv. hromadným žalobám. *Právní rozhledy: časopis pro všechna právní odvětví*. Praha: C. H. Beck, 1993-, **2003**(4), 178–182. ISSN 1210-6410.
37. ZIMA, Petr. Hromadné žaloby. *Právní rozhledy: časopis pro všechna právní odvětví*. Praha: C. H. Beck, 1993-, **2018**(5), 153–160. ISSN 1210-6410.
38. ZOULÍK, František. Problematika hromadných žalob se zřetelem k českému právu. TICHÝ, Luboš, ed. *Procesní ochrana kolektivních zájmů: Problematika hromadných žalob se zřetelem k českému právu*. *Acta Universitatis Carolinae Iuridica*. Praha: Karolinum, 1954-, **2005**(4), 11–19. ISSN 0323-0619.
39. ŽIVĚLOVÁ, A. Je čas na změnu v oblasti kolektivní ochrany práv v České republice? *Právní rozhledy: časopis pro všechna právní odvětví*. Praha: C. H. Beck, 1993-, **2016**(15-16), 559. ISSN 1210-6410.

Seznam použitých internetových zdrojů

1. *Arbitration Study: Report to Congress 2015* [přeloženo]. Consumer Fin. Protection Bureau [online], 2015 [cit. 2020-05-13]. Dostupné z: https://files.consumerfinance.gov/f/201503_cfpb_arbitration-study-report-to-congress-2015.pdf
2. *CONTINGENCY FEES AS AN INCENTIVE TO EXCESSIVE LITIGATION* [přeloženo]. International Bar Association [online]. London: *International Bar Association*, 2016 [cit. 2019-11-04]. Dostupné z: <https://www.ibanet.org/Document/Default.aspx?DocumentUId=ABB6CB12-F091-4F25-818E-4EB48A4DAAC5>
3. *Gulf Spill Is the Largest of Its Kind, Scientists Say* [přeloženo]. New York Times [online]. New York: The New York Times Company, 2010, 2. 8. 2010 [cit. 2020-06-14]. Dostupné z: <https://www.nytimes.com/2010/08/03/us/03spill.html>
4. HENSLER, Deborah R. a kol, *Class Action Dilemmas: Pursuing Public Goals for Private Gain (Executive Summary)* [přeloženo] [online]. 1999 [cit. 2020-05-13]. Dostupné z: http://www.rand.org/content/dam/rand/pubs/monograph_reports/2005/MR969.1.pdf.

5. HOKR, Tomáš a Tomáš MUNZAR. *O hromadných žalobách: Proč (ne)chtít zavést hromadné žaloby (I. díl série)*. EPRAVO [online]. Praha: epravo.cz, 2020, 30. 04. 2020 [cit. 2020-06-14]. Dostupné z: <https://www.epravo.cz/top/clanky/o-hromadnych-zalobach-proc-nechtit-zavest-hromadne-zaloby-i-dil-serie-111069.html?mail>
6. HOLÝ, Jan. *Soud smetl další žalobu v kauze Dieselgate. Odškodnění chtěla Česká pošta* [online]. 9. 10. 2019 [cit. 2020-03-05]. Dostupné z: <https://www.novinky.cz/ekonomika/clanek/soud-smetl-dalsi-zalobu-v-kauze-dieselgate-odskodneni-chtela-ceska-posta-40299194>.
7. *KARETNÍ POPLATKY* [online]. [cit. 2020-02-21]. Dostupné z: <https://www.litfin.cz/karetni-poplatky>
8. Lawyers have a duty to disclose adverse legal authority even if it hurts their case [přeloženo]. In: *ABA Journal* [online]. Chicago: American Bar Association, 2019, 1. 6. 2019 [cit. 2019-11-04]. Dostupné z: <http://www.abajournal.com/magazine/article/duty-to-disclose-adverse-legal-authority>
9. MACIEJEWSKI, Mariusz. *Overview of existing collective redress schemes in EU Member States* [přeloženo]. Brusel: Evropský parlament [online], 2011. Dostupné z: <http://www.europarl.europa.eu/activities/committees/studies.do?language=EN>.
10. *Obchodníci žalují MasterCard a VISA*. EPRAVO [online]. [cit. 2020-02-21]. Dostupné z: <https://www.epravo.cz/top/aktualne/obchodnici-zaluji-mastercard-a-visa-110662.html>
11. SCHULMAN, Adam, *Subway Footlong Sandwich Settlement Now on Appeal* [přeloženo], Competitive Enter. Inst. [online], 30. 3. 2016 [cit. 2020-04-05]. Dostupné z: <https://cei.org/blog/subway-footlong-sandwich-settlement-nowappeal>.
12. *Soud zamítl první žalobu na Volkswagen* [online]. 21. 10. 2019 [cit. 2020-03-05]. Dostupné z: <https://mojejustice.cz/soud-zamitl-prvni-zalobu-na-volkswagen/>
13. *STANOVISKO CCBE K NÁVRHU SMĚRNICE O ZÁSTUPNÝCH ŽALOBÁCH NA OCHRANU KOLEKTIVNÍCH ZÁJMŮ SPOTŘEBITELŮ DOPLNĚNÉ KOMENTÁŘEM ČAK*. Bulletin advokacie [online]. Praha: Česká advokátní komora v Praze, 2018, 22. 10. 2018 [cit. 2020-06-14]. Dostupné z: <http://www.bulletin-advokacie.cz/stanovisko-ccbe-k-navrhu>
14. *The 2018 Carlton Fields Class Action Survey. Best Practices in Reducing Cost and Managing Risk in Class Action Litigation* [přeloženo]. 2018 [online] Dostupné z: <https://classactionsurvey.com/pdf/2018-class-action-survey.pdf>
15. *Výzva pro společnost Unicampus (IČ 22765921) k převzetí zásilky*. Dostupné z: <https://www.mpo.cz/cz/rozcestnik/uredni-deska/ostatni/vyzva-pro-spolecnost-unicampu-s-ic-22765921-k-prevzeti-zasilky--250150/> [cit. 2019-11-09]

Seznam použitých právních předpisů

1. Allgemeines bürgerliches Gesetzbuch (Rakouský občanský zákoník)
2. Burgerlijk Wetboek (Nizozemský občanský zákoník)
3. Federal Rules of Civil Procedure, znění účinné ke dni 1. 12. 2018
4. Nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 1896/2006 ze dne 12. prosince 2006
5. Nařízení Evropského parlamentu a Rady (ES) č. 861/2007 ze dne 11. července 2007
6. Nařízení Evropského parlamentu a Rady (EU) č. 2016/679 ze dne 27. dubna 2016 o ochraně fyzických osob v souvislosti se zpracováním osobních údajů a o volném pohybu těchto údajů a o zrušení směrnice 95/46/ES (obecné nařízení o ochraně osobních údajů)
7. Nařízení Evropského Parlamentu a Rady (EU) č. 910/2014 ze dne 23. července 2014 o elektronické identifikaci a službách vytvářejících důvěru pro elektronické transakce na vnitřním trhu (eIDAS)
8. Vyhláška č. 177/1996 Sb., vyhláška Ministerstva spravedlnosti o odměnách advokátů a náhradách advokátů za poskytování právních služeb (advokátní tarif)
9. Wet Afwikkeling Massaschade in Collectieve Actie (Nizozemský zákon o kolektivním vymáhání hromadné škody)
10. Wet Collectieve Afwikkeling Massaschade (Nizozemský zákon o kolektivním vyrovnání hromadné škody)
11. Zákon č. 634/1992 Sb., o ochraně spotřebitele
12. Zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád
13. Zákon č. 229/2002 Sb., o finančním arbitrovi
14. Zákon č. 240/2000 Sb., krizový zákon
15. Zákon č. 262/2017 Sb., o náhradě škody v oblasti hospodářské soutěže
16. Zákon č. 82/1998 Sb., o odpovědnosti za škodu způsobenou při výkonu veřejné moci rozhodnutím nebo nesprávným úředním postupem
17. Zákon č. 297/2016 Sb., o službách vytvářejících důvěru pro elektronické transakce
18. Zákon č. 549/1991 Sb., o soudních poplatcích

19. Zákon č. 127/2005 Sb., o elektronických komunikacích

Seznam použité judikatury

1. Gertz v. Robert Welch, Inc., 418 U.S. 323 (1974), 350.
2. Hof Amsterdam 17 January 2012, ECLI:NL:GHAMS:2012:BV1026 (Converium).
3. HR 27 November 2009, ECLI:NL:HR:2009:BH2162 (Vereniging van Effectenbezitters and Stichting VEB-Actie WOL vs World Online International NV, ABN Amro Bank NV and Goldman Sachs International).
4. HR 27 November 2009, ECLI:NL:HR:2009:BH2162 (Vereniging van Effectenbezitters and Stichting VEB-Actie WOL vs World Online International NV
5. HR 5 June 2009, ECLI:NL:HR:2009:BH2815 (De Treek/Dexia).
6. In re Subway Footlong Sandwich Mktg. & Sales Practices Litig., 869 F.3d 551, 557 (7th Cir. 2017).
7. Nález Ústavního soudu sp. zn. II. ÚS 4029/19 dne 18. 3. 2020.
8. Nález Ústavního soudu sp. zn. IV. ÚS 301/05 ze dne 13. 11. 2007.
9. Nález Ústavního soudu sp. zn. IV.ÚS 1106/08 ze dne 19. 3. 2009.
10. Nález Ústavního soudu sp.zn. Pl. ÚS 26/08 ze dne 7.4.2009.
11. Rozhodnutí Nejvyššího soudu sp. zn. 29 Cdo 3856/2010 ze dne 26. 10. 2010.
12. Rozhodnutí Nejvyššího soudu sp. zn. 29 Odo 1019/2006 ze dne 10. 4. 2008.
13. Rozsudek Rakouského Nejvyššího soudu sp. zn. 1Ob212 / 97a ze dne 25. 11. 1997.
14. Rozsudek ve věci Mirković a další proti Srbsku, číslo stížnosti 27471/15 a další (ESLP, 26. 6. 2018).
15. Rozsudek ve věci Unédic proti Francii, číslo stížnosti 20153/04 (ESLP, 18. 12. 2008).
16. Rozsudek ve věci Zielinski a Pradal & Gonzalez a další proti Francii, číslo stížnosti (Velký senát ESLP, 28. 10. 1999).
17. Usnesení Městského soudu v Praze sp. zn. 93 Co 106/2013 ze dne 12. 2. 2014.
18. Wal-Mart Stores, Incorporated v. Dukes, 131 S. Ct. 2541, 2551 (2011).

Seznam ostatních zdrojů

1. EVROPSKÁ KOMISE. Zpráva o kontrole účelnosti SWD (2017) 209 final. Brusel, 2017.
2. MINISTERSTVO SPRAVEDLNOSTI, ODBOR LEGISLATIVNÍ. Věcný záměr zákona o hromadných žalobách. Praha, 2018.
3. MINISTERSTVO SPRAVEDLNOSTI, ODBOR LEGISLATIVNÍ. Vládní návrh zákona o hromadném řízení s důvodovou zprávou. Praha, 2020.
4. Návrh směrnice Evropského parlamentu a Rady o zástupných žalobách na ochranu kolektivních zájmů spotřebitelů a o zrušení směrnice 2009/22/ES – číslo dokumentu COM/2018/184 final - 2018/0089 (COD)
5. Notes of Advisory Committee on 1966 Amendment of Federal Rules of Civil Procedure, Rule 23.
6. Odpověď na žádost o informace č. j. 0 Si 1290/2019 (OS v Ostravě)
7. Odpověď na žádost o informace č. j. 11 Si 404/2019 (OS Praha 7)
8. Odpověď na žádost o informace č. j. 35 Si 502/2019 (OS v HK)
9. Odpověď na žádost o informace č. j. 39 Si 426/2019 (OS Praha 9)
10. Odpověď na žádost o informace č. j. 40 Si 560/2019 (OS Praha 4)
11. Odpověď na žádost o informace č. j. 40 Si 715/2019 (OS Praha 2)
12. Odpověď na žádost o informace č. j. 48 Si 368/2019 (OS Praha 8)
13. Odpověď na žádost o informace č. j. 52 Si 386/2019 (OS Praha 6)
14. Odpověď na žádost o informace č. j. 62 Si 1216/2019 (OS Praha 5)
15. Odpověď na žádost o informace č. j. 69 Si 823/2019 (OS Praha 1)
16. Odpověď na žádost o informace č. j. Si 4241/2019 (MSP)
17. Odpověď na žádost o informace č. j. Si 438/2019 (OS v ÚnL)
18. ZWENNE, Gerrit-Jan. KEY CONCEPTS OF EU DATA PROTECTION LAW AND ITS APPLICABILITY (INCL. TERRITORIAL SCOPE) [přednáška]. Leiden: Univerzita Leiden, 4. 9. 2019

Hromadné žaloby

Abstrakt

Tato práce pojednává o hromadných žalobách. Ty jsou v současné době (oprávněně) velmi diskutovaným tématem. Vláda předložila předsedovi Poslanecké sněmovny 6. 3. 2020 vládní návrh zákona o hromadném řízení, který je kontroverzní zejména svou inspirací v americké class action. Hlavním trnem v očích kritiků vládního návrhu je odhlašovací řízení, tedy řízení, ze kterého se členové skupiny musí odhlásit. To v současném návrhu figuruje vedle řízení přihlašovacího, které funguje na opačném principu.

Tato práce zkoumá zejména vhodnost přijetí úpravy hromadného řízení a možné problémy, které může navrhovaná úprava přinést. Rovněž byly zkoumány úpravy hromadných žalob v USA (které bylo od počátku ideovým zdrojem návrhu) a Nizozemí (jehož úpravě po lednové novelizaci se v některých aspektech současný návrh podobá). Hlavním cílem práce bylo přispět k odborné diskusi o návrhu zákona o hromadném řízení a poukázat na některé potenciální problémy.

Z metodologického hlediska byly při tvorbě práce zejména užity analytický, normativní, komparativní a syntetický přístup. Nejprve byla provedena analýza legislativy, odborné literatury i judikatury. Aktuální vládní návrh zákona o hromadném řízení byl rozsáhle normativně komentován a byla provedena komparace s vybranými zahraničními právními úpravami. Nakonec byla provedena syntéza informací a ucelený vědecký popis institutu hromadné žaloby (či hromadného řízení) se zvláštní pozorností věnovanou českému návrhu.

V první části práce byl představen obecný úvod do zkoumané problematiky, historie institutu a současná tuzemská úprava. V druhé části se práce věnuje věcnému záměru a návrhu zákona o hromadném řízení. Tento byl komparován se zahraničními právními úpravami a podroben kritickému zkoumání. Krátce je také zmíněna úprava na evropské úrovni. V závěru práce je provedeno hodnocení *de lege ferenda*.

Klíčová slova: hromadná žaloba, civilní proces, kolektivní uplatňování nároků, kolektivní žaloba, opt-in, opt-out, reprezentativní řízení, skupinové řízení

Class Actions

Abstract

This thesis deals with class actions. These are currently (and rightly so) a much-discussed topic. On March 6, 2020, the government submitted a government bill on collective proceedings, which is controversial, primarily due to its inspiration in the American class action lawsuit. The main thorn in the side of the bill's critics is that the government proposal includes the opt-out proceedings, i.e. the type of proceedings that forces the class members to deregister. It is present in the current proposal along with the opt-in proceedings, which are guided by the opposite principle.

This thesis examined, in particular, the appropriateness of adopting collective proceedings into the Czech legal order and the potential problems that the proposed arrangement may cause. Regulations on collective redress in the US (which has been an original idea source for the government bill) and the Netherlands (which shares some aspects with the current version of the bill after its January amendment) were also examined.

From the methodological point of view, analytical, normative, comparative, and synthetic approaches were mainly used in this thesis. First, an analysis of legislation, literature and case law was performed. The current government bill on collective proceedings was extensively commented on in a normative manner, and a comparison with selected foreign legal regulations was made. Finally, a synthesis of information and a full scientific description of the institute of collective action (or collective proceedings) was conducted with particular focus paid to the Czech bill.

In the first part of the thesis, a general introduction to the institute of collective redress, the history of the institute, and the current domestic regulation was presented. In the second part, the thesis was devoted to the material intent of the bill on collective proceedings and the bill itself. It was compared with foreign legislation and subjected to critical examination. The legislation at the European level was also briefly mentioned. At the end of the work, the *de lege ferenda* considerations were produced.

Keywords: class action, civil procedure, collective claims, collective action, opt-in, opt-out, representative proceedings, group proceedings